

R. Dittrich Anna

*Rácsok
a gyerekszoba
ablakán*

R. DITTRICH ANNA

**RÁCSOK
A GYEREKSZOBA
ABLAKÁN**

Hazánk Könyvkiadó

Győr, 2005

ISBN 963 7586 89 X

Emlékiül azoknak, akik szerettek!

Emlékiül azoknak, akik szeretnek!

Te, aki olvasod, ne hagyj fel minden reménnyel!

(Panka)

„Mióta életem, forgó szélben

Próbáltam állni helyemen”

(József Attila)

Az első eszmélés a világra

Ma 2003. 09. 11. van. Régóta tervezem, hogy megírom gyermekkorom történetét. Sokszor jutnak eszembe emlékek, jók is, rosszak is. Nem volt hétköznapi dolog az, ami akkor megtörtént velem és sorstársaimmal. Ennek már lassan huszonhárom éve. Volt idő, amikor szégyelltem, hogy nevelőotthonban nőttem fel, de ez már elmúlt.

1966. május 16-án Győrben születtem, hatodik gyermekként. Ezután még két testvérem látta meg a napvilágot, így összesen nyolcan vagyunk testvérek.

Hogy miért is kerültünk intézetbe, azt talán a végére hagyom. Amikor állami gondozásba kerültünk, akkor én még nem voltam egyéves. A testvéreim: Karcsi, Viki, Laci, Ernő, Imre, Peti és Marianna. Édesanyám takarítónő volt. Édesapám az építőiparban dolgozott, mint ács és állványozó. Tehát hatan voltunk, mikor jött értünk a taxi, és édesapám azt mondta a testvéreimnek, hogy kirándulni visz minket.

Ez a Győri Ifjúságvédelmi Intézetet jelentette. Mindezt a testvéreimtől tudom. Nagyon sírtunk az idegen helyen. A nagyobb testvéreim lázadtak, sírtak nap, mint nap ezen a rideg helyen, ahol több idegen gyerekkel és idegen nevelővel kellett megosztani akkori életünket. Minden idegen volt számunkra, nem lehettünk együtt, már itt külön szobákban aludtunk mi testvérek. Itt látogattak minket a szüleink. Laci bátyám még mindig emlékszik arra, hogy édesapánk még a többi gyereknek is vitt üdítőt és csokoládét.

Nem tudom, mennyi időt töltöttünk itt, de később mindegyikünket a korcsoportjának megfelelő intézetben helyeztek el. Így elválasztva a testvéreket, Karcsit a soproni József Attila úti, Lacit és Vikit a Bécsi úti, Imrét és Ernőt a Cseresznye sori nevelőotthonba vitték.

Én a győri anyás csecsemőotthonba kerültem, itt voltam addig, amíg elértem az óvodás kort. Erről az időszakról csak annyit tudok, amit

hallottam, hogy mindig féltem a víztől, és nagyon rossz evő voltam. Ezek a rossz élmények sokáig elkísértek. Állítólag amikor még otthon laktunk, apukám egyszer beleesett velem a kádba (részeg volt), ekkor én még pólyás voltam. Harmincévesen tudtam meg anyukámtól, hogy 2.20 kilóval születtem. Meg is kereszteltek, de még most sem tudom igazából, hogy ki is lehet a keresztszülőm.

Kisgyermekkor

Amikor 3 éves lettem, én is a Cseresznye sori intézetbe kerültem, Imre és Ernő után. Csak egy gondozónőre emlékszem, a kis Kati nénire, aki egyszer pár társammal elvitt a saját otthonába, és finom házi süteménnyel vendégelt meg minket. De ő is csak a jó gyerekeket hívta meg magához. Itt az ebédet egy liften küldték fel az emeletre, (vagy fordítva). Sokszor elképzeltük, hogy belebújunk, talán bele is bújunk kíváncsiságból, ha netán mégsem, akkor csak elképzeltük, milyen rémisztő lehet a sötétben.

Itt mindenkinek egyforma ruhája volt, úgy rémlik, sötétkék a fiúknak, piros a lányoknak.

Úgy néztünk ki, mint az ikertestvérek, többszörös kivitelben. A fiúkkal itt együtt fürdettek. Mindig egy hosszú padra kellett állni, hogy meg tudjanak sorban törölni minket.

Egyszer leestem, de szerencsére nem tört el semmim. Ez több gyerekkel is előfordult. Az udvar nagyon tágas volt, csúszdával és homokozóval. Egyszer kismacskákat találtunk, és sokan dédelgették őket, de én nem mertem megsimogatni, féltem mindenféle állattól. Igen ám, de annyira megdöögönyözték a kiscicuskokat, hogy pár nap múlva megdöglöttek. Mindenki nagyon zokogott, és nem tudtuk megérteni, miért nem mozdultak meg a cicák. Sírtunk zokogtunk, hogy éledjenek fel, ne aludjanak. Nagy büntetés várt a kis állatkínzókra. Három gyermeket kiválasztottak közülük, és az volt a büntetésük, hogy adtak a kezükbe egy nagy karéj zsíros kenyeret, a kapuhoz állították őket, hogy menjenek világgá. Mindegyik zokogott, mert féltek világot látni, és kiabálva, ordítva, toporzékolva

mondták, hogy ők nem akarták a cicákat meggyilkolni, és nem akarnak elmenni, mert nem tudják, merre kell menni, mit fognak enni, és hol fognak aludni. Mindezt látva és hallva, nagyon sajnáltam őket. Persze először én is mondtam, majd én elmegyek, de a kapunál már én is sírtam. Könnyörögtünk a nevelőnek, ne kelljen nekik világgá menni. Nagy nehezen mégis maradhattak.

Nekem itt derékig érő vörös hajam volt, amit vagy befontak, vagy az akkori divat szerint kontyba kötöttek.

Egyik legszebb emlékem az, amikor megtudtuk, hogy egy egész zacskó cukrot kapunk. Nem akartuk elhinni, mivel általában naponta csak egy szem járt, az is csak annak, aki jól viselkedett. De ezen a napon valójában mindenki külön tasak cukrot kapott. Úgy éreztem, eddigi életemnek ez a zacskó cukor adott a legnagyobb örömet. Ezt én azonnal betömtem, de volt, aki beosztotta. Ám én egyszerűen nem tudtam elviselni azt, hogy a cukor a zsebemben van, a szám meg üres. Az is megtörtént, hogy páran, amikor a nevelő nem figyelt, kimentek a kapun, és elcsavarogtak. Ezért azt a büntetést kapták, hogy hideg zuhannyal letusolták őket, hogy legközelebb ilyen elő ne forduljon. Nagyon rossz volt hallani a fürdőszobából kiszűrődő kiabálást. Azért is iktózik a hideg víztől, mert büntetésből engem is letusoltak, ugyanis nem tudtunk aludni az egyik társammal, és nevetgélünk. Ezzel alaposan elvették a jó kedvünket.

Arra nem nagyon emlékszem, hogy látogatott-e itt valaki, de úgy tudom, egyszer elvitt az anyukám. Éjjel utaztunk a vonaton, és nagyon fáradt voltam. Megszóktetett minket, és úgy rémlik, nem hazavitt, hanem Komáromba, a rokonainkhoz, azért, hogy a rendőrök ne találjanak meg.

-Eljött az idő, hogy iskolába kellett járni. Ez azzal járt, hogy elkerültem a Bécsi úti nevelőotthonba. Erre aztán alaposan felkészítettek minket! Előtte lévő nap mindenkinek pár centisre levágták a hosszú haját, így az enyémet is. Rugdaltunk, toporzékolunk, kiabáltunk:

- Ne vágják le a hajunkat, nem adjuk oda senkinek, az a miénk, ne vegyék el tőlünk!

Egyik társam még a nevelőt is megrugdosta mérgében. Hiába ellenkeztünk, szót kellett fogadnunk, pedig jó ideig hisztiztünk. Amikor már mindenkinek lenyírták a haját, sírtunk, majd jókorákat neveltünk egymáson, hogy ki milyen kopasz és golyófejú. Egész éjjel sirattam a tincseimet, amit az egyik gondozó hazavitt, parókának.

Aznap, amikor megérkeztünk új helyünkre, ünnepséggel fogadtak minket a már ott lévő nagyobbak. Itt az első és második osztályosok laktak. Első nap

mindenki kapott egy számot, ami arra szolgált, hogy az egyforma ruhákat megkülönböztessék. Volt otthoni ruhánk, iskolai köpeny, otthonka, amit mindig kötelező volt hordani, valamint ünneplő ruha, mindenkinek egyforma. Ezeknek mind külön polcon volt a helyük. Figyelték, hogy mindig szépen összehajtva rakjuk el. Ezért sok vita volt, mert mindenkinek ugyanarra a polcra kellett rakodnia.

Ez az intézet egyemeletes épület volt. Az ablakokon rács volt, és mindig zárták a kapukat. Ahogy kiléptünk, az udvar első fele az épület hosszában kavicsos volt. Innen lehetett lelátni az alsó udvarra, ha lehajoltunk a vasdróttal szegélyezett falnál. Ide egy nagyon meredek lépcső vezetett. Az alsó szint szintén két részből állt. Egy játszótérből, hintákkal és mászóakkal, és egy szilvás kertből, amely be volt kerítve. Ide nem volt szabad menni. Ám amikor érett a szilva, azaz még nem is érett, mi mindig átmásztunk a kerítésen, és lopkodtuk a még éretlen gyümölcsöt. Volt, aki meg is betegedett. Amire megérett volna a gyümölcs, már nem volt a fán. A játszótér egy fal szegélyezte, amelyen kupolás bejáratok voltak befalazva. A másik szegélyt egy tűzfal alkotta. Az épület oldalánál szintén lehetett játszani. Itt nyáron egy kis medencében fürödtünk. Az utcára egyik udvarról sem lehetett kilátni, mert magas kökerítés volt körülötte. Mögötte csak a magas nyírfákat szemlélhettük, na meg a kék eget. Tehát a külvilágból semmit sem érzékelünk. Csak a társalgó ablakánál gubbasztva láttunk ki az utcára.

Az iskola, vagyis a négy tanterem az épület földszintjén volt, a konyhával, az ebédlővel és a lányszobákkal együtt. Fent a fiúk szobája, a raktár és az irodák voltak. Fent a fiúk, lent a lányok fürdője volt. Ez két sorban tíz-tíz csapból állt. Lábat úgy tudtunk mosni, ha felemeltük és beleraktuk a lábunkat csapba. Volt egy lábmosó is, amibe nagyon szeretünk beleülni. Minden héten kétszer tusolhattunk, gondozónő segítségével, lent az alagsorban. Ez az épületrész nagyon rideg és lepusztult volt. Nem mertem egyedül lemenni, mert féltem a dohos szagtól, és az omladozó falaktól.

Az egyik lánynak fél feneke el volt égetve, mert az anyukája ráültette a forró kályhára szegényt, mindenki ezzel csúfolta.

A mi szobánk az egyik tanterem mellett volt, kb. 18-an laktunk benne. Az ágyak vasból voltak, és szalmazsák volt a fekhelyünk. Ágyhúzást kéthetente tartottak. Már az első este megtanultuk ezt a tevékenységet.

Este megkérdeztek mindenkit bepisil-e, mert azoknak adtak gumilepedőt, na és bundabugyit pizsamanadrág helyett. Sajnos, én is a bepisilősök közé tartoztam. Hiába próbáltam tagadni, a többiek elárultak. Ez a bundabugyogó nagyon nem tetszett, mert térdig ért, és a száránál is gumis volt, a színe ronda narancssárga, azóta is utálok ezt a színt, mert mindig erre emlékeztet. Minket, pisiseket mindig csúfoltak, pedig nem tehattunk róla, hogy éjjel nem ébredtünk fel, ha vécéznünk kellett, és ez nagyon kellemetlen volt.

Egyik alkalommal tanítás alatt jött rám a pisilhetnék, jelentkeztem, hogy ki kell mennem elvégezni a dolgomat, ám a tanító bácsi nem engedett ki. Nekem annyira sürgős volt a dolog, hogy nem tudtam kivárni az óra végét, és kiengedtem. A többiek hallva és látva csurgásomat, nagyon kinevettek. Engem meg a tanító bácsi kiabálva kizavart a teremből. Sírtam, úgy, hogy zengett az egész intézet. Árván, magamra maradva öltöztem át, gondolatban elátkoztam a tanítót. Amikor vége lett az órának, a szünetben fel kellett takarítanom a pad alját. A többiek meg piszkáltak, hogy hugyos, vizelés.

Az is előfordult, hogy valamelyik órán, pontosan már nem tudom, hogy mit, de rosszkodtam. Ezért a tanító bácsi azt a büntetést találta ki, hogy az iskolaköpenyemnél fogva felakasztott a táblának a kampójára, és az egész osztály azon nevetett, ahogy kapálóztam --hisztizve, kiabálva, üvöltözve--, kínomban nagyon megalázva éreztem magam. Sajnos ugyanennek a tanárnak volt egy másik büntetési formája. Mégpedig az, hogy aki rosszkodott, azt kihívta a katedrára, leguggoltatta, és kirúgta a bokáját, úgy, hogy térdre esett. Ha valakinek mozgott a foga, úgy húzta ki neki, hogy zsineget kötött rá, amit hozzákötözött a kilincshez, becsapta az ajtót, és már kint is volt a fog.

Egy másik tanító azzal büntetett, hogy körmösöket adott, és az volt még a mániája, hogy ha kiment az óráról, megbízott valakit, ő legyen a vigyázó, és aki hangoskodik, vagy rendetlenkedik, annak a nevét írja fel a táblára. Ezt általában mindig ugyanazokra a gyerekekre bízta, akik aztán nem is szűkölködtek a nevekkal. Akiket felírtak, azoknak szintén körmös volt a büntetés, még akkor is, ha jogtalanul írták fel a nevét. Nekem is többször felkerült a nevem. A körmösöknél mindig gyorsan kitértam egy pillanatra a kezem, mert az nem volt annyira fájó, ha a tenyerembe csaptak a körmöm helyett. Egyszer a társalgóban büntetésből a sarokba állítottak, én meg unalmamban elkezdtem pörögni, s ez annyira jól sikeredett, hogy elájultam és úgy pofoztak fel. A másik büntetés a társalgóban legtöbbször az volt, hogy háttal a tévének letérdeltettek. Erre azt találtam ki, hogy egy kis tükrök segítségével néztem a tévét, és magamban jókat nevettem, hogy „kicseszeszem” a nevelővel, mert így is láttam a képernyőt.

Szerencsére kellemes dolgok is történtek velem. Például amikor az egyik matek órán mutattak egy köteg hurkapálcikát, és ki kellett találni, hogy hány darab lehet; én voltam, aki pontosan eltaláltam. Ennek nagyon örültem, és már arról ábrándoztam, milyen szerencsés vagyok, hogy sikerült. Ettől kezdve nagyon megszerettem a számtant, tudatosan figyeltem az órán.

Tanítás után mindig kettesével sorban állva csendben elmentünk az ebédet elfogyasztani. Utána, ha jó idő volt, akkor kimentünk az udvarra játszani. Uzsonna után, pontosan négy órától hat óráig tartott a tanulószoba. Minden osztály két nevelőt kapott. Az egyik a fiúké, a másik a lányoké. Velük tanultuk meg a leckét, és ők felügyeltek ránk. De sokszor a másik csoport nevelője is vigyázott ránk, attól függően, hogyan voltak beosztva. Például Edit néni, akinek mindig fáj a lába, ezért mindig megkért valakit, hogy nyomkodja meg a vádliját. Én sosem vállalkoztam, mert idegenkedtem egy idegen lábától és a harisnyájától, a másik ember érintésétől.

Nekem Magdi néni jutott nevelőnek. Ő nagyon sokat foglalkozott velünk. Nagyon megszerettem már első látásra, mert kedves és halk szavú volt, mert ez idáig nagyon sokat kiabáltak velünk. Sokat olvasott a magyar népregékről és a Mindennapra egy mese c. könyvből. Az is előfordult, hogy megkérdezte, ki szeretne könyvet, és azoknak hozott. Nagyon büszke voltam arra, hogy saját könyvem van, és csak az enyém. Nagyon örültem neki, ez volt az egyetlen dolog akkor, ami a saját tulajdonom volt. Vigyáztam is rá, mint a szemem fényére.

Amikor második osztályos voltam, akkor több héten keresztül kivittek minket a városba, megmutatták Sopron nevezetességeit. Arra kértek minket, figyeljünk nagyon oda, mert vetélkedő lesz belőle. Engem ez nem nagyon érdekelt, mert nem tudtam annyi mindent megjegyezni. Annyira sok mindent megmutattak! Ezért csak egy-két nevezetességet jegyeztem meg, de azt is úgy, hogy még este is csak arra gondoltam. Nagyon vártam, mire fogok jutni az odafigyeléssel. Amikor megtartották a vetélkedőt, tudtam is két jó választ, így én lettem a harmadik. Jutalmul egy téli fagyit kaptam. Különösen örültem annak, hogy ezt nem kaphatta mindenki. Talán egy kicsit kárörvendő is voltam? Azután életemben először lefényképeztek, és kirakták a fényképemet egy tablóra, amelyre kiírták a nevemet is és a harmadik helyezésemet. Ez engem nagy büszkeséggel töltött el, és arra gondoltam, hogy jó dolog, ha valaki okos, és sok mindent tud. Nagyon boldog voltam, és okosabbnak tartottam magam a többiekénél.

Ezért aztán én is jelentkeztem az úttörő Erzszi néninél szereplőnek. Aki ide jelentkezett, az minden ünnepségen szerepelhetett, ha meg tudta tanulni a verset, az énekeket és a néptáncot. Sajnos a verseket nekem nagyon nehéz volt megtanulnom, mivel sehogy sem tudtam annyi mindent ugyanabban a sorrendben megjegyezni, de mivel nagyon igyekeztem, ezért szerepelhettem. Amikor pedig nem voltam a szereplők között, irigykedtem a többiekre. Azért volt jó szerepelni, mert sokfelé elvittek minket, műsort előadni. Például öregek otthonába öregek napján, és ilyenkor mindig megvendégeltek minket üdítővel vagy süteménnyel. Volt olyan, amikor egy húsgyárban is felléptünk, ahol utána annyi virslit ehattunk, amennyi belénk fért, még az utcán is azt ettük. Annyit elhoztunk, amennyi a kezünkbe fért, még a nadrágunkba is dugtunk suttyuba.

Egyik alkalommal bekötözött állal is szerepeltem. Ennek az a története, hogy nagyon kíváncsi voltam az orvosi szobára, és mivel sosem voltam beteg, ezért azzal az ürüggyel kerestem fel az orvosi szobát, hogy van az ujjamon egy szemölcs és zavar az írásban. Először nagyon leszidtak, hogy ez nem betegség, de én egy hét múlva újból visszamentem. Ekkor elvittek a bőrgyógyászhoz és leégették a szemölcsömet. Erre azért annyira nem emlékszem, arra azonban igen, amikor mentem kötözésre, és levették a gézt, az olyan szörnyű látvány volt, ahogy megláttam a fekete gennyes ujjamat nyomban elájultam, és olyan szerencsétlenül estem, hogy felrepedt az állam, már csak arra eszméltem, fekszem a betegágyon, a nyakamban benzines vatta, az állam összekapcsolva. Ebben a két évben, amit itt töltöttem, már csak egyszer voltam beteg. De szemüveget kellett hordanom állandóan, amit nagyon nehezen viseltem el, mert az orromat mindig feltörte. Annyira nehezen szoktam meg, hogy mindig elhagytam, és többször is eltörött. Mindig csúfoltak a többiek, hogy szemüveges pápa. Én meg mondtam nekik, azt sem tudjátok mit jelent, hogy pápa.

Amikor tanítási szünet volt, előtte mindig megmondták, hogy kik azok, akik hazautazhatnak. Itt még én is mindig hazautazó voltam. Ilyenkor csoportosan felültünk a vonatra, és a szülőknek átadtak minket az állomáson. Ekkor találkozhattam, és lehettem együtt a testvéreimmel. Peti és Mariann még nem volt állami gondozásban. Egyik ilyen karácsonyi szünetben kaptam ajándékba egy bölcst, benne egy babával. Nagyon örültem neki. Minden testvérem kapott valamit. Sajnos az egyik szilveszter nem jól sikerült, mivel anyukám lerántotta a szekrényről a televíziót, és nem tudtuk nézni. Úgy emlékszem részeg volt.

A nyári szüneteket végigcsavarogtuk. Ahol laktunk, a Belvárosban, az egy egyszobás lakás volt, ide tömörödtünk be tízen. Hatan aludtunk egy rekamién, köztük én is. Sajnos itt is mindig bepisiltem. A konyha és az

előtér is kicsike volt. A vécére a lépcsőházba kellett kimennünk. Éjjel ezért egy vödörbe végeztük el a dolgunkat. Fürdőszoba nem volt, ezért lavórban mosakodtunk. De volt olyan, hogy nem is mosakodtunk, és az is előfordult, hogy ruhástól aludtunk.

Az utcánktól nem messze abban az időben nagyon sok romos ház volt, és mi itt szerettünk bújócskázni. Egyszer elkapott minket egy ember, bezárt egy sufniába, és nagyon megfenyegetett bennünket, hogy kihívja a rendőrséget, mert nem fogadtunk neki szót, hogy ott nem játszhatunk. A nagyobb testvéreim; Imre meg Ernő mentett ki minket. Ez az ember gyakran megkergetett minket a biciklijével, és nagyon féltünk tőle. Ő jelentette számomra akkor a gonoszságot. Én legtöbbször Petivel szoktam csavarogni. Minden este a Széchenyi téren kóboroltunk, szombatonként mindig vetítés szokott lenni, amiről nem szerettünk lemaradni.

A házban, amelyben az első emeleten laktunk, fel szoktunk menni a padlásra, és kibújtunk egy kis ablakon. Itt nagyon jó volt a kilátás, élveztük a magaslati levegőt. Ami a lényeg, innen lövöldöztünk a saját készítésű csúzlikkal a galambokra, amiknek anyukám ki szokta sütni a vérét. Nekem sosem volt gusztusom ebből enni.

Egyszer egy egész banda támadott meg minket a házunkban, mindenfélével megdobáltak. Minden nap nagyon rettegetem, mert félttem, hogy újból ránk támadnak.

Aputól szoktunk pénzt kérni fagyira, de nem mindig tudott adni, ezért néha előfordult, hogy egy-két forintot kivettünk a zsebéből, amikor be volt rúgva. Nekünk nem esett jól, hogy ő részeg, nekünk meg még fagyira sem ad, ezért sokszor utána mentünk a kocsmába is. Amikor végképp nem jutottunk egy kis pénzhez, többször is elmentünk lopni. Fölizgatott bennünket, hogy a boltosokat kijátszottuk. Általában cukrot és rágót loptunk. Előfordult, amikor egyszerre annyi rágó volt a szánkban, hogy meg sem tudtunk szólalni. Ha volt kedvünk, akkor papírt és vasat gyűjtöttünk, úgy néztünk ki, mint a koldusok, pedig nem nagyon szerettünk kéregetni.

Szegény Petit nagyon becsaptam, amit máig nem felejték el. Talán ez volt életem első csalása, amiért lelkiismeret-furdalásom volt. Történt ugyanis, hogy anyu megkért, adjunk postára két levelet, az egyiket Öcsi bácsinak, a másikat Zsuzsi néninek. Mi ezen összevesztünk, mert mind a ketten Öcsi bácsiét akartuk bedobni a postaládába. Édesanyám Petinek adta oda Öcsi bácsiét, én meg útközben mondtam Petinek, hogy anyu nem is öneki adta.

Mivel akkor ő még nem tudott olvasni, így az én akaratom érvényesült. Mindez elég sokáig csak az én titkom volt.

Anyukám nekem minden reggelire kakaót vett, mert nem ittam meg a tejet, és azt sem felejttem el, hogy amikor krumpliszezstát főzött, nekem mindig csinált külön pörköltkrumplit, mert utáltam a krumplis tésztát. Az egyik ebédnél a húslevesembe beletette a tyúknak a szemét azért, mert azt mondta, ha megeszem, megjavul a látásom. Én meg, mivel még ilyenről nem hallottam, na meg gusztusom se volt hozzá, ellenkeztem. De ő hajthatatlan volt, ezért titokban a kredenc mögé dobtam, és azt hazudtam neki, hogy megettem. Egyik nap, mikor mentem haza reggel a boltból, és kinyitottam a kaput, nagyon hangos ugatást hallottam. Laci testvérem ugyanis hozott egy kiskutyát, de én annyira féltem tőle, hogy nem tarthatta meg. A kutyáktól azóta is félek, főleg ha ugatnak. Viki, aki ekkor már 14 éves volt, már cigarettázott, és velem is megkóstoltatta. Én úgy fuldokoltam, hogy ő is megrémült.

Az egyik húsvéti szüneti hazautazás előtti éjszakán nagyon sokat hánytam, és belázasodtam, ezért reggel megkérdezték, nem akarok-e mégis az intézetben maradni, hogy meggyógyuljak. Nem tudtam először eldönteni, mit is mondjak. Végül úgy döntöttem, inkább nem utazom haza. Azért döntöttem így, mert kíváncsi voltam, milyen érzés az, amikor az ember nem megy haza. Ezért nagyon örültem mikor szóltak, hogy jött csomagom, ugyanis ez volt az én első pakkom, amit otthonról küldtek. Igaz az nem tetszett, hogy főtt tojást is küldtek benne. Az jólesett, hogy Viki többször is meglátogatott, és mindig hozott valamit. Amit itt még nagyon szerettem, az, hogy minden vasárnap reggelire kakaót és kalácsot kaptunk.

Erről a két itt töltött esztendőről még az jut eszembe, hogy amikor még elsősök voltunk, akkor minden vasárnap reggel bejöttek a másodikosok a szobánkba, és mindenkinek tartani kellett a tenyerét, és gumipapuccsal ráverték. Aki nem engedelmeskedett, azt közösen lefógták és elagyabugyálták, addig, amíg sírva nem fakadt. A nevelők ebbe nem nagyon avatkoztak bele. Én mindig engedelmeskedtem, pedig nem volt kellemes, hogy utána félóráig zsibbadt a kezem. Ennyi jut eszembe erről a két esztendőről.

Hat év a „József Attilában”, a „nagy intézetben”

Ősszel elérkezett a nap, hogy ismét az egyforma ünneplő ruhában átsétáljunk életünk új otthonába, a József Attila úti nevelőotthonba, ahol hat év várt ránk, hogy elvégezzük az általános iskolát. Itt mi lettünk a legkisebbek. Én nagyon vártam már ezt a napot, mert ott egyszerre négy testvérem is várt. Ernő, Imre, Viki és Laci. Az első nap nem telt kellemesen, mivel itt az volt a szokás minden nyár végén, amikor a hazautazók megérkeztek, hogy mindenkit lekenetek rühirtóval, amely úgy zajlott, hogy minden csoportot (kb. 18-20 fő) betereltek a fürdőbe, le kellett vetkőzni teljes meztelenre. Én, amikor már nagyobb voltam, nagyon szégyelltem és kellemetlenül éreztem magam a többi társammal együtt. A gondozónő egyenként végigkent minket azzal a nagyon bűdös folyadékkal. Még a lábunk közét is, ezután pedig mindenki fejét bekenték ergóval, és mindenkinek kendőt kellett hordania. Nem szerettünk belegondolni a minket bekenő nevelő lelkivilágába, ahogy egymás után húsz lányt lekent. Csak egy nap múlva fürödhettünk és moshattunk haját. Ez alatt az egy nap alatt nagyon sokat szenvedtünk, mivel a bűdös kenőcs csípte a bőrünket, főleg a lábunk közét, és nagyon viszketett a fejünk, vakartuk is egész nap. Amikor már nagyobbak voltunk, titokban mindig lefürödtünk, és haját mostunk. Jót röhögtünk a többiekén.

Ezen az első napon tudtam meg, hogy Viki nővéremmel egy folyosón leszek. Mindketten nagyon örültünk.

Ez az intézet három épületből állt. A főbejárat felőli első emeleten, az egyik felén voltak az irodák, az igazgatói, a gazdasági, a másik felén volt egy lánycsoport, akik még általános iskolába jártak. A felső szinten az ifjúsági csoport lakott, ők mind 14 éven felüliek voltak. A második épület volt az általános iskola. Ide csak intézeti gyerekek jártak. A harmadik épületben a földszinten volt a konyha, az ebédlő és a betegszoba. Az első emelet két részre volt osztva, melyet egy nagy ajtóval választottak el. Az egyik felén fiúk, a másik felén lányok laktak, itt voltam én is. A második emeleten csak fiúk voltak. Az emeletre két lépcsősor vezetett, az egyik a konyha felől, ez volt a lányoké, a másik a betegszoba felől, ez pedig a fiúké. Se a lányok, se a fiúk nem tartózkodhattak a másik folyosóján.

A mi részünk egy hosszú folyosóból állt, és hosszában szekrények sorakoztak a cipőpolcokkal együtt. Innen nyíltak a szobák és a társalgó,

valamint a nevelői. Akik ezen a részen laktak, az akkori harmadikos, hetedik és nyolcadikos lányok voltak. Így alkottunk egy csoportot, úgy, hogy minden korcsoportnak külön nevelője volt, de csak egy gondozónővel. A tanulószobát, amely mindennap négy órától hatig tartott, mindenki a saját nevelőjével tartotta az iskola épületében. A gondozónőknek az volt a feladata, hogy ellássanak bennünket ruhával, cipővel és tisztasági szerrel. Minden héten kétszer ők kísérték minket a tusolóba, és adagolták a fejünkre a sampont, mintha cukrot osztanának.

Az alagsorban volt a tornaterem, a tusoló, a kazánház és egy asztalosműhely. Első nap mindenki kapott szekrényt és hozzá lakatot. Mivel nekem nem jutott szekrény, ezért én Piroskával osztottam. Piroskának mindig küldtek csomagot, és mindig tele volt a szekrény finomságokkal. Ő mindig megkínált engem. Pár társam többször is megkért, adjak nekik belőle úgy, hogy Piroska ne tudja meg, de nekem nem volt bátorságom, hogy meglopjam a társam. Ezért „beszarinak” és még nem sorolom, hogy minek neveztek.

Az udvar több részből állt. A főépülettől haladva az első részen egy betonút vezetett a másik udvarhoz. Ezen a felén volt egy körhinta, egy mászóka, valamint padok az út mentén. Itt volt még az iskolához vezető lépcső, egy légópince, mogyoróbokrok és egy diófa. A másik udvar háromszintes volt. A kerítés mentén egy salakpálya kapukkal, a középső szinten betonos kosárlabdapálya és egy beton pingpong asztalszolgált arra, hogy szabad időnkben lefoglaljuk magunkat. A két udvart részben kökerítés választotta el. A napirendünk következőkből állt: hétköznap minden reggel negyed hétkor volt az ébresztő. Ilyenkor bejött a nevelő a szobába, felgyújtotta a villanyt, kinyitotta az ablakot, és elkiabálta magát:

-Ébresztő, sorakozó a reggeli tornához! Mi persze nem nagyon igyekeztünk, ezért aztán többször kellett noszogatnia és kiabálnia. A reggeli torna kb. tíz percig tartott, nagyon utáltuk. Ezután mindenkinek tisztálkodni kellett, már aki nem „sumákolta” el. Mivel mi voltunk a reggelinél az első turnus, ezért mindig iparkodnunk kellett. Mindig kettesével kellett sorakozni a folyosón, és nem volt szabad sem hangoskodni, sem lökdösődni, mert akkor kiabált a nevelő.

Az ebédlőben mindenkinek megvolt a saját helye. Minden asztalnál négyen ültünk. Minden héten más volt a felelős, aki a konyhából kihozta az asztalokhoz az ételt. Ezen aztán szinte minden nap összevesztünk, mert ugye semmi nem volt egyforma. Sok barátság ezeken a vitákon ment tönkre. Voltak páran, akik mindig kikövetelték maguknak, hogy az asztalnál ők mernek, vagy öntenek először az ételből.

Reggeli után még egy kicsit vártunk arra, hogy induljunk a másik épületbe. Ilyenkor jó volt, mert bekapcsolták a rádiót, és zenét hallgathattunk. Majd kettesével, táskánkkal a hátunkon átvonultuk. Tanítás után ebédeltünk, majd szabad foglalkozás volt. Ha jó idő volt, akkor az udvaron játszottunk, vagy elmentünk felügyelettel az erdőbe. Ha rossz idő volt, akkor a társalgóban múltunk az időt. Négy órától hat óráig tartott a tanulószoba. Ezt mindenki a saját nevelőjével töltötte. Este hét órakor megvacsoráztunk, azután mosakodtunk, és aki nem volt büntetésben, az kilenc óráig a társalgóban tévézhetett. Másnap minden kezdődött előről.

Vasárnap tovább aludhattunk, és minden reggelinél meleg kakaót és kalácsot adtak. Ebédre mindig járt sütemény is. Reggeli után csoportgyűlés tartottunk, ahol elemeztük az elmúlt hetet, elmondták ki milyen rosszасágot követett el, és milyen büntetés jár érte. Megszégyenítették így mindenki előtt, ami aztán egy idő után nem volt szégyen számára, sőt büszke volt rossz tetteire. Megválasztottuk a különböző felelősöket: a takarítókat, amit persze senki sem vállalt szívesen, az ebédkihordókat. Ezután értékeltük a magatartásunkat. Minden korosztálynak külön nevelője volt. Minket Magdi néni vitt tovább. A nővéreméké Marika néni (neki üvegszeme volt), a hetedikeseké pedig Hédi néni volt. Amikor nem tanulószobában voltunk, akkor felváltva ügyeltek ránk.

Az iskolában más-más tanárok tanítottak. Harmadik, negyedik osztályban Árpi bácsi. Ebben a két évben tanulás szempontjából semmi különleges nem történt velem, viszonylag jó tanulónak számítottam, bár így utólag visszagondolva ez az iskola elég gyenge volt. Sok problémás gyerek között könnyű volt a jók közé tartozni. Tanulószobában mindig kikérdezték a leckét mindenkitől, én mindig megvártam az első felmondót, és utána mindig felmondtam azt, amit ő elmondott. Ezért aztán nem sokáig maradt meg bennem a tananyag, de arra elég volt, hogy az órán még el tudtam mondani. Aki nem tudta felmondani a szóbelit, az nem nézhetett tévét, este is tanulnia kellett. Velem ilyen csak akkor történt, amikor verset kellett tanulni, és én nem tudtam bemagolni, mert mindig összekevertem a szavakat.

Elkövetkezett a karácsonyi szünet. Mindenki várta az engedélyt a hazautazáshoz. Én is nagyon vártam, mert együtt akartam utazni a nagyokkal. Sajnos, a nővérem tudatta a rossz hírt, hogy nem kaptunk engedélyt. Mindketten nagyon sírtunk, és elméletben a szokást fontolgattuk. Kerestük az okot, mi is történhetett, ami miatt nem mehetünk haza. Így

mind a négyen az intézet falain belül töltöttük az ünnepeket, és sírtunk szenteste, hogy nem lehetünk otthon, és még csak együtt sem lehettünk, mert a fiúknak is külön csoportban kellett ünnepelni.

Ez úgy zajlott, hogy előtte megkérdezték mindenkit, mit szeretne kérni 40 Ft értékben. Szenteste a nagyobbak díszítették fel a fát. Amikor kicsike voltam, mindig leleselkedtünk a kulcslyukon, és megbeszéltük, hogy nekünk nem is a Jézuska hozza az ajándékot, hanem a nevelők teszik a fa alá. Így nem volt olyan meghitt az ünnep. A nagyobbak énekeltek és verset mondtak, majd mindenkinek kiosztották a kért ajándékot és az édességsomagot, aminek mindig nagyon örültünk. Én mindig egyből „felzabáltam”, mert- mint már említettem- nem bírtam tartogatni. A karácsonyfáról nem lehetett szaloncukrot lopni, ezért Ancikával kitaláltuk, hogyan tudjuk a fát megdézsmálni. Azt játszottuk, hogy eldugjuk a fán a csengőt. Addig a másik a szekrény mögé bújik, hogy ne lássa, hova került a csengő. Ameddig eldugta, titokban lelopott egy szem cukrot, úgy, hogy a többiek ne vegyék észre. Mikor végzett, szólt nekem, és én úgy tettem, hogy kerestem a csengőt, és az alkalmat a cukorlopáshoz. Addig Ancika a sarokban, a szekrény mögött megette a zsákmányt. Mindez nagyon szórakoztató volt, mivel senkinek nem tűnt fel a mi cselszövésünk és ezen nagyon jókat derültünk.

Szilveszterkor fent maradhattunk a Himnuszig, kaptunk éjjelre málnaszörpöt és nápolyit. A nagyobbak ilyenkor mindig szereztek egy kis alkoholt maguknak és még a kicsiket is megkínálták.

Arra nem emlékszem, látogattak-e a szüleim, de ebben az évben eljött édesanyám, és hazaszöktette Vikit és Lacit úgy, hogy engem, Imrét és Ernőt meg sem nézett. Ez nekem nagyon fáj, sírtam, és bántott, hogy engem és a többieket miért nem vitt el. Ekkor úgy kisírtam a fájdalommat, hogy ettől fogva másként gondoltam anyámra. Úgy éreztem, engem nem szeretett annyira, mint a másik két testvéremet. Nagyon sokat bántottam, és nem tudtam már olyan nagy szeretettel gondolni rá, mint más gyerek az édesanyjára, amit akkor nagyon szégyelltem, és csak a saját titkom volt. Már nem érdekelt az, ha valakivel összevesztem, mit kiabál anyámról, elmondhatta bárminek, mindig mondtam neki, nyugodtan szidhatod az anyámat, nem érdekel. Valójában hidegen hagyott az, hogy hogyan szidalmazták. Kb. egy hónap, vagy pár hét múlva visszahozták Vikit és Lacit a rendőrök az intézetbe. Hiába mondták, hogy engem anyu nem tudott magával vinni, ez nem vigasztalt. A szökést keményen büntették. Lacinak kopaszra lenyírták a haját, Vikinek meg a frufruját. A többi büntetés az volt, hogy nem mehettek kimenőre vasárnaponként, hat hétig. Mindketten jól viselték az új frizurájukat. Én, amikor csak találkoztam Lacival, mindig

megsimogattam a kopasz kobakját. Amikor megjöttek nem is kérdeztem meg tőlük, hogy minket miért hagytak itt. Jó volt, hogy itt voltak a nagyobb testvéreim, mert mindig megvédték, ha valaki bántott.

Ebben az évben ballagtak Laci és Viki. Az ünnepségre eljött apu és anyu. De külön jöttek, mert anyut elkísérte az élettársa, V. Kálmán. Nagyon rossz érzés volt, mert nem tudtam eldönteni, apuval vagy anyámmal legyek-e a ballagáskor. Végül apám mellett döntöttem, mert sajnáltam, hogy anyám otthagyta egy másik ember miatt. Ekkor még nem gondoltam, hogy édesanyámat milyen hosszú ideig nem fogom látni, és nagyon sajnáltam, hogy a ballonkabátjában maradt a limó, amit akkor hozott nekem. Mindig vártam, hogy eljön és odaadja, amit a kabátjában visszavitt. Ezen a nyáron sem, és többé sosem mehettünk haza, mert a szüleink elváltak. Hogy mi történt és miért, arra még nem tudtam a választ.

Ősszel Laci és Viki Győrbe került szakmunkás iskolába. Így csak hárman maradtunk. Közben megtudtuk, hogy Peti is Sopronba került, de ő kisegítő iskolába. Mariann pedig nevelőszülőkhöz. Amikor apu eljött, mindig meglátogattuk Petit. Apu mindünket elvitt ebédelni, vagy az állomásra, vagy pedig egy közeli étterembe. Mindig azt ehettünk, amit akartunk, és annyi üdítőt ihattunk, amennyi belénk fért. Mivel én nagyon rossz evő voltam, ezért mindig mérges volt, ha a tányérban hagytam az ennivalót. Apuval ettől az időtől kezdve nem lehetett anyukánkról beszélni. Így én nagyon sok ideig semmit nem tudtam róla. Igaz, haragudtam is rá. Amikor nagyon megbántottak, szomorú voltam, és sírtam, akkor se tudtam anyukámra gondolni, inkább magamban mindig kértem a jó tündért, segítsen rajtam és vigasztaljon meg, hogy ne kelljen olyan sokáig sírnom. Sajnos, ha olyan nevelő volt velünk, akkor nemhogy megnyugtatót volna, inkább kiabált, hogy hagyjam abba a hisztit. Mert mindig úgy sírtam, hogy hangosan bömböltem, mint a sziréna. De volt, aki megsimogatott és vigasztalt, ezért ha ők voltak az ügyeltesek, akkor törekedtem arra, hogy náluk ne csináljak semmi rosszat, így próbáltam meghálálni azt, hogy vigasztaltak és erőt adtak. Ezért nagyon szerettem Kriszta nénit. Ő nem csak hozzám volt jó, hanem mindenkihez, ezért is őt szerettük legjobban valamennyien.

A felső tagozatban

Amikor ötödikes lettem, sok minden jó várt rám, mert lehetett jelentkezni különböző szakkörökre, és volt vasárnap kimenőnk. Az iskolában új osztályfőnök volt, és új tanárok tanítottak. Ezért nagyon örültem, hogy ötödikes lehetek. Szerencsére nekem eddig is volt kimenőm, mert Magdi néni mindig megkért valamire. Menjek be a városba vásárolni, de olyan is előfordult, hogy a lakására kellett mennem valamiért. Én ennek mindig nagyon örültem, mert kivételesnek éreztem magam a megbízástól. Sokan irigykedtek is, hogy mindig engem kért meg mindenre. Én ezért nagyon szerettem Magdi nénit, és nagyon örültem neki, hogy ő a nevelőm. A többieknek ez nagyon nem tetszett, és azt vágták a fejemhez, hogy Magdi néni kivételez velem, én vagyok a kedvence. Engem azonban a többiek piszkálása nem érdekelt. Megpróbáltam még jobban viselkedni, hogy mindig engem bízson meg továbbra is. Sajnos aztán történtek olyan dolgok, ami miatt Magdi néni megbetegedett. Idegösszeroppanást kapott, mert volt köztünk egy-két nagyon rossz gyerek, és a mi csoportunk arról volt híres, hogy mi vagyunk a legrosszabbak. Pedig Magdi néninek mi nagyon sokat köszönhattunk. Ő mindig leült velünk játszani, megtanított kanasztázni, hozott a társalgóba akváriumot és kis halakat, a szobánkba kis székeket, asztalt. Ő világosított fel bennünket a menstruációról, a társkapcsolatokról, a szülés előzményeiről, a női- és a férfinemről, a szerelemről, amit akkor nem vettünk komolyan, és csak nevettünk rajta. Ő tartotta nekünk a bábszakkört, amivel sok helyre eljutottunk, és a versenyeken szép eredményeket értünk el. Nagyon szigorú tudott lenni, de nagyon kedves is. Amikor megbetegedett, és megmondták nekünk, hogy más lesz a nevelőnk, minden sirva fakadtunk. Senki sem akart a mi nevelőnk lenni, ezért Hédi nénit parancsolták erre a feladatra. Ő nagyon kemény és határozott volt, megpróbált minket nagyon szigorúan fogni, ami sikerült is.

A másik csoport nevelője Kriszta néni volt, aki nekem nagyon szimpatikus és kedves a mai napig. Tőle tudtam meg a születnapom dátumát. Én megkérdeztem az övét, és mivel megtudtam, hogy négy nappal az enyém előtt van a születésnapja, mindig készítettem neki valami meglepetést, rajtot vagy kézimunkát, és mindig megajándékoztam. Erről én senkinek nem beszéltem, mert megkért Kriszta néni, hogy a többieknek ne mondjam el. Ez a mi kettőnk titka volt. Ezért mindig nagyon vártam a májust. Ő is mindig megajándékozott engem úgy, hogy a többiek nem tudták.

Itt egy évben kétszer tartottak születésnapot. Ősszel az évvesztesekét, tavasszal a nem évvesztesekét. Ezen a napon mindig ünnepséget tartottunk, ami abból állt, hogy a társalgóban megterítettünk, ünneplőbe öltöztünk, verseket mondtunk, énekeltünk és elfogyasztotta mindenki az egy szelet csokitortáját. Minden évben ugyanolyan csokitortaszeletet kaptunk, ami mindenkinek járt. Az ünnepeket kaptak egy kis ajándékot is, amit övelük előre megbeszéltek. Egy évben kétszer így tartottuk meg a születésnapokat minden csoportban. Én mindig nagyon örültem, hogy nekem az igazi születésnapomon is van meglepetés.

A többi ünnepség úgy zajlott, hogy mindenki ünneplőbe öltözött, úttörőingbe, nyakkendőbe és az ebédlőben a nevelőkkel együtt meghallgattuk a műsort, amit a társaink előadtak. Kriszta néni egyszer előre megsúgta nekem, hogy én nyertem meg a plakátversenyt, amit a három tavasz ünnepére kellett készíteni. Szerintem azért árulta el, mert ő is nagyon örült neki.

Ötödiktől Misi bácsi lett az osztályfőnököm. Ő nagyon intelligens ember, aki nagyon szerette az osztályát, és mindig kiállt mellettünk. Történelmet és földrajzot tanított, azért is felnéztünk rá, mert gimnáziumban is tanított és sokat mesélt az ottani tanítványairól és mindig nagy szeretettel. Nekem már az első nap rokonszenvesnek tűnt. Engem választottak osztálynapló-felelősnek. Ebbe kellett beírni, ami az osztályban történt, lehetett bele rajzolni is. Misi bácsi elrakta emlékebe, azért, ha netán találkozoznánk, akkor fel tudjuk idézni a múltat.

Szegény Misi bácsit egyszer autóbaleset érte, és eltörött a bordája, ezért minden nap el kellett vinni neki az ebédet, amire nagyon szívesen vállalkoztam. Jólesett, hogy milyen kedves és hálás volt, mindig megkínált valami finomsággal. Egyszer elvitt minket a kertjébe szőlőt szüretelni, autóval, azaz egy Trabanttal mentünk. Ekkor ültem életemben először autóban, felemelő érzés volt, meg is jegyeztem a rendszámát: ZV0373.

A többi tanáromról: a matematikát Cili néni tanította, ő nagyon jól magyarázott, legalábbis én megértettem, és szerettem is a számtant; nagyon ritkán kiabált velünk. A magyartanárunk Gitta néni volt, nagyon megkövetelte a füzetben a szép külalakot, ezért sokszor átmásoltam a füzetemet, mert az órai munkám csapnivaló volt. Már itt előfordult, hogy a fogalmazást versben írtam meg, ezért nagyon megdicsért, mert elég jól sikerült összeszednem a rímeket. Ezt többen elkezdtek utánozni, de én örültem, mert nekem jutott előbb az eszembe. A biológiát és a kémiát Pista

bácsi tartotta. Ő már akkor nagyon idős volt, a tanárok közül ő volt a leggyengébb láncszem. Szinte mindig megréftünk valamivel. Főleg a rosszabb magatartású fiúk bántak vele nagyon kegyetlenül. Egyszer kiesett a protkója, és nagyon kinevették, és durván beszéltek vele. Mi lányok hiába szóltunk rájuk, nem hallgattak ránk. Szegényt szívből sajnáltuk. Óráin mindig puskáztunk, amit szerintem tudott is, és hiába volt hibátlan, olyan jegyet adott, amilyen jegyek többségében voltak a naplóban. Volt, hogy kivettük az akváriumából a teknősbékáját, és zsebre dugtuk, vagy ráraktuk a székére, és ráült. Biológiából volt olyan lecke, hogy bogarakat kellett gyűjteni, bele kellett tenni spirituszba és gombostűvel fel kellett tűzni egy albumra. Mivel irtóztam a bogaraktól, ezért én 10 darab legyet fogattam az egyik fiúval, persze nem is járt ezért dicséret. Sokszor annyira kikészítettük szegény Pista bácsit, hogy kiszaladt az osztályból és hívta az igazgatónőt, Edit nénit, aki éppenséggel a felesége volt.

Az orosztanárt nagyon nem szívteltem, sokszor elkésett óráról, és búzlott az italszagtól. Sokan mégis nyaliztak neki, úgy, hogy levelet írtak neki, melyben tudatták vele, hogy ő a kedvenc tanáruk. Ezért aztán vette a lapot, és azokkal a gyerekekkel érezhetően kivételezett, és más hangnemben beszélt. Nekem ez nagyon nem tetszett, és nem értettem, hogy egy ilyen embert hogyan lehet szeretni. Egyszer nagyon rám kiabált, és hozzám vágta a kulcsát. Úgy megijedtem, hogy kalimpált a szívem, és mivel éppen rossz passzban voltam, ezért megfogadtam, bosszút állok, és ez lesz életem első bosszúja. Ez abból állt, hogy kikerestem a szótárból azt, hogy mit jelent béna lábú orosz tanár. Nem tudom, miért pont ezt választottam. Talán azért, mert egy kicsit húzta az egyik lábát, és én olyannal akartam megsérteni, amiről nem tehetett. Lestem az alkalmat, amikor senki nem tartózkodott a teremben, és felírtam: paralizovnij balit ruszkavaizuká, persze orosz betűkkel és balkézzel, azért, hogy ne ismerjék fel az írásomat. A következmény várható volt, mert mindenkivel dolgozatot íratott, ami persze engem hidegen hagyott, mert a célokat elértem, és jól felidegesítettem. Magamban meg jókat nevettem azon, amilyen mérges és ideges lett. Úgy kellett neki, gondoltam magamban. Tudom, hogy gonoszság volt tőlem, de ez abszolút nem érdekelt, mert nagyon igazságtalannak tartottam, amiket művelt velünk. Volt, akit a kulcscsomójával vágott fejbe, de akadt olyan is, hogy felpofozta az egyik gyereket. Egyik tanárról sem tudnék rosszat írni, kivétel ő.

Szabály szerint utáltam az orosz. Hetedikben meg akartam bukni belőle, hogy Kriszta néni legyen az én nevelőm, de ez nem sikerült, mert kettessel átmentem. Egyedül ebből lettem kettes, de ez engem egyáltalán nem zavart. Ettől függetlenül mégis el kellett mennünk a fertődi laktanyába műsort adni

a sok dohos szagú katonának, ahol az illemhely egy luk volt, ahova vagy belement az ürülék vagy a lábunkra. Itt megkínáltak vacsorával, ami lecsós halból állt. Nem valami gusztusos látvány volt, ezért aztán csak piszkálgattuk az alumínium tányérban lévő moslékot. Ellenben annyi hasznunk volt mégis, hogy a teához járó méretes kristálycukrot elcsórtuk.

Az iskolában egy nagyon helyes fiú ült mellettem, Robi. Ő nagyon jó barátom volt, de nem voltunk egymásba szerelmesek. Ő tanított meg órák alatt sakkozni, a szünetekben meg pingpongozni.

Az énekórát a nagyon kedves és mindig mosolygós Marika néni tanította, ezért nagyon sok gyereknek ő volt a kedvence. Én is szerettem, ezért beiratkoztam az énekkarba. Mindig részt vettünk az Éneklő Ifjúság versenyen, ahol egyik alkalommal olyan jól szerepeltünk, hogy utazhattunk Győrbe rádiófelvételre. Több év után újból láthattam a szülővárosomat. Úgy volt, hogy találkozom ott apámmal, de nem jött oda az állomásra. Marika nénit nagyon sajnáltuk, mert nem volt gyereke, pedig tudtuk, hogy nagyon szeretne. Amikor végre megtudtuk, hogy babát vár, nagyon örültünk. Sajnos épp akkor volt az intézetben sárgaság járvány, és lehet hogy ezért, meghalt a csecsemője. Amikor megtudtuk, mindenki sírva fakadt, és szomorúak voltunk.

A rajzórát Edit néni tartotta. Ő Ibolya kedvence volt, és ő mindig meglátogatta hétvégeken, és sok drága ajándékot kapott tőle. Ki tudja miért, de nekem ez nagyon nem tetszett. Ibolyát mindenki nagyon nyalizósnek tartotta, mert más tanárhoz is eljárált, azért, hogy kapjon valamit.

Szerettem iskolába járni, hatodikban én lettem a legjobb tanuló az osztályban, ezért év végén kaptam könyvet, aminek nagyon örültem. A szabadidőnkben sok lehetőség volt a érdekes foglalkozásokra. Többféle szakkörre járhattunk. Ha nem volt szakkör, akkor legtöbbit az udvaron voltunk. Mielőtt kimentünk, mindig nagy harc folyt a labdákért, a görkorcsolyáért és a többi játékért. Szegény nevelőknek nem kis nehézségbe került, amíg igazságosan kiosztották. Akiknek nem sikerült játékhoz jutnia, az más megoldást talált az idő eltöltésére. Ilyen volt például, hogy az ebédlőből ellopott késsel cigányoztunk és parasztoltunk a homokban. Ezt úgy kellett játszani, hogy megadott sorrendben a test különböző részével a homokba kellett ejteni a kést, amikor valaki elrontotta, akkor következett a másik. Aki előbb végig ért, az nyert, de a késnek mindig bele kellett állnia a homokba. Egyszer egy ilyen játék közben egyik társam rosszul dobta el a kést, és pont szememre talált. A szemüvegemnek köszönhettem, hogy nem

folyt ki a szemem. Szerencsére csak eltörött az üveg, és nem ment a szemembe szilánk. Ilyenkor mindig új szemüveget kaptam. Engem mindig Klári néni vitt az OTI-ba szemészetre. Ő volt a betegszobán az ápolónő, mindenki kányának csúfolta, mert érdes hangon tudott kiabálni velünk.

Itt a betegszobában egyszer nagyon megijártam. Az volt a szokás, hogy már reggel hatkor ki kellett jönni a szobából a rendelőbe lázat mérteni. Annyi beteg volt, hogy párunknak nem jutott ülőhely, így nekem sem, és mivel előző nap alig ettem, nagyon szédültem. Hiába könyörögtem, hogy engedjenek leülni, senki nem adta át a helyét, ezért aztán elájultam. Pont rossz volt a pizsamanadrágom gumija, és amikor beráncigáltak ájultan az ágyba, az is lecsúszott, és ezt mind látták a fiúk is. Még jó, hogy csak kislány voltam, de így is szégyelltem magam. Itt a betegszobán azért volt jó, mert kádban fürödhettünk minden nap. Nem úgy, mint hétköznap, amikor egy héten csak kétszer tusolhattunk az alagsorban, mindig a megszabott napon. Ekkor is sorba kellett állni, és megvárni az előző csoportot. Ilyenkor sorban állás közben mindig kornyikáltunk, nagyon sokszor elénekeltük a „Sopron, Sopron sáros Sopron te vagy az oka mindennek” kezdetű dalt. Ez a tusoló két egymásnak háttal álló sorból állt, mindegyik felén öt-öt zuhanyzóval. Az egyik oldal ablakra nézett. Hiába voltak nem átlátszó üvegből, néhányat kitörtek, és azon keresztül lehetett leselkedni. Mivel én nagyon szégyenlős voltam, azért mindig csak a másik felén tusoltam. Ám volt köztünk olyan is, aki külön élvezte, hogy be lehet látni.

A fiúk általában mindig leselkedni szoktak. Ezért aztán Timikével elhatároztuk, mi is meglessük a fiúkat. Kimásztunk, az udvaron, a kerítésen át. Elhatároztuk, hogy bekopogunk az ablakon, hogy észrevegyenek a fiúk, mert kíváncsiak voltunk, hogy reagálnak arra, hogy meglessük őket. Így is tettünk. A fiúknak még tetszett is a dolog, és mutogatták magukat. Észrevett minket Pista bácsi, és ezért büntetést járt, azaz egy hétig nem nézhettünk tévét. Rá pár napjára megint lebuktunk, akkor szintén a fiúkat lestük meg a kakasülőről. Ez a kakasülő a mi folyosónkról vezetett fel a második emeletre, ahol a fiúk voltak. Egy nagy ajtó volt itt lezárva előlünk, felül üveges volt, egy szekrénnel eltorlaszolva, arra másztunk fel leselkedni, amit megint észrevettek. Ezért a télapó ünnepségen felolvasták a nevünket, és elmondták a mi bűnünket, és megígértették velünk, ott, mindenki előtt, hogy többet ne leskelődünk. Mi persze akkor is csak röhögünk, amikor a krampusz a fenekünkre suhintott. Persze szégyelltük is magunkat, meg nem is. Amúgy itt a kakasülön, ahol kukkoltunk, voltak szivacs matracok, ebből és partvisnyélből csináltunk magunknak bungit. Itt elég sok minden történt. Például voltak, akik itt csókolóztak először, lány a lánnyal, de olyan is volt, hogy a lányok közül egyik a másiknak körbe kiszívta a nyakát. Ezért mi

buzinak csúfoltuk őket, amiért nagyon haraptak és verekedtek. Itt nagyon fontos volt, hogy ki kinek a barátnője. Egyik a másikra féltékeny szokott lenni. Enikő ezen a téren nagyon különös volt. Beletetovált a kezébe Aranka nevét. Amikor meg összevesztek, súrolóporral kidörzsölte belőle, és csupa gennyes lett neki a keze. Aki ennek a lánynak a barátnője volt, az mással egyáltalán nem barátkozhatott, sajátosan magához láncolta. Ha meg mégis szóba állt valakivel, akkor azt megverte. Ő arról is híres volt, hogy az egész csoportot megfélemlítette, mert ő volt a legerősebb, és ezt érvényre is jutatta. Ha valakivel összeveszett, azt nagyon megverte. Mindenki nagyon utálta, és félt tőle. Aki csak tudta, kerülte. De sokakat tudott befolyásolni, és így a jó magaviseletű gyerekből rossz lett. Velem is sokat verekedett, de én sosem hagytam magamat. Igaz, a végén mindig én bömböltem, mert kétszer akkora volt, mint én. De megnyugvást adott a kezemben maradt hajtömeg, mert mindig jól megcibáltam. Enikő a tanárokat sem kímélte. Magdi nénit például leköpte. Ezért és még sok mindenért szegény Magdi néni beteg lett, és nem tudta vállalni a mi csoportunkat, amely tele volt problémás gyerekekkel. Legtöbbször Ibolyával verekedtem, mert mi mindig rivalizáltunk a tanulásban, a szakkörökön és minden apróságon. Egymást utánoztuk, szinte kimondatlanul, de mindig egymás eredményeit hasonlítottuk össze. Ha valamelyikünk kitalált valamit, a másikunk utánozta. A legemlékezetesebb bunyóm egy fiúval esett meg, amikor focizás közben összevesztünk azon, hogy les volt-e. Mivel egyikünk sem engedett, ezért verekedés tört ki kettőnk között, végül eljött a pillanat, hogy jobbnak láttam, ha elfutok, ezért beiskoltam az emeleten lévő női vécébe, és elhatároztam, ha oda is utánam jön, amikor rám nyitja az ajtót, akkor egy jó nagyot bevágok neki. Így is történt, és akkora monoklija lett, hogy ezek után sosem bántott engem, de még csak nem is csúfolt. A fiútársai meg jól kivesézték.

Egyik éjjel elhatároztuk páran, hogy megpisiltetjük a többieket úgy, hogy aki aludt, annak az ágya mellett egyik pohárból a másikba csurgatjuk a vizet. Igaz, senki nem pisilt be, de sokat röhögünk. Egyik alkalommal véletlenül meglökték a kezemet, és leöntöttük Magdit, aki felriadt, és nem hagyta magát. Ezért, mivel én voltam a bűnös, elkezdett kergetni. Ahogy kifutottam a szobából, rám csapta az ajtót, úgy, hogy a kisujjam ott maradt. Megdagadt, bekékölt és nagyon-nagyon fájt. Beborogattam, de egész éjjel bögtém, és nem tudtam aludni a fájdalomtól, azt hittem megbolondulok. Mint később kiderült, eltörött az ujjam, de nem mentem el orvoshoz, mert akkor meg kellett volna mondani, hogyan történt, amit én nem akartam,

ezért rosszul forrt össze. Így hát életem végéig emlékeztet az ujjam erre a jól kezdődő, ám mégis szörnyű éjszakára.

Nálam a verekedések is szinte hetente előfordultak. Ha valakivel nézeteltérésem támadt, legtöbbször bunyó lett a vége. Nem néztem ilyenkor sosem, hogy az illető erősebb nálam vagy nem, ütöttem, rúgtam, csíptem, és megtéptem az ellenfelemet. Itt mindig csak így lehetett véget vetni a konfliktusoknak. Mivel azért mindig nagyon megverték, ezért úgy nyugtattam meg magamat, hogy annak, aki bántott, titokban leköttem a párnáját, amikor már megágyazott, de erről senkinek nem beszéltem, mert beárultak volna. Akkor úgy éreztem, elégtételt vettem, visszavágtam, úgymond enyém volt az utolsó szó. Ma már nem tenném. Megvolt minden csoportban a legerősebb ember, akitől a legtöbben félték, és akik félték, engedelmeskedtek a legerősebbnek. Például kiszolgálták, amit kért, megcsinálták neki. Volt, akit nagyon csúnyán megaláztak, azt kérték tőle, csókoljon lábat, és meg is tette. Előfordult az is, hogy lopni kényszerítették a gyengébbet, mástól, vagy éppen a boltból. Engem is próbáltak lopásra kényszeríteni, de én senki kedvéért nem voltam hajlandó. Még akkor sem, ha éppen a legjobb barátnőm kért rá. Nem lett volna tiszta a lelkiismeretem, ha olyantól lopok, akit ismerek, még akkor sem, ha utáltam az illetőt. Mert itt volt egy-két lány, akit kimondottan nem kedveltem, és ők sem engem. Akit viszont szerettem, azzal képes voltam azt a keveset is megosztani, amim volt. Itt mindenki kunyerált a másiktól. Voltak nagyon jószívú társaim, de akadt olyan is, aki sutyiban ette meg az édességét, hogy senki ne kérjen tőle. Aki félt, és gyenge volt nemet mondani a kényszerítésnek, az bizony lopott, vagy a boltból, vagy a társától. Az egyik lány, Bea, megunta, és elege lett abból, hogy mindig azt kellett csinálnia, amit Enikő (a legerősebb) kért tőle, és megmondta neki, hogy többet nem fog neki lopni a boltból. Ezért az egyik éjszaka nagyon megverték, úgy, hogy reggelre kék, zöld volt az arca és a teste. Mindenki nagyon sajnálta, de senki nem merte megmondani, hogy ki volt a tettes, mert mindenki félt attól, hogy vele is ez fog történni. A nevelő is tudta ki verte meg, anélkül, hogy megmondtuk volna. Ezért azt ajánlotta, közösiük ki, és ne beszéljünk vele. A mi kis közösségünk erre a feladatra gyengének bizonyult, és nem tudtuk megtenni. Páran nem szoltunk hozzá napokig, és ettől még gorombább lett, ezért feladtuk a vele szemben alkalmazott szankciót.

Itt az intézetben mindenki olyan barátnőt szeretett, akinek küldenek csomagot, és jön látogatója, mert azzal meg lehetett osztozni. Bevallom, nekem is volt ilyen barátnőm, de mégsem érdekből barátkoztam vele. Például Irénnel azért, mert sokat lehetett vele nevetni, és jól el tudtunk beszélgetni, szinte mindenkiről ugyanaz volt a véleményünk, és ezeken

nagyon jól derültünk. Egy hullámhosszon voltunk, és mindegyikünknek jó érzés volt, hogy így megértjük egymást. Mindenkit kielemeztünk viselkedése szerint. Sokszor kerestük a választ, vajon melyik társunk miért olyan, amilyen. Ám mégis vége lett ennek a nagyon jó barátságnak. Egyszer véletlenül eltaláltam a tornazsákkal, és annyira „bepipult”, hogy lekevert egy nagy pofont nekem. Hiába mondtam neki, hogy nem akarattal volt. Nekem végül is nem a pofon fájt, hanem az, hogy épp tőle kaptam, olyantól, akit szerettem, és felnéztem rá, mert ő nem állt be a sorba, hogy bántsa a gyengébbet, és akkor mégis így elbánt velem. Nagyon rosszul esett, pedig csak egy pofon volt, és engem előtte már ennél sokkal jobban megvertek. Ez volt az első olyan érzésem, amikor olyan ember bántott meg, akihez nagyon közel álltam, és nagyon szerettem, talán a társaim közül a legjobban. Meg tudtam ugyan bocsátani neki, de a tüske bennem maradt. Igaz, később is jóban voltunk. Még most is őt tartom az akkori legjobb barátnőmnnek.

Volt egy másik nagyon jó barátnőm, Timike. Neki sosem volt látogatója, sajnáltam is ezért. Vele nagyon sokat szoktam nevetni, és akit tudtunk, azt magunk között mindig kifiguráztunk, és ezen nagyokat szórakoztunk. Együtt szoktunk menni vacsora után a konyhára mosogatni. Ilyenkor mindig kaptunk két karéj zsíros kenyeret. Egyszer a konyhás néni nem azt adott, hanem löncsös kenyeret, és ez nekünk nem tetszett, ezért kimentünk az udvarra, és falhoz vágtuk. Szerencsére nem lett belőle cirkusz, de mi akkor ezt nagyon viccesnek tartottuk, és mindig löncsös néninek hívtuk a konyhást, és amikor ő volt a konyhán, akkor nem mentünk mosogatni. Egyik nyáron aztán végképp le kellett mondanom a mosogatásért kapott zsíros kenyerekről. Mégpedig azért, mert lebuktam, amikor éppen kristálycukrot akartam lopni, mivel voltunk ribizkét szedni, és ahhoz akartam a cukrot, és nem volt bátorságom kérni. A mosogatóból beosontam a kamrába, ahol egy nagy edényben megtaláltam a kristálycukrot. Timike falazott nekem. Azt mondta, tüsszent, ha jön a konyhás. Sajnos nem hallottam, és pont akkor jött be, amikor lapátoltam cukrot. Már éppen a melegítőnadrágom zsebébe mertem a cukrot, amikor megjelent Olgi néni, és elkezdett kiabálni velem, hogy miért lopok. Erre én úgy megijedtem, hogy elfutottam, és nagyon szégyelltem magam. Attól rettegetem, hogy elárul a nevelőmnnek, de szerencsére nem tette. Timike ezek után mindig tüsszögött nekem, aztán csak röhögünk, a többiek nem tudták mi a bajunk.

A lopásról és a konyháról még eszembe jutott valami, mégpedig az, hogy néhány fiú az iskolában osztogatott gyulai kolbászt és egyéb élelmiszert, és

mindenkinek azt mondták, hogy csomagot kaptak. Mi pedig örültünk, hogy megosztják velünk. Mint később kiderült, az élelmeket a konyháról lopták. Még a rendőrség is nyomozott az ügyben, hogy többször is hiány volt a konyhán. Először azt hitték, hogy az egyik konyhás lehet a tettes, ezért figyeltették őket. Mivel nem történt semmi, és megint hiány volt, ezért éjjel ellenőrizték a lehetséges behatolási területeket, és lebuktak a fiúk, amikor éjjel újból beosontak lopni. Körülbelül húsz gyereket vetettek büntetés alá. Ezért külön gyűlést tartottak, megerősítve, hogy még egyszer ne forduljon elő. Akik ebben részt vettek, nem mehettek kimenőre, és a zsebpénzüket is fél évre megvonták.

A lopásról még eszembe jut egy elég vicces szituáció. Történt ugyanis, hogy egyik tavasszal többen kimenő alatt elmentünk cseresznyét lopni. Négyen, öten lehattunk. Itt Sopronban nagyon sok kertben volt cseresznye. Eleinte csak a kilógó ágakról mertük elvenni a gyümölcsöt, de ezzel nem értük be. Ahonnan csak tudtunk, loptunk. Előfordult többször is, hogy a kerítésen is átmásztunk a cél érdekében. Próbáltunk csendben lenni, de nem mindig sikerült, mert nem győztük mondani egymásnak, milyen finom. Egyszer éppen lopás közben kellett kakilnia az egyik lánynak, aki el is végezte a dolgát a fa alatt. A másik belelépett, de nem vette észre. Azaz, akkor vette észre, mikor a bakot tartó lánynak a kezébe majd a vállára lépett, és az kakis lett. Jó nagyokat neveltünk, szegény áldozat meg levéllel törölgette a kezéről. Közben a kerttulajdonos is megjelent. Kiabált, és lapáttal kergetett meg minket, és azt üvöltötte: ti koldusok, nincs anyátok! Mi meg visszakiabáltuk futtunkban: eltalálta nyanya, nincs anyánk, a gyógyóról jöttünk. Ha nem tetszik, jelentsen fel! Kikergetett minket, csak úgy zengett az egész utca. De így is elég zsákmánnyal távoztunk. Még az intézetbe is tudtunk bevinni. Amikor a nevelő észrevette nálunk, megkérdezte, honnan van. Mi azt hazudtuk, hogy az egyik patronálótól kaptuk. (Azoknak volt patronálója, akiket nem látogattak a szüleik.) Ő meg megkért minket, hozzunk neki is, és ki is fizeti. Mi kaptunk az alkalmon, és mondtuk neki: van eladó cseresznye is, 20 Ft kilója. Ezért kiengedett minket, hozzunk neki. Elmentünk hát, és amennyit csak tudtunk összelopkodtunk. A nevelő gyanútlanul megköszönte, és ki is fizette, mi meg elosztottunk a pénzen. Örültünk, és duplán jól jártunk. A következő évben újból eljásztottuk, alig vártuk már, hogy érjen a cseresznye.

Loptunk máshonnan is, például szelídgesztenyét. A felső tagozatban minden októberben tanítás helyett két hétig szelídgesztenyét szedtünk, amivel az iskolának tudtunk pénzt gyűjteni. Ezeket a napokat nagyon szerettük, nem kellett délután sem tanulni. Minden reggel gyalog, csoportosan kísértáltunk Ágfalvára, ott egy nagy területen csak

szelídgesztenyefák voltak, és több iskolából is jöttek ide szüretelni. Minket azzal ösztönöztek, hogy osztályonként és egyénenként versenyeztettek, ki tud többet szedni. Mi hajtottunk is. Mindenki a tornaszákjába gyűjtötte, és amikor megtelt, akkor lemérték és felírták. A nap végén mindenki vihetett magával egy bizonyos mennyiséget haza. Ám mi ezzel nem voltunk megelégedve, ezért kitaláltuk, hogy az ellenőrző ponton túlra eldugjuk a lopnivalót, és mikor elhagytuk az ellenőrző pontot, elővettük a zsákmányt. Nem véletlenül loptunk, nemcsak azért, mert le lehetett adni esténként a konyhára, hogy megfőzzék, hanem azért is, mert a nevelők megvették tőlünk. Így jutottunk egy kis zsebpénzhez is. Itt sok gyümölcsöst is találtunk, úgy hogy vitaminban megint nem volt hiány.

Az intézetben belül is sok lopás történt. Egyik a másikat meglopta. Ebből adódott a legtöbb vita. A nevelők is többször mondták: aki lop, az felnőtt korára betörő és börtöntöltelék lesz. Általában fény derült a tettesekre, ha nem, akkor nyomozásba kezdtünk. Volt olyan nap, mikor a szarka nem érte be egy dologgal, és több társunknak is eltűnt egy-két holmija, olló, radír stb. Többen is sejtettük, ki lehet az enyves kezű, de mivel mindig zárta a szekrényét, nem tudhattuk biztosan, hogy ő a bűnös. Ezért kitaláltuk, hogy éjjel akcióba lépünk. Megvártuk páran, amíg mindenki elalszik, és kilopóztunk a folyosóra. Felfeszítettük az illető szekrényét hátulról, amely egész kincsesbánya volt, minden eltűnt tárgyat megtaláltunk, és kiloptuk a szekrényéből, majd visszaszögeztük a szekrény hátulját. Volt is reggel meglepetés, amikor az asztalon mindenki megtalálta az eltűnt tárgyait. Az illető meg csak hebegett- habogott. Nem tudta elképzelni, hogyan tudtuk kivenni a lezárt szekrényéből a cuccokat. Többen meg is akarták verni, mondták neki: te szemét, börtönben fogod végezni, és a nevelőknek lesz igaza. Még egy ilyen, és szétverjük a pofád, eltörjük a kezed! Szidalmazták a családfáját, és még sorolhatnám. Egy darabig nem is volt kedve lopni, mert mindenki ragadós kezűnek és enyvesnek csúfolta. Pedig megérdemelte volna, hogy istenigazából elagyabugyalják.

Az is előfordult, hogy a nevelői szobából eltűnt a zsebpénzünk, 300 Ft. Hédi néni nagyon ideges lett, és összehívott mindenkit, megkért minket, hogy a föld alól is, de teremtsük elő az ellopott pénzt, mert kihívja a rendőrséget. Persze, mindenki a pénzt kereste, de nem találtuk. Ekkor az az ötlete támadt, hogy aki megtalálja, jutalomban részesül. Erre aztán mindenki mindent felforgatott annak érdekében, hogy övé legyen a jutalom. Nem is kellett sokáig várni, előkerült a pénz. És ki is találta meg? Hát a ragadós kezű. Méghozzá nem is akárhol, a vécében, a vatták között.

Mindenki tudta, hogy ilyen helyen csak az találhatta meg a pénzt, aki odadugta. Mivel a nevelők is tudták, hogy Ibolya lopós, ezért elbeszélgettek vele, nem kapott jutalmat. Ám mivel meglett a pénz, ezért csak jól megszidták, amit kihallgattunk a nevelői melletti szobából, úgy, hogy a falhoz raktuk az üvegpoharat. Nem büntették meg, mert nem tudták rábizonyítani a tettet. Ezt a lányt még jobban utáltuk, mert igazságtalannak tartottuk, hogy megúsza ennyivel. Volt, aki bosszúból lopott. Például Irénkének egyik éjjel majdnem mindene eltűnt a feltört szekrényéből. Senki nem tudta elképzelni, ki művelte, de aztán az egyik fiú elárulta magát, hogy ellopta az éjszakás nevelőtől a kulcsot, átjött a lányok folyosójára, és feltörte a szekrényt, mégpedig bosszúból, mert Irénke összeveszett vele. A fiú nagyon szerelmes volt belé, a szakítást nem tudta elviselni. Mivel sok volt a lopás, mindenki mindenét elzárt. Előhagyni semmit nem lehetett, mert annak lába kelt.

A szabad időnkben felső tagozatban lehetett különböző szakkörökre járni. Én is sokra jelentkeztem. Például fotóra, ez nagyon érdekes volt, Matyi bácsi tartotta. Bent az iskolában volt a labor, és sok helyre eljártunk fotózni. A képekből pedig kaptunk. Megtanultuk a fényképezés rejtelmait és az előhívást. Most is emlékként őrzöm azokat a képeket, amit a karácsonyra kért fényképalbumomban tartok. Jó érzéssel tölt el, jó emlékezni. A másik kedvenc szakköröm a kézilabda. Itt mindig mentünk a városi bajnokságra, és nyolcadikban városi második helyezettek lettünk, ez az iskola életében a legjobb eredménynek számított. Az edzőnk a testnevelő tanárunk, Pali bácsi, aki fiatal és jóképű volt. Nekem nem nagyon tetszett, de több lány is írt neki szerelmes levelet. Egyik lány, aki nagyon rossz magaviseletű volt, megmutatta nekem a levelet. Röviden arról szólt, hogy mennyire tetszik neki, szereti Pali bácsit. Azt kérdezte, tegezheti-e, valamint, hogy adjon magáról fényképet. Úgy éreztem, aki ilyen levelet írt, az is kereste az intézetben a szeretet. Ez a lány Pali bácsiban találta meg, nem a nevelőjében. Mert volt, aki a tanárának írta meg, hogy ő a kedvence, és rajzokat és egyéb kis dolgokat ajándékozott neki. Szinte mindenkinek volt olyan nevelő vagy tanár, akitől jobban várta a gyerek, hogy szeresse, kedvelje. Mi erre nagyon éhezünk. Amúgy testnevelésből sosem voltam jó, mert utáltam tornázni, de nagyon szerettem a labdajátékokat, főleg a focit. Még az sem vette el a kedvemet, amikor elestem, és kezdtem felállni, és teljes erőből szembe rúgtak egy bőrlabdával, úgy, hogy lerepült a szemüvegem, és először azt hittem az orrom is eltörött, mert annyira zsidbadt utána.

A testvéreim, Imre és Ernő is jó focisták voltak, és velük is sokat játszottam. Ővelük csak az udvaron, az ebédlőben és iskolai szünetben

találkoztam. Nem tudom miért, de Ernővel kevesebbet beszélgettem, és nem sikerült annyira megismernem, mint Imrét, aki a zsebpénzét is megosztotta velem.

Kézimunka szakkörre is nagyon szerettem járni, mert nagyon jó érzés volt, mikor befejeztem egy terítőt és kirakták az asztalra vagy a falra. Ez azért is jó volt, mert a szabadidőmben is lefoglalt, és nem keveredtem addig sem vitába senkivel, mert ilyenkor általában békén hagytak.

Szabadidő alatt sokat jártunk kirándulni. Fel szoktunk menni az ötvenesen (meredek út) a pavilonhoz. Sutyiba itt is el szoktunk szökni gyümölcsért. Edit néni nagyon sok helyre elvitt minket túrázni.

Egyik ebédnél megvicceltük Gyöngyit, úgy, hogy kivettük a káposztából az egészborsot, és beleraktuk a kenyerébe, ő meg ráharapott. Mi meg dőltünk a nevetéstől, amilyen savanyú képet vágott. Gyöngyi később elkerült a kisegítő intézetbe, mert egyszer lement az ebédlőbe meztelenül, és mert általában is furcsán viselkedett. Nagyon szerettem pingpongozni is. Az udvaron volt egy beton asztal, azon tanultam meg, és a házi versenyeken lányok közül mindig első voltam. Egyszer részt vehettem egy városi versenyen, amelyen más iskolákból is voltak versenyzők. Itt alig maradtam le a dobogóról, mert, aki a harmadik lett, azt egyszer sikerült kivennem, de a döntőt ő nyerte. Azért még a negyedik helyezéért is adtak oklevelet, és nagyon örültem neki, hogy az intézeten kívül is sikerült jó eredményt elérnem. Ez nagy dolognak számított. Szerettem volna ezt a sportot versenyszerűen űzni, de nem engedélyezték, és ez azóta is nagyon fáj nekem. Az egyik társam, hiába könyörgött, nem engedték neki, hogy zongorázni tanuljon.

Amikor még kisebb voltam, nagyon szerettem a bábszakkört is, amit Magdi néni tartott. Nagyon sok helyre eljutottunk, és versenyeken is nagyon szép eredményt értünk el. Körülbelül tíz éves lehettem, amikor megtudtam, hogy Peti testvérem is Sopronba került, de ő egy másik intézetbe, egy kisegítő iskolába, mert nagyon pösze volt. Hiába volt kitűnő tanuló, nem engedték rendes iskolába, hozzánk testvérekhez. Azt is hallottam, hogy Marianna testvéremet nevelőszülőkhöz helyezték el, de azt nem tudták pontosan megmondani, hová. Ezért amikor kimenőm volt vasárnaponként, ha nem jött Apu, elmentem Petihez, és mindig vittem neki valamit, aminek nagyon örült. Nekem is jólesett, hogy adhatok neki. Amit vittem, mindig a zsebpénzemből vettem. Ilyenkor sokszor Irénkével mentem, mert ott volt az ő mostohatestvére is.

Zsebpénzként eleinte havonta papíron mindenkinek 20 Ft járt, és hetente volt zsebpénzosztás, de egyszerre mindet nem lehetett kérni. Amikor ötödikesek lettünk, bevezették a pénz differenciálását. Ekkor már 40 Ft/fő járt volna. Ahhoz, hogy elbírálják, kinek mennyi jár, bevezették a pontozást. Minden osztályzatra megvolt, milyen pont járt. A négyesre és az ötösre piros, a hármásra semmi, a kettesre és egyesre feketepont. A tisztaságnál megnézték mindenkinek a szekrényét, cipőjét, valamint azt, hogy nem koszos-e a füle vagy a lába. Akié koszos volt, fekete pontot kapott. Aki cigizett, az is feketét. Aki káromkodott, vagy hangoskodott sorban állás közben, az szintén. Piros pontot úgy lehetett szerezni, ha valaki segített a másinak a tanulásban, és tudta bizonyítani, vagy plusz munkát csinált, például takarított, felmosta a folyosót. Minden hónap végén a nevelő összegezte, és ennek alapján döntötte el, kinek mennyi pénz jár. Volt, aki direkt végzett plusz munkát, hogy többet kapjon. Nekem jó jegyeim voltak, de amikor megtudtam, hogy ezt bevezetik, mégsem tetszett, mert akkor, ott, úgy gondoltam, ami jár, az járjon mindenkinek egyformán. Ezért megfogadtam, nem fogok a több pénz reményében semmilyen többletmunkát végezni. Majd ahogy alakul, annyit kapok, de én a másét nem fogom elvenni. Amikor felolvasták, kinek mennyi jár, mindig szégyelltem magamat, ha többet kaptam annál, ami járt volna. Olyan is előfordult, hogy ezért megjegyzéseket tettek rám. Aki a legtöbbet kapta, azt pedig kimondottan törtetőnek, nyalizósna tartották, amit tudára is adtak. Nekem nem nagyon tetszett ez a rendszer, mert szerintem nem volt igazságos.

Aki megszökött, vagy rajtakapták cigarettázáson, vagy valami nagyon rosszat csinált, nem csak pénzbüntetéssel sújtották, hanem nem mehetett kimenőre, amire minden vasárnap lehetőség volt délután kettőtől este hat óráig. Aki elkésett, az a következő héten nem mehetett sehova. Velem ilyen egyszer fordult elő, amikor véletlenül megtudtam azt, hogy a húgom hol van, és meglátogattam.

Amikor egyik alkalommal az erdőben kirándultunk, felmáztunk egy kőfejtő szélén, és megcsúsztam, csak néhány gyökerben tudtam megkapaszkodni. Annyira megijedtem, amikor a gyökér elkezdett a kezem alatt nyúlni, hogy halálfélelmem volt. Úgy éreztem, végem van, lezuhanok, és ennyi. Még megszólalni sem tudtam az ijedtségtől, de szerencsém volt, mert észrevett Jutka, elkapta a kezemet, és biztonságos helyre húzott. Így megmenekültem, de még félóra múlva is remegett az egész testem. Ekkor érezem először halálfélelmet. Nem győztem hálálkodni neki, hisz valójában megmentette az életemet. Ezután sokat beszélgettünk, és megtudtam, hogy ő Fehértón volt nevelőszülőknél, de megszökött onnan, mert nem jól bántak

vele. Kiderült hogy most a húgom van ott. Jutka megígérte, hogy egyik vasárnapra megbeszéli a soproni patronálóival, hogy kimenő alatt elvisznek engem, hogy meglátogassam a húgomat.

Így is történt. Autóval vittek. Az autóban próbáltam felidézni a testvérem arcát. Háromévesen láttam utoljára, és úgy emlékeztem rá, hogy mindig sokat sírt, és én akkor nem tudtam megnyugtatni. Amikor odaértünk és becsengettünk, senki nem nyitott ajtót. Hiába dörömböltünk. Hiába láttuk a függöny mozgását, hogy otthon vannak. A szomszédban tudtam találkozni a rég látott Mariannal. Elsírtam magamat, amikor megláttam, és megölelhettem. Hirtelen nem is tudtam mit mondani neki. A szomszédok mondták meg az akkor már tizenkét éves kislánynak, hogy én vagyok a nővére. Neki is könnybe szökött a szeme. Együtt sírtunk. Nagyon meglepődtem, mert a kicsi szőke göndör hajú lányból barna hajú nagylány lett. Ha az utcán találkoztunk volna, biztos nem ismerem fel, elmentünk volna egymás mellett. Ő elmondta, hogy nem nagyon szereti a nevelőanyját, és legtöbbször a szomszédoknál van. Én meg elmondtam neki, amit a többi testvéreinkről tudtam. Megígértem, hogy gyakrabban fogunk találkozni, és ha máshogy nem is, de levélben tartani fogjuk a kapcsolatot. Nagyon rendesek voltak a szomszédok, megkínáltak bennünket tortával. Sírva vettünk búcsút egymástól, de a szívünk mélyén örömről könnyeztünk, hogy újból egymásra találhattunk így véletlenül. Nagyon haragudtam a sorsra, hogy őt miért nem az intézetben helyezték el, amikor mindnyájan ott voltunk a testvéreimmel. Ő elmondta, hogy apukánk is meg szokta látogatni, de édesapánkat sem engedte be a nevelőanyja. Hazafelé nagy forgalmi dugóba keveredtünk, ezért késtünk a kimenőről fél órát. De egyikünk sem árulta el az okát, mert kimenő alatt nem lehetett elhagyni a várost. Jutkára azóta is jó szívvel gondolok. Sajnos, mióta elkerültünk, még nem találkoztam vele.

Elfelejtettem említeni a vöröskeresztes szakkört, amit Feri bácsi tartott. Ő a kötözéseknél mindig a nagy mellüken gyakorolt, ami mindenkinek feltűnt, és nem véletlenül. Ugyanis pár hónap múlva fény derült pedofil hajlamára. Kiderült róla, hogy néhány lányt félmeztelenül lefényképezett. Értesítették a rendőrséget, és megtalálták a szekrényébe rejtett pornóképeket. Ezért eltávolították az intézetből, és eltiltották a pedagógusi hivatásától.

Nekem ebből a szakkörből annyi előnyöm lett, hogy nyáron elutazhattam Zánkára egy hetet vöröskeresztes táborba. Sopronban az állomáson kellett

csatlakoznom a többiekhez. Az intézetből egyedül én mentem. Sajnos történt egy kis kellemetlenségem, azaz több is. Ugyanis mindjárt az első az volt, amikor elkezdték szedni a táborpénzt, én nem tudtam fizetni, mert nem volt nálam annyi pénz. Ezért ott mindenki előtt meg kellett mondanom, hogy nevelőotthonból jöttem, és nem adtak erre pénzt. Mindezt sírva mondtam el. Éltemben ez volt az első olyan alkalom, amiért átkoztam, hogy intézetis vagyok. Ezért írnom kellett az igazgatónőnek, hogy küldje el a pénzt. A szobatársaimon éreztem, hogy nem akarnak velem barátkozni. Akivel a vonaton összebarátkoztam, az is eltávolodott tőlem. Sajnos a másik kellemetlenség akkor ért, amikor jelentkeztem sátras túrára, és a szobából csak ketten mehettek. Amikor a többiek megtudták, hogy én vagyok az egyik, szóvá tették azt, hogy velem kivételezés folyik. De ez engem annyira nem zavart, mert csak az lebegett a szemem előtt, hogy milyen nagy élmény lesz sátorban aludni. Hát elég nagy élmény volt, de egy kis baleset megesett velem. Mégpedig az, hogy kétszemélyes sátorban a mellettem lévő t lepisiltem álmomban. Úszott az egész sátor. Én nagyon szégyelltem magamat, és azt hazudtam neki, hogy véletlenül kiöntöttem a vizet. Szerencsére elhitte, de nekem ez olyan megrázó volt, hogy ettől a naptól kezdve végleg „szobatiszta” lettem. Mindez általános iskola hatodik osztályától kezdődött. Szerencsémre, de ez kellett ahhoz, hogy örökre megszabaduljak e súlyos gyengeségemtől. Pedig egy ideig még egy barna kicsi gyógyszert is kaptak a „pisisek”, mégsem hatott. Nyaranta akik nem mehettek haza, azok közül kiválasztották a jó magaviseletű gyerekeket, és elvitték őket nyaralni. Szerencsére én mindig köztük voltam. Többször is, voltunk a Balatonon. Például Kenesén, ahol úgy leégett a vállam, hogy kijöttek ott is a szeplőim. Nagyon szégyelltem, mert ez újabb egy ürügyül szolgált arra, hogy ezzel is csúfolhatnak, ezért mindig lepleztem. A másik testi fogyatékoságom: a lábujjaim. Mivel a lábujjaim szabálytalanul nőttek, mert a legkisebb ujjam megegyezett az előzővel, mivel az kisebb volt a kellenél. Ezt is mindig takargattam a fürdőben és az uszodában.

Fehérvárcsurgón is nyaraltunk egy másik intézetben, csereüdülésként. Itt a pisisek külön szobában voltak, és egész éjjel párnacsatáztunk, úgy, hogy még az ablakot is sikerült kitörni. De nagyon jó volt, amikor ők is jöttek mihozzánk, és mi már ismertük őket, a többiek nem. Ilyenkor mindig nagyon finom ételek voltak, és minden ebédnél adtak valami finomságot. Este tábornízet tartottunk, nagyon jó hangulatban, „Ki mit tud” -dal utolsó este. Ilyenkor nagyon sokáig fent voltunk, és bohóckodtunk, de másnap reggel sírva búcsúztunk a távozó új barátainktól, akikkel mély barátságok szövődtek. Ezeknek a csereüdüléseknek köszönhettem, hogy eljutottam az akkori NDK-ba, és Lengyelországba is. Mindkét helyen megnéztük a náci haláltáborokat, és virágot helyeztünk el a magyar emlékműnél.

Lengyelországban elvittek minket egy nemzetközi diszkóba, ahol életemben először felkért egy fiú táncolni. Nekem nagyon megtetszett, de én is neki. Emlékül egy plüssmacit kaptam tőle. Ezért én nekiadtam az egyensapkámat, de mutattam neki, hogy dugja el, mert nem szabad lett volna odaadni, mert kötelező volt mindenhova abban menni. Amikor észrevették, hogy nincs sapkám, azt hazudtam, hogy elvesztettem. Ekkor hazudtam először nevelőnek, még csak el sem pirultam. Ezért ugyan nagyon megszidtak, de én magamban boldog voltam, hogy odaadtam annak a fiúnak, de ezt senkinek nem mondtam el, mert tudtam, hogy beárulnának. Magamban álmodoztam, milyen szép szerelem lehetett volna. Az intézetben egyszer még nagyon fiatalon, negyedik osztályban voltam először szerelmes. Bánatomra ezt a fiút örökre hazavitték a szülei. A többiek között alakult ki néhány szerelmespár. Ők esténként leszöktek a lépcsőházba, és ott szerelmeskedtek. Amikor ezt észrevették a nevelők akkor a folyosólejárathoz rácsos kaput szereltettek, és minden este lelakatolták. Mivel én sovány voltam, a fal mellett kifértem.

Egyébként az intézetben is szokott lenni diszkó, amit mindig Karcsi bácsi rendezett. Ő nagyon értett a zeneszolgáltatáshoz. Abban az időben nagyon sokat táncoltunk a BoniM-re, a Neotonra a Hungáriára. Farsangkor szintén diszkózni szoktunk, ilyenkor sokan készítettünk jelmezeket. Amikor kicsik voltunk, a nevelők segítettek. Magdi néni például nekem „Runszász” jelmezt csinált, nagy szakállal és parókával, kalappal. Olyan jól sikerült a jelmez, hogy kiválasztottak, és elmehettem az Úttörőházba is farsangra. Nagyon örültem neki. Ám ott egy kis baleset ért. Ugyanis éppen a hangszóró mellett álltam, és a hangos zene ütemét átvette a szívem, és elájultam. Arra eszméltem, kint vagyok a folyosón, a padon fekszem és élesztgetnek. Sajnos emiatt lemaradtam a jelmezversenyről, és még a tombolán sem nyertem. Az úttörőházzal még az jut eszembe, hogy a Pajtás újságban volt egy pályázat, minél több újságból össze kellett gyűjteni egy bizonyos emblémát, és mi itt az úttörőházban minden újságból titokban kivagdostuk, így tönkretéve az összegyűjtött Pajtás újságokat. Ez a lap minden héten járt, és nagyon sokat veszekedtünk rajta, mert mindenki meg akarta fejteni a rejtvényeket, és nyerni szeretett volna rajta. Sajnos sosem nyert senki, hiába küldtük be minden héten.

Aki jól viselkedett, elmehetett színházba is. A Soproni Petőfi Színház nagyon szép, nagyon tetszettek benne a páholyok. Persze ide is csak a jó magaviseletű gyerekeket engedték el. Sokszor voltunk moziba is, ide általában csoportosan mentünk, kettesével, sorban. Amikor nagyobbak

lettünk, nagyon szégyelljük azt, amikor a városba mentünk. Egyforma ruhánkról leritt, hogy intézetisek vagyunk, sokan összesúgtak a hátunk mögött.

Az otthoni ruhánkat az előző gyerekektől örököltük, ezt a raktárból osztották ki. Mindenkinek bele kellett minden ruhaneműjébe varrnia a számát, mert egyformák voltak, még a színük is. Az otthonka viselése mindenki számára kötelező volt, ezt mindenki nagyon utálta, valamint az iskolában a köpenyt is. Ezeknek a hordását nagyon szigorúan vették, így mindenki kénytelen volt viselni, addig kiabáltak érte. Azért új ruhákat is kaptunk, amiről a gondozónő gondoskodott. Persze mindenki egyformát. Néha fordult elő, hogy más-más színűt, de egyforma fazonút. Ilyenkor nagy harc folyt, melyik kié legyen. Előfordult, amikor új bugyit kaptunk, hogy az egyik lány az iskolában megmutatta magán a fiúknak. A mi csoportunk gondozónője Magdi néni, már akkor nagyon idős volt, és nem valami divatos ruhákat vásárolt nekünk. A másik csoportnak Babi néni mindig szebb ruhákat választott, ezért mindig irigykedtünk a másik épületben lakó lányokra. Magdi néni elég különös volt. Nem volt neki haja, ezért ősz színű parókát hordott. Egyszer, amikor éppen az alagsorban tusoltunk, és osztotta a sampont a fejünkre, akkor egy óvatlan pillanatban megesúszott, és a parókája lecsúszott a kobakjáról. Mindenki elfordult és kinevette. Senki sem mert odamenni felsegíteni, mert félt attól, hogy megint elneveti magát. Sokan utána már nagyon megsajnálunk, és beleéreztek magunkat helyzetébe, és átéreztek, hogy milyen kínos lehetett neki. Amikor a fiúknak elmeséltük, ők is nevettek és kíváncsiak lettek Magdi néni fejére. Ennek érdekében akcióba kezdtek. Amikor Magdi néni volt az éjszakás, az egyik alsó ágyon fekvő gyerek eljátszotta, hogy rosszul van, és behívták a szobába. Amikor lehajolt megnézni az ágynál a gyereket, akkor a felső ágyon lévő gyerek lepöckölte bottal a parókáját. A fiúk nem voltak kíméletesek, és jól kinevették, ahogy Magdi néni a parókájáért kapott. Mindezt nevetve mesélték el nekünk, mi persze mondtuk nekik, hogy nem volt szép dolog tőlük, és nagyon szégyelljük a történeteket.

Reggelire hétfőnként általában Medve sajt volt, amit elég sokan nem szerettek, ezért mindig összegyűjtöttük Magdi néninek. Nagyon örült neki. Egy időben nem Magdi néni volt a gondozónőnk, hanem Mózes Kati néni, aki nagyon fiatal és csinos nő volt. Egyszer elvitt engem egyedül csizmát venni, mert amit vettek, azok közül az én lábamra egyik sem volt jó. Örültem, hogy kettesben mehetünk, és olyat választhatok, ami nekem tetszik, nem olyan lesz, mint a többieké. Emlékszem, nagyon hideg idő volt, nagyon esett a hó. Sosem felejttem el, amikor magához ölelt, és dörzsölte a kezével a hátam, hogy ne fázzak. Egy pillanatra úgy néztünk ki, mint anya

és lánya. Ő volt az első felnőtt, aki magához ölelt, ilyet nem nagyon éreztem. Ezért Kati nénit nagyon szerettem, de ezzel nem voltam egyedül. Amikor ő volt az éjszakás, egyszer megkért, hogy a kávéfőzőbe forraljak vizet, és áztassam be a teáját. Én nagyon szívesen megcsináltam neki. Ezt a teát azért itta, mert gyomorfekélye volt. Ettől kezdve, ha éjszakás volt, mindig én főztem neki a gyógyteát. Az is előfordult, hogy megvártam, amíg elaludtak a többiek, és kilopóztam hozzá beszélgetni. Ekkor már vőlegénye is volt, Gyszi bácsi, aki be szokott járni hozzá. Többször kilestük, ahogy a raktárban csókolóztak az ajtó mögött. Sajnos, amikor a Gyszi bácsi végzett az egyetemen, akkor az esküvő után Kati néni elment az intézetből, mert Gyulára költöztek. Az nagyon jólesett nekünk, amikor küldtek az intézetbe a lakodalmi süteményből, még hozzá olyan sokat, hogy minden gyereknek jutott bőségesen. Aznap este sokat sírtam, mert nagyon a szívemhez nőtt, éreztem, sosem látom többé.

Volt egy másik gondozónőnk is, akire úgy emlékszem, hogy mindenkinek divatosra levágta a haját, ha kérte. A nővérem, amikor nekik a pályaválasztás volt, nagyon szomorúan mondta, hogy nem engedték neki, hogy fodrásznak tanuljon, ezért hát kisállattenyésztőnek kellett tanulnia. Ezért arra kért engem, ha majd tovább tanulok, legyek én fodrász.

Ám erről én pár évvel később lemondtam. Ugyanis az történt, hogy megkért engem Teri, hogy vágjam le rövidre az akkor vállig érő haját. Ezt szívesen el is vállaltam, igaz, azt sem tudtam, hogyan álljak neki. Elkezdtem nyírni a haját. Megfogtam közepén egy tincset egy csomóba, és majdnem tövig levágtam. Amikor a tükörben ezt a Teri meglátta, felugrott és sírva kiabált velem, mért nyírtam bele a hajába. Majdnem meg is ütött. Én hiába mondtam neki, hogy még nem végeztem, várja ki a végét, nem engedte, hogy befejezzem. Nagyon de nagyon sírt. Én is nagyon bántam ezt az egészet, és egész éjjel nem tudtam aludni, annyira bántott, hogy a hajnyírás ilyen rosszra sikeredett. Nagyon sajnáltam Terit. Másnap aztán kiigazították neki a haját, de így is le kellett vágni egy centisre.

Nekem általában rövid hajam volt, mert amikor már közepesre nőtt, azaz a nyakam közepéig ért, mindig lenyírtam, mert mindig a számban rágtam. A hajam miatt sokat csúfoltak a fiúk, szinte minden nap. A Babszem (így hívtuk) akárhányszor elment mellettem, mindig megjegyzéseket tett rám, és én ezért mindig irtóztam tőle, és kerültem. Akárkivel összeveszem, az első, amivel csúfolt, az a hajam volt, ezért utáltam a hajszínemet. Sajnos itt mindenkit a testi hibájával csúfoltak, amiről az ember nem tehetett.

Szerettem volna én is átlagos lenni, mondjuk például barna hajú. Akkor biztosan jobban éreztem volna magam.

Ha kiderült valakiről, hogy tetves, annak akármilyen hosszú lehetett a haja, levágták és bekenték Ergóval. Megfigyelhető volt, hogy általában mindig ugyanazok voltak a tetvesek. Ilyenkor mindenki a másik fejét kotorásztta és hangosan kiabáltak: ez is egy tetű, ez meg egy sörke! Aki tetves vagy sörkés volt, mindig elsírta magát. Minden hónapban tartottunk ilyen tetvész napot. Én sosem voltam tetves.

Körülbelül tizenkét éves lehettem, amikor egyik nap levelet kaptam édesanyámtól. Amikor megtudtam, nagyon boldog voltam, reménykedtem, az lesz benne, hogy örökre hazavihet. Már évek óta nem látogatott meg minket, és sokáig semmit nem tudtunk róla. Reménykedve, dobogó szívvel, remegve bontottam fel a levelet, vigyáztam, meg ne sérüljön a rajta lévő írott rész. Félrevonultam, mert nem akartam, hogy kíváncsiskodjanak a levél tartalmáról. Mikor kinyitottam, nagyon meglepődtem. Láttam, hogy egy esküvői meghívót tartalmaz, mely értesített édesanyám és V. Kálmán esküvőjéről, amelyre szeretettel várnak. Más semmit nem tartalmazott. Először nem tudtam, mitévő legyek. Édesapámra gondoltam, és nagyon sajnáltam aput. Most már ténylegesen megtudtam, hogy a szüleim elváltak. Az udvaron találkoztam Imrével. Ő is kapott meghívót. Nem tudtuk, mi tévők legyünk, nem tudtuk, hogy elengednek-e minket, és mindez hogyan fog majd lezajlani. Akkor még senkinek nem mondtam el. Azt éreztem, ez a levél nem örömet, hanem bánatot okozott. Este elgondolkodtam. Nagyon haragudtam anyámra, amiért elhagyta apukámat, és nagyom dühös voltam rá azért is, hogy ilyen sokáig nem látogatott, most meg elküldte az ő boldogságának hírét, mi pedig itt sínylődünk az intézetben. Csak úgy jöttek a rosszabbnál rosszabb gondolatok. Próbáltam elképzelni, milyen lehet, amikor az ember családban nő fel, és gondoskodnak róla és szeretik. Mindig is éreztem egy űrt a lelkemben, amit senki sem tudott betölteni, titokban vágytam rá, de sosem mertem kimondani, milyen jó lenne, ha lenne szerető anyukám és szerető apukám lenne, szép otthonnal, csendes szobával. Elegem volt abból, hogy állandó zsidongás és kiabálás vesz körül, és nem volt egy zug, ahol nyugodtan ellehettem volna. Bántott ez a levél, úgy éreztem ez az űr még mélyebb lett, és féltem attól a gondolattól, hogy azt már senki nem fogja betölteni. Legalábbis édesanyám ezek után biztosan nem. Úgy éreztem egyben, hogy valami elmúlt, tudat alatt, amit reméltem. Már nem is remélek. Egyszer csak olyan őrzítő düh fogott el, hogy kínomban mindent szét tudtam volna törni. Kiabálni és ordítani szerettem volna, és ettől megfájdult a fejem, hevesen kezdett verni a szívem, annyira, hogy nem tudtam elaludni, és záporoztak a könnyeim. Arra a megállapításra

jutottam, hogy én nem akarok arra az esküvőre elmenni, mert abszolút nem voltam kíváncsi V. Kálmánra, és ezek után még édesanyámra sem. Nagyon rosszul éreztem ezen az estén magamat, megfájdult a fejem a sok sírástól. Ezért késő este kimentem Kriszta nénihez, hogy elmondjam neki a bánatomat, valamint egy kis vigasztalásra is vágytam. Kriszta néni nagyon megértő volt, zokogtam és zokogtam a vállán. Ő magához ölelt, és simogatott, törölgette könnyeim. Megnyugtatózott, hogy nem kell elmennem az esküvőre, ha én nem akarok. Igaz, féltem attól is, hogy mindehhez majd mit szólnak a tesóim és a rokonság. Kriszta néni azzal nyugtatott meg, hogy majd azt mondják nekik, hogy nem engedtek el. Megkérdeztem tőle: miért ilyen az anyukám? Mért szeret egy idegen férfit jobban, mint a saját gyerekeit? Azt válaszolta: tudod még kicsi vagy, és ezt nem értheted. De tudom kicsi lány, ha felnősz, te biztosan nagyon fogod szeretni a gyerekeidet, ebben biztos vagyok, mert te jó vagy. Ezek a szavai megnyugtattak, és tudtam és hittem, hogy így is teszek akkor, ha felnövök, ha családom leszek. Adott még a fejfájásomra fájdalomcsillapítót, így is nehezen, de elaludtam. Vártam az utána lévő napokban, hogy jelentkeznek-e valaki azzal, hogy majd elvigenek az esküvőre, de nem jött senki, így nélkülünk, Ernő, Imre és énnélkülem zajlott le az esküvő. Azon a napon szintén szomorú voltam, csak ültem a szobában és gubbasztottam, anyámra gondoltam, aki nemsokára kimondja a boldogító igent nélkülünk. Annyi bizonyos, hogy ezután még sokáig nem tudtuk, mi van anyukánkkal, mert több levelet nem küldött, és nem is látogatott minket. Édesapánk minden hónap első vasárnapján eljött. Egyszer megkértem, hozzon egy órát nekem, mert már elég sok gyereknek volt, és én is szerettem volna. Ő a következő látogatásra hozta is. A másik, amit már régóta szerettem volna, az egy aranyfülbevaló, mert a fülem ki volt lyukasztva, de ami benne volt fülbevaló, azt édesanyám állítólag három éves koromban kivette a fülemből. Ez a kívánságom azonban nem teljesült. Ezért amikor nyolcadikos voltam, kölcsönkértem az egyik lány fülbevalóját. Betettem a fülembé, és nagyon nagyképű voltam, hogy ez van nekem. Sajnos bizsu volt, és egy nap alatt begyulladt a fülcimpám, és mivel mindig levakartam a sebet, nagyon nehezen gyógyult be.

Amikor már nagyobbak voltunk, mindenki gyűjtött valamit. Én először a kulcsokat gyűjtöttem, és mindig azzal játszottam, mindenhová magammal vittem. Az egyik társunk dobozban gyűjtött különböző cukrokat, amit esténként elővett és mindenkinek csorgott a nyála, de nem osztozott senkivel. Többen gyűjtöttek különböző énekesekről és színészekről képeket,

amit egy spirálfüzetbe ragasztottak. Én azért nem ezt választottam, mert mindig veszekedés volt az újságokon, hogy kié legyen. Ezért egy időben a képeslapokat gyűjtöttem, és a szekrénypolcokat azzal díszítettem, valamint spré dobozokkal. Szerencsém volt, mert Beától kaptam egy velem egyidős lánynak a címét, akivel ismeretlenül, úgy, hogy sosem találkoztunk, leveleztünk. Ő Fertődön lakott, és Szabó Zsuzsának hívták. Nagyon jó volt, hogy leírhattam neki azt, ami éppen foglalkoztatott, és örültem neki, mert mindig válaszolt és sok képeslapot is küldött. Egyszer nagyon későn válaszolt a levelemre, és már aggódtam érte. Kiderült, hogy megbetegedett, de szerencsére meggyógyult. Ez a levelezés körülbelül tizenhat éves koromig tartott, és szívesen gondolok rá azóta is. Biztosan jó barátnök lettünk volna, ha élőkben megismerjük egymást, nem tudom miért, de ezt én sosem kezdeményeztem.

Egyik társamat azért csodáltam, mert mesélte, hogy ő keresztény, és hiszi, tudja, hogy van Isten. Többen akkor nem hittünk neki. Azzal érveltünk, ha Isten olyan jó, akkor miért hagyja, hogy itt sínylődjünk az intézetbe. Mesélt a keresztre feszítésről is, mi mondtuk neki, azért feszíthették keresztre, mert nem volt igaza. Különben is igazság sincs a Földön, mert ha lenne, akkor mindenki egyformának született volna. Nem lennének szegények, gazdagok és árvák. Akkor háború sem lett volna. Én ennek a lánynak a szavaiból azt olvastam ki, hogy jó dolog hinni valamiben, hinni valaki jóságában, olyanban hinni, aki állandóan velünk van, és meghallgat, még akkor is, ha bűnt követünk el, mert ő megbocsát. Tudtam, eleven emberben ezt a jóságot nem találnám meg. Néha, amikor nagyon szomorú voltam, ha valakit megbántottam, ennek a lánynak a hite segített engem. Templomba nem járhattunk, és keresztet is tilos volt viselni.

A tetoválás is tilos volt, mégis sokan tetováltattak. Az egyik fiúosztálytársamnak például az volt a kézfejére tetoválva, nagy betűkkel, hogy „üss”. Mikor rákérdeztem, miért pont ez, nem tudta megmondani az okát. Ezen sokat gondolkoztam, mivel az a fiú nagyon csendes volt, és sosem verekedett. Lehet, hogy éppen azért került ide, mert a szülei ütötték. Ez lehet talán ennek a szövegnek a kézfejen az üzenete. A mi osztályunk nagyon rossz magatartású volt. Attila például leugrott az iskolában az első emeleti ablakból, hiába akarta Misi bácsi visszatartani. Ő mégis megtette. Az volt a szerencse, hogy az ablak alatt épp egy jó kupac szén volt, amivel az iskolát fűtötték.

Itt a suliban tízóraitra vagy két kiflit, vagy két zsemlet adtak. Ezt sokan nem megették, hanem a szünetben azzal fociztak. Az utolsó két évben ezért már nem kiflit és zsemlet adtak, hanem péksüteményt és dobozos tejet, vagy kakaót, aminek mindenki nagyon örült.

Az iskola felső aulájában volt egy nagy arborétum és egy óriás akvárium, amely tele volt szebbnél szebb halakkal. Nyáron többször is elvállaltuk Timikével a növények öntözését, amit slaggal végeztünk, valamint gondoskodtunk a halakról is. Mindezt év közben a biológiatanár ápolta. Az első épület oldalánál pedig egy konyhakert arra szolgált, hogy megtanuljuk és megismerjük a növények gondozását. Sajnos, olyan is előfordult, hogy egyik gyerek teljesen tönkretette a kis kertet, ami Pista bácsinak nagyon rosszul esett.

Pista bácsi egyszer elvitt minket egy tóhoz horgászni a magunk által elkészített horgászbottal. Mindenki lázban volt, ki fogja ki az első halat. Ám senki sem járt szerencsével. Mégsem tértünk haza zsákmány nélkül, mert fogtunk egy pár békát, amit bevittünk az intézetbe a nevelők nem nagy öröme, akik megparancsolták, hogy engedjük szabadon őket, mert amit mi azokkal művelünk, az már állatkínzásnak számít. A fiúk cigarettát dugtak a béka szájába, és amikor megszívta szegény állat, szétpukkant.

Itt az intézetben sokan dohányoztak, pedig tilos volt. Mi persze annál jobban rászoktunk, mert izgalmasnak tartottuk, hogy titokban, elbújva szívjuk a cigarettát, így idegesítve a nevelőket. Én először csak pár slukkokat szívtam, úgy, hogy mindig falaztam annak az embernek, aki a végében szívtá, és ha jött a nevelő, akkor figyelmeztettem. Az udvaron a bokrok mögé bújva dohányoztunk. Egyik lebukásunk alkalmával azt a büntetést kaptuk, hogy a tanáriban el kellett szívunk egy füstszűrő nélküli Munkás cigarettát, amely nagyon erős volt. Mindenki köhögött tőle, de mi annyira nagyra éreztük ettől magunkat, hogy mégis elszívtuk, és nem vallottuk be a nevelőknek, hogy nem esett jól. A cigarettázástól még tüzesetek is történtek. Egyszer meggyulladt a végé fedele, másszor pedig kigyulladt a szoba.

Ez úgy történt, hogy felkenték pasztával a szoba parkettáját, és az egyik lány rádobta az égő gyufát, amely lángra lobbant. Egy lány kivételével mindenki ki tudott szabadulni a lángok közül. Aki bent maradt, az pedig az ablak párkányra ült. Mindenki kiabálta neki, fusson ki a szobából, és aggódtunk érte, nehogy ijedtében leugorjon az emeletről. Ez a lány úgy szabadult ki, hogy Irén befutott az égő szobába, és ölben kimentette. A tüzet a tűzoltók oltották el. A szoba szörnyű látvány volt, mivel teljesen kiégett, még az ajtótok is koromfekete lett. Ugyanez a lány, akit kimentettek, egyik éjjel az első emeletről akart éjjel kiszökni úgy, hogy le akart mászni az ereszsatornán azért, hogy a fiújával találkozzon. Ám nem járt sikerrel, mert megcsúszott és leesett. Szerencsére lábtöréssel megúszta ezt a kalandot.

Több társammal bújócskázunk, az egyik mondta, bújjak a két ablak közé és elhúzza a függönyt. Én bedőltem a kérésnek és megtettem. Erre nagyon ráfáztam, mert nem engedett ki az ablakból. Mindenki rajtam röhögött. Csak akkor tudtam kiszabadulni, amikor bejött a nevelő, és kiengedett. Nagyon rémisztő volt két emelttel a föld felett belegondolni, hogy lezuhanhatok. Ezek után üvöltöztem mindenkivel.

Utolsó hetek, búcsú az otthontól

Amikor nyolcadikosok lettünk, nagyon örültünk, hogy mi vagyunk a legnagyobbak. Nagyon vártuk a május utolsó vasárnapját, amely a gyereknapi volt. Ilyenkor a hetedikesek és a nyolcadikosok között mindig kézilabda és focimeccset rendeztek. Ezt általában a nagyobbak nyerték meg. Előtte azonban mindenki nagy szakértelemmel latolgatta az esélyeket, és ez mindenkit lázba hozott. Ilyenkor gyereknapi bemutakoztak a különböző szakkörök is. Egész nap programokkal telt. A nap fénypontja a tombola volt, még akkor is, ha valaki nem nyert, mert amíg kihúzták a számokat, addig mindenki reménykedett. Mindig voltak vicces nyeremények. Például cumi vagy vécépapír. Mindig osztottak tortákat is. Este tábortűzet gyújtottunk, és ilyenkor sokáig fent maradtunk.

Anyám esküvői levele óta nem látogatott, és nem adott hírt magáról. Édesapám minden hónap első vasárnapján jött, de anyukánkról sosem beszélt, mi meg nem kérdeztük. Amikor Imre és Ernő elkerült, én átvettem Imrétől az ebédhordást, amelyet egy öreg bácsinak kellett vinni, minden hétköznap. Ezért minden hónapban adott nekem 130 Ft-ot. Ezt mindig beosztottam magamnak, ennek köszönhetően aztán végleg rászoktam a cigarettára, mert volt miből megvennem. Ez a bácsi, akinek az ebédet vittem, nagyon kedves volt, és minden ünnepkor kedveskedett valamivel. Sokszor megkértem valakit, kísérjen el, például Timikét, aki mindig el akarta venni a péksütemény egyikét, de én sosem engedtem meg, hogy elcsórja, mert nem éreztem volna jól magam.

Eljött az idő, hogy mindenki eldöntse, hová szeretne menni tovább tanulni, azaz mi szeretne lenni. Én szerettem volna Főtra menni az óvónőképzőbe.

De mivel Ibolya is ezt választotta, így én nem akartam odamenni, mert Ibolyával, mint már említettem mindig harcban álltunk. Sokat tépelődünk a barátnőmmel, Irénnel, hogy hova jelentkezünk. Mindenképpen egy iskolába akartunk menni, mert itt nem voltunk osztálytársak, ott meg azok lehettük volna. Elszakadni se szerettünk volna egymástól. Nekem a nevelők azt ajánlották, menjek eladónak. Én meg határozottan kijelentettem, nem érem fel a pultot, és nem akarok olyan szakmát, ahol az emberekkel és a pénzzel kell foglalkoznom. Egyik társam régész szeretett volna lenni, de nem éppen jó szóval illeték „mit képzelsz ő...” ami nem esett jól neki. Végül is döntenem kellett a további sorsomról, ami talán az első olyan döntés lett életemben, ami azt legjobban befolyásolta. Mindenképpen szakközépiskolába akartam menni, mert tudtam, ha leérettségizek, egy kicsivel talán többre vihetem. Kaptunk egy könyvet, ami segítségünkre volt. Ám én mégis más szempontok alapján kerestem iskolát. Tudtam, hogy engem a testvéreim Györhöz kötnek, ezért írtam Imrének, írja meg, melyik szakközépiskola van az ő kollégiumához a legközelebb, és hogy van-e ott kézilabda szakkör. Így jelentkeztem a győri Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskola szövő tagozatára, ahová mindjárt fel is vettek. A barátnőmet, Irént nem engedték, hogy ebbe az iskolába jelentkezzen, ami nagyon fájó volt. Egy soproniba engedték, amit ugyan nem akart, de bele kellett törődnie.

Nyár eleje volt, mindenki várta a hazautazáshoz az engedélyt. A nővérem írt levelet, és küldött a kislányáról fényképeket. A párjával eljöttek motorral, és meglátogattak, küldtek csomagot is. Megígérték, náluk tölthetem a nyári szünetet Peti öcsémmel együtt. Szerencsére engedélyezték. Bennem volt a félsz, hogy az anyósa és az apósa mit fog szólni hozzám. Ugyanakkor nagy örömömre szolgált, hogy mi hárman testvérek, ha csak egy nyárra is, de újból egy család leszünk. Ezen a nyáron voltam először egy igazi családban, ahol két nagyobb gyerek, valamint a nővérem kisbabája is velünk volt. Ilyen pici gyerek közelében még életemben nem voltam. Itt érezhettem át először, milyen gondoskodni egy kisbabáról. Először alig mertem az ölembe venni, pedig nagyon szeretni való és megható egy ilyen kis csöppséget ölbé fogni. Egyik nap úgy alakult, hogy egy egész délelőtt rám bízta a babát. Sajnos hiába tudtam, hogy bekakilt, nem mertem tisztába tenni. Amikor hazajöttek, nagyon szégyelltem magam. A szülőkkel és a másik két gyerekkel hamar megbarátkoztam, de ha más rokon érkezett, akkor a háttérbe vonultam. Ezt az utolsó nyári szünetemet velük töltöttem, azaz a nővérem anyósánál egy családi házban. Nagyon jól éreztem magamat. Így az öcsémet is jobban

megismerhettem. Itt tanultunk meg kerékpározni. Apukám az öcsémnek vett egy versenybiciklit, nekem semmit nem hozott. A nővérem és a szülők is mindent megtettek azért, hogy jól érezzük magunkat, és ezért hálával gondolok rájuk. Az intézetis barátnőim nagyon hiányoztak, mivel ekkor voltam tőlük a leghosszabb ideig távol.

Itt kaptam egy levelet, hogy be kell mennem az iskolába beiratkozni. Amikor elmentem, akkor a szakmunkások közé voltam bejelentve. Nagyon meglepődtem, mert én szakközépről tudtam, és oda is vettek fel. Ezért az igazgatónőt megkerestem, és kijelentettem neki, hogy én csakis a szakközép osztályba akarok járni, így kijavították a hibát.

A nyári szünet után visszautaztunk az intézetbe. Nagy boldogság volt, ahogy a társaim örültek nekem, és én is nekik. Ekkor tudtam meg, hogy az idős bácsi, akinek az ebédet hordtam, meghalt. Ő volt az első olyan ember, akit személyesen ismertem, és meghalt. Most szembesültem először azzal az érzéssel, hogy valakit többet soha nem láthatok, nincs többé. Félelem fogott el, hogy valamikor én sem leszek többet, félelemmel töltött el az is, hogy ez bármikor, bárkivel megtörténhet, és akkor az ember öt már sosem láthatja. Most éreztem először, milyen az, amikor már csak az emlékekben él valaki, és tudom, hogy többet soha nem látom, és nem beszélhetek vele, nem köszönhettem meg a kedvességét. Nagyon sajnáltam, és jó pár napig csak az járt a fejemben, milyen az, ha valaki nincs többé. Nem értettem, akkor miért jövünk világra, ha egyszer meghalunk, és ez nagyon rossz érzés volt. A szünet után még pár napot az intézetben töltöttünk. Ezalatt felkészítettek az utolsó elutazásra. Megkaptuk a vásárolt új ruháinkat. Még a télikabátot is. Egy bőrröndnyi ruha gyűlt össze. A mi csoportunkból lányok közül csak ketten készültünk Győrbe, Teca és én. Egész este nem aludtunk. Úgy gondoltuk, az utolsó napot emlékezetessé tesszük. Ezért vettünk konyakot és vörösbort. A társainkkal megittuk. Nagyon jókat kacarásztunk, bohóckodtunk. Páran lerészegedtek, de jól éreztük magunkat. Sírtunk és nevettünk. Az ott maradó barátnőim elsíratnak minket, és nagyon fájó volt, hogy tudtuk, talán soha többet nem fogunk találkozni. Tudtuk, hogy egy-két baráttal kevesebb lesz, aki körülvesz. Ugyanakkor féltünk mi utazók. Nem tudtuk, mi vár ránk. Nem tudtuk, milyenek lesznek hozzánk az új társaink, akik családban nőttek fel. Mennyire fognak barátkozni velünk. A nevelőintől már előző nap búcsút vettem. Kriszta néniről tudtam, ő lesz, aki a legjobban fog hiányozni nekem. Megkaptam a negyven forint zsebpénzemet is. Reggel tudtuk meg, hogy Jenő bácsi kíséri el minket új otthonunkba. Záporozó könnyekkel búcsúztunk el barátnőinktől még azoktól is, akiket nem kedveltünk annyira.

„Ilyenek voltunk, vadak és jók, bűnösök közt is ártatlanok, ilyenek voltunk, és marad egy jel, amit itt hagyunk, ha indulni kell”

/ Ákos /

Új iskola, új kollégium

Vonattal utaztunk Győrbe. Jenő bácsi kísért el, aminek nem nagyon örültem, mivel talán ő volt az egyetlen, akit nem szerettem. Pár fiú és Teca tartott még velem az új otthonunkba, a kollégiumba. Útközben sokat nevetgeltünk, és azon elméltünk, hogy majd egy szobába kerülünk. Megérkeztünk a kollégiumba, ahol nagy keveredés közepette kiderült, hogy én egy másik intézményben leszek. Nagyon elkeseredtem, hogy oda egyedül kell mennem, mivel ott senkit nem fogok ismerni. Teca is nagyon szomorú volt. Jenő bácsi elkísért új helyemre, a Kossuth Zsuzsa Kollégiumba, és átadott az új nevelőtanárnak, aki közölte velem, melyik emeleten, melyik szobában lesz a helyem. Dobogó szívvel nyitottam ajtót. Senki nem volt ott, így megnyugodtam: én vagyok az első érkező. Ekkor belépett Gabi a szüleivel. Bemutakoztunk egymásnak. Nekem már első látásra nagyon szimpatikusnak tűnt. A szülei hamar elmentek, mert ők nagyon messziről, Nagykanizsáról érkeztek. Megismerkedtünk, és kipakolás után elindultunk a városba. Későn vettem észre, hogy nem jó felé mentünk. Útközben sokat beszélgettünk. Amikor visszaértünk a koleszba, akkor közölték velünk, hogy Gabi egy másik szobába kerül. Nagyon elkeseredtem, mert nagyon jól el tudtam beszélgetni vele, és éreztem, hogy kettőnk között jó barátság alakulhatott volna ki.

Hamarosan megérkeztek új szobatársaim. Négyen laktunk egy szobában. Első napokban nagyon szótlan voltam velük, mivel ketten már eleve ismerték egymást, és a harmadik lány inkább az ő társaságukat kereste. Első nap csoportgyűlés volt, ahol az elsősök bemutatkoztak. Először nem tudtam, mit mondjak, mivel, bár Sopronból jöttem, de valójában győrinek tartottam magam. Végül is annyit mondtam, hogy Sopronból jöttem, és Pankának hívnak.

Az első nap az iskolában megismerhettem új osztálytársaimat. Itt is mindenki bemutatkozott. Nem az osztályfőnökünk volt ekkor még velünk, hanem egy másik tanár. Megkérdezték, van-e állami gondozott köztünk, és egyedül én emeltem fel a kezemet. Minden szem rám szegeződött. Sajnos nem volt írószerem, ezért kérnem kellett valakitől, és ez engem akkor úgy elkeserített, hogy elsírtam magam. Máig sem tudom miért, talán, mert nagyon egyedül voltam, és ettől egy kicsit kétségbeestem.

Az első hetekben mindenki kedves és barátságos volt. Kezdtem megszokni a többieket és az új helyemet. Az első szakmai gyakorlaton nem voltam ott, amikor éppen a takácscsomót tanultuk. Ezt akkor tudtam meg, amikor láttam, hogy a többiek gyakorolják, hogy ebből egy perc alatt tízet kell elkészíteni, és leosztályozzák. Nekem is megmutatták, ám nem jól néztem meg, és amikor az osztályozásra került a sor, a tanár azt mondta, nem jól csinálom, ezért megmutatta, de csak kettést adott nekem. Nagyon elkeseredtem, mert az enyém lett a legrosszabb osztályzat.

A második csalódásom szövéstechnológiából volt. Azt hittem, a dolgozatom ötös lesz, és amikor kiosztották, nagyon meglepődtem, hogy egyest kaptam rá. Ugyanis egy-egy szót kihagytam, és így már nem volt jó az egész. Mindez nagyon elvette a kedvemet a tanulástól. Eleinte próbáltam igyekezni, de később már nem mindig koncentráltam a tanulásra. Tulajdonképpen most szembesültem először azzal, hogy nem tudom jól kontrolálni, eleget tudok-e! Azért a gyengébb jegyek között néha volt jobb is. Az osztályban és a koleszban is próbáltam barátkozni a többiekkel. Magamban megígértem, senkinek nem mondom el, amit a másiktól hallok, mert tudtam, hogy ezzel lehet legjobban veszekedést szítani. Ezt mind a négy évben betartottam. Nem is nagyon veszekedtem senkivel, nem úgy, mint annak idején az intézetben. Olyan előfordult, hogy valaki nem volt rokonszenves nekem. Néhány társammal előfordult, hogy valakit kikizártunk, de az illető nem tudott róla. Eleinte minden nap bemondták a hangosbeszélőn a nevemet, azért, hogy megkapjam a konyhán a másnapi tízórait. Mivel mások is látták ezt az ebédlőben, ezért én kijelentettem, hogy nincs rá szükségem. Igaz, később megbántam, de akkor már nem mertem szólni ezért, így a zsebpénzemből kellett megvennem.

Minden hónapban el kellett mennem a GYIVI-be a gyámomhoz, akit Gabi néninek hívtak. Ő adta oda nekem a tisztasági csomagot és ő beszélgetett el velem, ha valami problémám akadt. Az akkori zsebpénzemet a kollégiumban kaptam meg. Ezt legtöbbször cigire költöttem. Pénzt még apukámtól is szoktam kérni, aki nem messze a kollégiumtól egy munkásszállón lakott. Itt tudtam találkozni a testvéreimmel is.

Életem első születési tortáját, egy egészet, tizenhat éves koromban, Karcsi testvéremtől kaptam.

Az öltözködésem úgy történt, hogy tavasszal és ősszel el kellett mennem egy áruházba, és ott egy bizonyos összeget költhettünk ruhára és cipőre. Ez jelentette a nyári és a téli ruhatáramat. Előfordult, hogy elcseréltem a vásárolt holmit, vagy elajándékoztam a barátnőimnek születésnapra vagy névnapra.

Ezekben az első hónapokban sok lánnyal megbarátkoztam. A szobatársaimmal is jól kijöttem. Gabival így is sokat beszélgettem, és sokszor együtt mentünk az iskolába. A nagyobbaktól, megvallom, egy kicsit tartottam, mert még élt bennem az intézeti berögződés, hogy bántanak, pedig itt ez nem volt jellemző.

A koleszban nem lehetett dohányozni, ezért eleinte csak a koleszon kívül gyújtottam rá, amit a többiek észrevettek. Másodiktól már itt is cigiztem titokban, sok bagós barátnőm volt. Gabi is rászokott, így nagyon sok időt töltöttünk a vécében, ahol nagyon jókat nevetgeltünk és énekeltünk. Itt beszéltük meg örömünket, bánatunkat, már amikor Enikő néni nem zavart meg minket, mert ő nagyon sokszor ellenőrzött, és minden alkalommal elmondta a cigarettázás következményeit, hátrányait. Mi persze nem hallgattunk rá, úgy éreztük, miénk a világ, és azt csinálunk, ami nekünk tetszik. Általában a cigarettázók nem a jól tanulók közé tartoztak. Ezért nem is volt kimondottan jó tanuló barátnőm, mert nekik inkább a leckén járt az eszük. Másodiktól Gabival egy szobába kerültem, és nagyon jó barátnők lettünk.

A hétvégék és az ünnepek

Minden hónap utolsó hétvégéjén kötelező hazautazás volt. Ilyenkor senki nem tartózkodhatott a kollégiumban. Először nagyon pánikba estem, hogy akkor nekem vissza kell mennem hétvégére az intézetbe. Ezt a gondomat a nevelőtanárok úgy rendezték, hogy ilyenkor mindig egy-egy társamhoz kellett mennem. Megkérdezték tőlem, hogy ezt elfogadom-e. Én igent mondtam, de nem nagyon örültem neki, viszont más megoldást akkor még nem tudtam. Így nagyon sok helyre eljutottam. Mindenhol nagyon kedvesen bántak velem. Több társamnál is elmentünk moziba. Ilyenkor nagyon kellemetlenül éreztem magam, hogy nekik kell megvenni az én jegyemet is. Előfordult, hogy azon ment a veszekedés, kihez menjek, és pont úgy döntöttek, hogy nem ahhoz, akihez éppen szívesebben mentem volna. Gabinál többször is voltam. Egyszer éppen a barátjával együtt mentünk hozzá, akin éreztem, hogy nem nagyon szível engem. Ezt abból gondolom, hogy a buszon hallottam egy-két epés megjegyzést, ami nem volt éppen rám jó hatással. Szentgotthárdon diszkóba is eljutottam, ahol megismerkedtem egy nagyon helyes fiúval. Egész éjjel táncoltunk. Jó érzés volt, hogy megtetszettem neki, mert mindig olyan érzéseim voltak, hogy nem vagyok szép, és nem fog egy fiú sem szóba állni velem. Volt részem kínos helyzetekben is. Pl. az egyik társamnál rossz volt a fürdőben a lefolyó, amikor kihúztam a kádból a dugót, elöntötte a víz a fürdőszobát. Nagyon röstelltem magam. Egyik alkalommal nagyon jólesett, amikor én is kaptam esti puszit, pedig nem is voltam senkije az anyukának, csak egy vendég. Ám egy idő után már kezdett terhessé válni számomra, hogy mindig másnál kell töltenem a hétvégét, ezért szóltam Imre testvéremnek, vigyen el Komáromba a rokonainkhoz. Ettől kezdve mindig hozzájuk utaztam haza. Itt négy unokatestvéremmel voltam. Nagyon megkedveltem őket és a szüleiket is. Általában Katival csavarogtam. Voltam vele egy Edda koncerten is. Ott ismerkedtem meg a barátaival. Az egyik fiúval nagyon megbarátkoztam. Nem sokat beszélgettünk, és máris megcsókolt. Ezen nagyon meglepődtem, és mivel már vágytam rá, visszacsókoltam. Akkor nem nagyon érdekelt, hogy jóformán semmit nem tudok róla. Hagytam, hogy tovább csókoljon, ölelgessen. Egy idő után kézmozdulataiból ráébredtem, hogy többet akar tőlem. Erre kijózanodtam, és közöltem vele, hogy nem akarom, hogy az a dolog megtörténjen. Ő nem tudhatta, amit én már régen megálmodtam. Azt, hogy csakis olyannak adom ártatlanságomat, akit nagyon szeretek. Ezért mondtam neki, ismerjük meg egymást, és ha egymásba szeretnénk, akkor bármi megtörténhet. Neki ez nem tetszett, ezért faképnél hagyott, és visszament a haverjaihoz. Az Edda koncert nagyon

fergeteges volt. Tomboltam a tömegben, először éreztem azt az érzést, amikor az ember teljesen elszakad a külvilágtól, és csak a zenére koncentrálni. Szabály szerint mindenki extázisba esett. A végén láttam, amikor mással fetrengett az a fiú, aki engem akart megkapni.

Itt Komáromban egy esetet kivéve, mindig nagyon jól éreztem magam. Az az egy eset úgy történt, hogy egyik este részegen jött haza a nagybátyám, megkergette a családját, buta és nagyon agresszív volt. Fenyegetőzött és kötekedett, erre a gyerekei és a felesége is elmenekült otthonról. Én ekkor már ágyban voltam, és egész éjjel csak a gyalázkodást és káromkodást, a másik lealázását kellett hallgatnom. Nagyon féltem, nehogy észrevegye, hogy ott vagyok. Életemben először éltem át, milyen az, amikor valaki a földig leissza magát, és agresszív ember válik belőle, és szapulja azokat, akik éppen a legközelebb állnak hozzá.

Így utólag elmondhatom, ezek a hétvégi alkalmak nekem a „nagyvilágot”, az „életiskolát” jelentették.

Az osztály

A mi osztályunkban rövid idő alatt több kis csoport alakult ki. Én nem tartoztam egyikhez sem. Néha éreztem, nem akarta néhány társam, hogy iskola után velük menjek. Nem volt pénzem, ha beültek a cukrászdába, én inkább kívül maradtam. Lehet, hogy nem úgy volt, de sokszor azt éreztem, jobban örülnének, ha nem mennék velük. Sopronban mindannyian egyformák voltunk, itt már szinte tapintani lehetett közöttünk a társadalmi különbségeket. Ám az is lehet, hogy csak így éreztem, s valójában nem is így volt. Hol az egyik, hol a másik klikkhez csatlakoztam, próbáltam mindenkiel jóban lenni. Talán három olyan ember volt, akikhez nem tudtam sehogy sem kötődni, mert ők sem keresték a társaságomat, és úgy éreztem, lenéznek, de lehet, hogy csak nem kedveltek valami miatt.

Egyik bakonyi kiránduláskor az Ördögréten leestem a fáról. Hívtak mentőt, mert fájlaltam a hátam. A mentő útközben bedöglött, így autóval vittek Zircre a kórházba. Három napot töltöttem itt. Életemben először voltam kórházban. Egy Zircen lakó társam hozta a ruháimat utánam. Nagyon szégyelltem magam, amikor megláttam a tiszta alsóneműimet, mivel valaki szépen kimosta. Szégyelltem, hogy nem voltak éppen akkor tiszták, amikor kellett volna, mert mindig hétvégén szoktam mosni. A kórházból az osztályfőnököm hozott haza autóval. Amikor rágyújtott, akkor kértem, engedje meg, hogy én is cigizhessek, úgysem látja senki, és nem mondom el. Ő nem engedte. Többen is cigiztünk, mindig a sulis végében füstölögtünk, ha éppen nem volt razzia, mert nagyon szigorúan figyelték. Eleinte nagyon szótlan voltam, de utána nagyon kinyílt a csipám. Órákon mindig produkáltam magam. Volt, amikor nevettek rajtam, de volt, amikor soknak tartották a hülyeségeimet. A tanárokkal akkor kerültem nézeteltérésbe, ha úgy éreztem, igazságtalanok velem szemben. Mivel nagyon önérzetes voltam, ezért ez sokszor előfordult. Az első ilyen kitörésem a magyartanárommal történt, még első osztályban. Ugyanis kihívtam felelni négyünket, amikor valaki nem tudta a választ, akkor a másinak kellett felelnie. Ám amikor én tudtam a választ, akkor direkt a padban üléstől kérdezte meg. Erre nagyon „berágtam”, és szóvá tettem neki, hogy tudtommal én felelek, nem az, aki a padban ül. Ezért a beszélásomért egyest kaptam, és a tanárnő nagyon mérges lett rám.

Mivel nagyon rosszak voltunk az óráin, ezért a másik évtől kezdve Enikő néni lett a magyartanárnőnk, akit az egész osztály nagyon szeretet. Ő volt a koloszban a csoportvezetőnk is.

Az anyagismeretet is, és a gépészetet is ugyanaz a tanárnő tartotta. A gépészetet nem nagyon értettük, és észrevették a fiúk, hogy a tanárnő sem sokat ért hozzá, mert amikor belekérdeztek abba, amit a táblára írt, teljesen meg volt keveredve, és ezen nagyon jókat neveltünk. Egyik órán elkérte mindenki házi feladatát, akinek nem volt jó, annak fekete pontot adott. Nekem is megvolt a leckém, de az enyémmre egyest adott. Én ezt nagyon felháborítósnak tartottam, és puffogtam, duzzogtam az egész órán. Rám szólt, üljek rendesen. Erre Orsi is nagyon dühös lett, és írta nekem levélben: mit képzelsz ez a nő, felvágja a valagát az asztalra, és ő pofázik neked, hogyan ülsz? Ez a levél nagyon megnevettetett, és a tanár kizavart a tereméből. Tesióra alatt volt amikor háromszor zavartak ki, mert rágóztam. Jártam kézilabda szakkörre is, amit nagyon szerettem, de amikor meccseken a tesitanár nem állított be játszani, csak pár percre, ez nagyon elvette a kedvem, talán ezért volt, hogy az óráján rágóztam. Tornaórán sokszor futottunk a töltésen. Mi még ott is leálltunk, és futás helyett elszívtunk egy

szál cigit. A textil alapismereteket egy nagyon idős tanár tanította, ezért fordult elő az, hogy megkértem Beát, menjen ki helyettem felelni. A tanár beírta nekem az ötöst. Sajnos ezután őt hívták ki, és én mentem ki helyette felelni, persze beírták neki az egyest. Szegény sírva fakadt, mit szólnak majd neki otthon. A turpisság kiderült, és az utána következő órákon minden tanár jelezte, ne ő menjen felelni. Ugyanezt a tanárt, amikor az utolsó órát tartotta, azzal is megvicceltük, hogy becsaptuk, azt hazudtuk neki, hogy kicsengettek, azért, hogy előbb hazamehessünk. Amikor lyukas óránk volt, sokszor kilógtam a suliból, mert közel lakott a nővérem, ilyenkor mindig őhöz mentem.

Mivel nem nagyon szerettem tanulni, ezért sokat puskáztam. Például matekból olyan jó puskát készítettem a szögfüggvényekből, hogy egyedül nekem lett ötös a dolgozatom. Az orosz nagyon utáltam, ezért az egyik röpdolgozatnál kitaláltam, hogy én nem adom be, mert meg sem írtam, hanem egyik társam kettőt adott be, az egyiket az én nevemmel ellátva. Így nem buktam meg oroszból, mert arra ötöst kaptam. Egyik szakmai gyakorlaton balesetet okoztam, ami eléggé megviselt. Nem figyeltem oda órán, és ráindítottam a gépet az egyik társam kezére, aki zúzódást szenvedett. Kémiából is nagyon hadilábon álltam. Ezt a tárgyat egyszerűen nem értettem, az volt a szerencsém, hogy lehetett készülni a következő anyagból, és arra jó jegyet kaptam, mert épp a fotózásról volt szó.

A magatartásommal is sok gond volt, ezért kaptam néhány beírást, de én nem nagyon vettem komolyan, mert csak a csoportvezetőnek kellett aláírnia, aki persze azért megdorgált. Előfordult, hogy egy nap hármat is kaptam. Osztálypénzt nem kellett fizetnem, ezért néha igen kellemetlenül éreztem magam, amikor öfő órán ez volt a téma. Mindig tartottunk Mikulás bulit, amire mindig kellett valamit kitalálni. Ezért állítottam össze az osztálynak vetélkedőt, és vicceket meséltem. A szalagavatóra is én szerveztem meg a műsort. Április elsején mindig diák igazgatót kellett választani. Egyik ilyen alkalommal olyan plakátot készítettem, amit aztán a tanárok kivontak a forgalomból, mondván, rontja a közízlést. Senki nem árulta el, hogy én készítettem.

Élet a kollégiumban

A koleszban tanítás után négy óráig kellett beérni a tanulószobára. Amit én szívesen elsumákoltam. Általában mindenki inkább a szobájában tanult. Voltak különböző programok. Például farsang, táncdalfesztivál és énekkar. Mindegyiken szívesen részt vettem. A táncdalfesztiválon és a farsangon is besültem, mert elröhögtem az egészet. Volt fotószakkör is, ami úgy alakult, hogy én voltam egy személyben. Minden rendezvényen én fotóztam, én hívtam elő a képeket egy kis laboratóriumban. Nagyon szerettem ezt csinálni. Minden vegyszert, és még ami ehhez szükséges volt, én vásároltam meg, amit kifizettek nekem. Volt egy fotólabor, ahol a képeket előhívtam. Egyszer küldtem be pályázatra is képeket, ami kiállításon is résztvett. Nagyon szerettem itt tartózkodni, ha valami bajom volt, mindig ide vonultam félre, mert mindig nálam volt a kulcs. Néha még üzleteltem is, mert eladtam a képeket. Például amit a szalagavatón készítettem, de erről a tanárok nem tudtak. Sajnos kellett a pénz, mert kevés volt a zsebpénzem, még úgy is, hogy kaptam külön pénzt azért is, mert leszerződtem egy gyárhoz, és onnan kaptam havonta ösztöndíjat. Másként nem tellett volna cigarettára.

A nevelőkkel jól megvoltam, bár egyszer az igazgatónőre nagyon megharagudtam. Ez azért volt, mert egyik délután éppen cigarettázva az ablakban lógtunk, és jött az egyik fiú osztálytársunk, akinek kellett egy könyv, és mi ledobtuk neki az ablakból, így majdnem eltaláltuk az igazgatónőt, aki lerendelt minket a tanáriba. Én annyira röhögtem, hogy nem tudtam abbagyni, még akkor sem, amikor megszorongatta a karomat. Másnapra véraláfutásos lett.

Másodiktól Gabi a szobatársam lett. A többi szobatársammal is nagyon jó volt a kapcsolatom, de a csoportban voltak egynéhányan, akik nem nagyon barátkoztak velem, de én ezt nem erőltettem, mert így is sokakkal nagyon jóban voltam. A cigarettázók különösen összetartottak.

Éjjel mindig Katica felügyelte a koleszt, akinek volt a második emelten külön kis otthona. Vele nagyon jóban lettem. Megosztottam gondolataimat, amik éppen foglalkoztattak. Megmutattam neki a verseimet, ezek nagyon tetszettek neki. Ő segített a tanulásban is, mert többször is kikérdezte a leckét. Gyakran bementem hozzá esténként beszélgetni. Neki köszönhetem azt, hogy megtanultam, nem árt, ha a dolgokat más szemszögből is mérlegeljük. Éreztem rajta, hogy különlegesnek tart, amit akkor magamban is gondoltam magamról. Ilyenkor mindig teáztunk, zenét hallgattunk, néha-néha megengedte, hogy cigizzek. Ő akkor óvónő volt, aki a szállásért aludt benn, és felügyelt éjszaka. Ma is kötődöm hozzá, néha találkozunk.

Barátnők, fiúk, szerelem...

Egyik nap Ibolyával nézegettünk az ablakból, mivel hallottuk, hogy fűtőrésznek a fiúk. Mi lekiabáltunk, ők meg lehívtak bennünket. Nekem fentről a piros pólós tetszett, Ibolyának egy másik. Nagyon kérleltek minket, menjünk le beszélgetni. Nekem nem volt bátorságom hozzá, mert többen is voltak, és én elég gátlásos voltam. Ibolya elkezdett a neki tetsző fiúval randizgatni. Én ekkor még kimaradtam ebből a társaságból. Később úgy alakult, hogy beleszeretett a piros pólósba, és vele kezdett el járni. Minden este integetett neki az ablakból. Én is vágytam rá, hogy nekem is legyen egy fiúm, akit szerethetnék, és aki engem szeret. Egyik koleszos bálon észrevettem, mennyire figyel egy srác. Először azt sem tudtam zavaromban, mit csináljak, amikor odalépett hozzám, és felkért táncolni. Bevallom, eddig még nem táncoltam ennyit fiúval. Amikor lassú zenét játszottak, gyengéden magához ölelt, éreztem a szívünk dobbanását. Óvatosan puszilgatta a nyakam tájékát, soha nem éreztem ilyen bizsergető érzést. Szinte az egész estét végigtáncoltuk, még arra sem volt idő, hogy egy kicsit elbeszélgessünk. Megbeszéltük, másnap találkozunk, és elmegyünk ketten moziba. Egész este nem tudtam aludni, annyira magával ragadtak a történetek, és vártam a holnapot. Nagyon kicsíptem magam, nagyon tetszeni akartam ennek a srácnak, aki ilyen kedves és barátságos volt velem. Titokban lestem az ablakból, mikor ér ide értem. De ő nem jött. Reménykedtem magamban, biztos csak késik. Már egy órát vártam rá, de még mindig nem jött. Este ráébredtem, nem kellek neki. Nagyon elkeseredtem, mert nem gondoltam, hogy nem jön el. Másnap megtudtam, azért nem jött, mert megmondták neki, hogy én intézetis vagyok. Ennek a fiúnak barátai, ha megláttak az utcán, főleg a Baross úton mindig „kicikiztek”, ami nagyon rosszul esett. Ezekután nagyon elkedvtelenedtem, mert úgy éreztem, ilyen múlttal majd senkinek sem fogok kelleni.

Nem telt el sok idő, megint megismerkedtem egy fiúval. Mindez úgy történt, hogy egy vasárnap este elmentünk egy osztálytársammal, Valival a városba. Ott megszólított minket egy fiútársaság. Megkérdezték, velünk tarthatnak-e, és cigarettát kértek tőlünk. Jártuk a várost, beszélgettünk és nevetgélünk. Vali és az egyik fiú lemaradtak tőlünk, amikor hátranéztünk, láttuk, hogy csókolóznak. Ekkor mellém lépett egy magas, vékony fiú, és megkérdezte, megfoghatja-e a kezem. Nem sokat gondolkoztam, megengedtem neki. Elkísértek minket a kollégiumba. A kapunál

megálltunk, és elcsattant egy csók. Megbeszéltük másnapra a randit. Ezekután sokat találkoztunk. Moziba jártunk, és megismertem a barátait. Így elmondhatom, ő volt az első olyan fiú, akivel jártam. A kapcsolatunk nagyon jól alakult, kéz a kézben mentünk mindenhová. Valival így szorosabb barátság alakult ki köztünk, mivel egy baráti körhöz tartoztunk. Odáig jutottunk, hogy már kevésnek tűnt a kimenő. Felajánlották a fiúk, hogy menjünk el egy szüreti bálra. Erre nekünk nem volt lehetőségünk, mert csak kilenc óráig volt kimenőnk. Elhatároztuk az ügy érdekében, hogy erre az egy éjszakára kiszökünk. Többen is tudtak a tervünkről. Ahogy elterveztük, ki is lopóztunk a kollégiumból, ám úgy alakult, nem mentünk el a szüreti bálra. Vali nem találta a barátját otthon, ezért hármasban maradtunk, majd később csatlakozott hozzánk egy Laci nevű fiú. Ő felajánlott egy üres lakást, hogy töltsük ott az éjszakát. Vittünk két üveg vörös bort és kólát, hogy jobb legyen a hangulatunk. A bor megtette a hatását, nagyon sokat nevtünk és ökörködtünk. Már késő éjjel volt, amikor mindnyájan elfáradtunk. Ebben a lakásban semmi bútorzat nem volt, csak egy rozszant ágybetét. Erre pihentünk le. Én és a fiúm a bortól mámorosan egymásba borultunk csókolóztunk, nem sok hiányzott ahhoz, hogy egymásé legyünk. De nem történt meg, mégpedig azért, mert nem voltunk egyedül. Észrevettük, hogy Vali és Laci szintén egymásba fonódtak.

Reggel bementünk a kollégiumba, már az ügyeletes nevelő fogadott, pedig még csak hat óra volt. Valaki beárult minket. Az egész kollégium tudta, hogy mi ketten kint töltöttük az éjszakát.

Hétfőn megkaptuk a szidást és a büntetést, ami az volt, hogy nem mehettünk hét közben sem kimenőre, azaz az iskola után le kellett jelentkezni a tanáriban, valamint Vali szüleit értesítették a történetekről. Tudtam, ha engem nem raknak ki a kollégiumból, mert állami gondozott vagyok, akkor Valit sem büntethetik ezzel, és ez így is volt. Nekem azonban Vali elmondta, hogy nagyon tart a szüleitől, és fél az otthoni szidalmaktól. Nagyon aggódtam azért, hogy otthon ne kapjon túl nagy fejmosást. Amikor hazautazott, utána nagyon vártam vissza a kollégiumba. Ez alatt az idő alatt nagyon bűnösnek tartottam magam, hogy közösen elkövettük ezt a galibát. Már bántam mindent, és nagyon vártam, hogy megtudjam, minden elrendeződik-e a szüleivel. Hiába vártam, ő nem jött vissza ebből a hétvégi hazautazásból. Először nem tudtam, mi lehet az oka. Pár nap múlva közölték csak, hogy otthon sincs. Ezek után még jobban gyötört a lelkiismeretem. Mindenki engem faggatott, mondtam el, hol van a Vali. A rendőrség is nyomozott az ügyben, és többször kihallgattak. Még a vázámat is lerajzolták, amit a fiúmtól kaptam, azért, hogy a virágait belerakjam. Azzal érveltek, hátha lopott ez a váza. Az iskolában is kihallgattak. A fiúm,

amikor megmondtam neki, mi a helyzet, két hétig Valit kereste, és nem ment iskolába, ezért kirúgták. Engem meg azzal kínzott, áruljam el neki, hol van a barátnőm, mert ő úgy gondolta, én bújtom. Mivel nem mehettem ki, ezért többször bejött hozzám, azt megengedték, hogy az aulában beszéljünk. Ilyenkor is csak veszekedtünk, mert nem hitt nekem. A kapcsolatunkat mindez megrontotta, ezért megmondtam neki, ne jöjjön többet, mert nem fogok lemenni. Ám ő mégis jött hozzám, én meg nem mentem le hozzá. Nagyon elegendő volt mindenkől. Pár napig nem találkoztunk, ezért levelet írt nekem. Ebben leírta, hogy csak velem tudja elképzelni az életét, ha nem békülök ki vele, akkor öngyilkos lesz. Azt is írta, hogy bánatában sós kávét ivott, és nagyon belázasodott, látogassam meg. Nagyon meglepett, amit írt, de én kegyetlen voltam, és nem békültem ki a zsarolás hatására sem. Ettől függetlenül kétségek közé kergetett, mert nagyon féltem attól, hátha mégis megteszi azt, amit írt. Elgondolkodtatott ez az egész kapcsolat, ami köztünk volt. Tudtam, talán nem is voltam szerelmes bele, csak vágytam arra, hogy járjak egy fiúval, ugyanúgy, mint a többi lány. Vali pár hónap után sem került elő. Eleinte úgy éreztem, csak elment valahova úgy, mint annak idején azok, akik az intézetből elszöktek. Ennyi idő elteltével már nagyon aggasztott az eltűnése. Esténként mindig azt kívántam, hogy kerüljön épségben elő. A napok teltek, és semmi jelet nem adott magáról. Már mindenki nagyon aggódott érte.

Már tavasz volt, közeledtünk a nyárba, amikor az osztályfőnök bejött az osztályba, és mondta, hogy mindenki álljon fel. Ekkor jelentette be, hogy megtalálták Valit. Már nem él, öngyilkos lett és a Dunába fulladt. Mindenki nagyon megdöbbsent. A lelkemet teljesen felkavarta a tragédia. Olyan érzés kerített hatalmába, mintha én öltem volna meg. Próbáltam magamban felidézni az arcát, hogy mindig emlékezni tudjak rá. A legnagyobb fájdalmat este éreztem. Egész éjjel vádoltam magam. Tehetetlennek éreztem magam, mert akárhogy is, de a történeteken már nem tudtam változtatni. Nagyon egyedül voltam a gondolataimmal, úgy éreztem, megbolondulok. Legszívesebben üvöltöttem volna a nagyvilágba, mért kellett ennek így történnie. Tudtam, ezt tudatni kéne az elhagyott volt barátommal, ugyanakkor nem akartam találkozni vele. A sors mégis úgy hozta, hogy éppen a temetés előtt egy nappal, május elsején összetalálkoztam vele a majálison, ahova éppen egyedül mentem, hátha találkozom valakivel. Amikor megláttam, nagyon vert a szívem. Messziről néztem, mikor lesz egyedül. Odamentem hozzá, és elcsukló hangon mondtam neki, hogy megvan Vali, de már nem él. A részleteket már nem tudtam elmondani, mert

annyira folytak a könnyeim. Majd ahogyan tudtam, elkezdtem lehajtott fejjel elfutni abból az ünneplő tömegből. Másnap elmentünk a temetésre, ami életem első temetése volt. Azon az estén is gyötört a lelkiismeretem, ami máig sem hagy nyugodni. Ez volt felnőtté válásom első komoly állomása.

Elérkezett az 1982-es év vége. Ibolyával megbeszéltük, együtt fogunk szilveszterezni. Ezt a karácsonyi szünetet az intézetben töltöttem, ahonnan elengedtek az ünnepek után, mondván, a komáromi rokonaimnál tölthetem a szilvesztert. Ahogy megbeszéltük, felmentem Ibolya fiújához, aki szomorúan közölte, Ibolyát nem engedték el otthonról, és azt ajánlotta, ettől függetlenül ünnepeljünk együtt. Erre igent mondtam. Elindultunk a városba. Útközben találkoztunk az öcsémmel, és Bea is társult hozzánk. Betankoltunk italból a jobb hangulat kedvéért. Ez megtette a hatását. Szabadnak éreztük magunkat, jártuk az utcákat, mint akiket senki és semmi nem érdekel. Bea és az öcsém egymásba ölelkezve csókolózkodott, engem Béla, Ibolya barátja, többször átölelt, én mindig levettem a kezét a vállamról, és mondtam neki: gondoljon arra, aki most nem lehet itt, azaz a barátnőjére. Ám ő továbbra is ölelgetett, és többször puszt is adott. Hiába ellenkeztem, nem hagyta abba a közeledést. Éjfélkor elcsendesedett a Baross út, csak páran voltunk. Az utcán bontottunk pezsgőt. Ennek nemsokára meg is lett a hatása, mert a fiúk felborították az útjukba került kukákat, és megrugdalták a hirdetőtáblákat. Elhatároztuk, a nővéremnél folytatjuk a szilvesztert. Az oda vezető úton át kellett menni egy hídon, Béla addigra olyan állapotban volt, alig tudtuk leráncigálni, mert fel akart mászni a korlátra. Az utat amúgy végigüvöltöztük. A nővéremnél még mulatoztunk. Nagyon sokat nevetgélünk. Amikor már mindenki fáradt lett, lepihentünk. Bea és az öcsém ezen az éjjelen egymásé lettek, az öcsém ekkor vesztette el szüzességét. Ibolya barátja mellém feküdt. Megint elkezdett közeledni, ölelgetett, csókolgatott s talán a pezsgő hatására, de viszonoztam csókjait. Éreztem a testét, és most éreztem talán először, milyen egy fiú, aki szeretné, ha az övé lennék. Keze a combomat simogatta, hevesen kalimpált a szívem, elkábított borostás ajka. Végigsimított a testemen, de amikor a keze a combjain közé tévedt, hirtelen kijózanodtam a kábulatból. Kipattantam az ágyból, és kiszaladtam a konyhába. Sírva fakadtam, zokogtam. Utáltam magam. Azzal vádoltam magamat, hogy én vagyok a világon a legnagyobb állat, és nagyon szégyelltem mindent, ami ezen az éjszakán történt. Sírva gondoltam arra a pillanatra, amikor majd Ibolya szemébe kell néznem. Béla kijött utánam, és veszekedettünk. Mondtam neki, mennyire szégyellem magam, mert sajnáltam, hogy a barátnőmet így cserbenhagytam, és elvettem tőle a fiúját. Mondtam neki, hogy csak úgy tudja helyrehozni a dolgot, ha most rögtön vonatra ül, és elmegy hozzá. Erre azt válaszolta, csak akkor, ha

én is megyek. Könyörgött és könyörgött, végül én igent mondtam. Az út nagyon hosszú volt, mert nagyon messze, Zalában, egy kis faluban lakott. A vonaton sokat beszélgettünk a történekről. Abban egyeztünk meg, nem mondjuk el, és minden marad a régiben, ők ketten továbbra is jární fognak, csak én ne mondjam el. Bevallom, nagyon nehéz helyzetben voltam, mert féltem a megérkezésőt, az első szembenézéstől. Odaértünk, és a család összes tagja nagyon örült nekünk. Nagyon meglepődtek, hogy odautaztunk újév első napján. Két napig voltunk itt. Ez alatt végig kellett nézmem, ahogy a hűtlen természetű fiú, mintha mi sem történt volna, úgy szerette Ibolyát. Nagyon kellemetlenül éreztem magam, már bántam, hogy elmentem. Visszaautaztunk a koleszba. Tépelődtem magamban, mit is csináljak. Megmondjam-e Ibolyának, ami történt, vagy nem. Tudtam, ha megmondom, akkor a mi barátságunknak vége. Ha pedig nem mondom meg, akkor nem tudnék tiszta lelkiismerettel a szemébe nézni, és úgy viselkedni, mintha semmi nem történt volna. Félttem attól is, hogy miattam szakítanak. Mindenképpen döntenem kellett. Erőt vettem magamon, és elmondtam mindent neki. Nagyon mérges lett rám. Azt mondta, hogy biztos én csábítottam el a szerelmét. Mondtam neki, nem kellett csábítani, mert ő hajtott rám, és azzal próbáltam mentegetőzni, hogy mind a ketten ittunk. Nagyon sajnáltam Ibolyát, pedig én csak őszinte akartam lenni, és megmondani, hogy a fiúja, szerintem, mással is megcsalná. Ezek után már nem voltunk többet jóban, és nagyon keveset beszélgettünk. Nem mertem kinézni az ablakból, amikor a fiújának integetett. Azt még máig sem tudom, elmondta-e Ibolya ezt a dolgot másnak a koleszban, de én erről senkinek soha nem beszélem.

Pár hónap múlva Ibolya terhes lett, abbahagyta az iskolát, és férjhez ment ehhez a sráchoz. Próbáltam nem gondolni többet erre az egészre. Így utólag csak annyit mondok: Ibolya ugyan felesége lett Bélának, de a házasságuk nem lett boldog, a gyerekek sem tudták összetartani azt, ami nyilván nem volt eléggé erős.

Szünidei emlékeim

A karácsonyi szüneteket és a tavaszi szünetet az első két évben az intézetben töltöttem. Az első karácsonyi szünet előtt nagyon megleptek a társaim. Kaptam tőlük ajándékba egy farmernadrágot. Erre a kedvességre nem is számítottam. Még most is hálás szívvel gondolok rá. A nyári szünetekben különböző táborokban voltam. Nyáron mindig négy hét volt a szakmai gyakorlat, amit egy textilgyárban dolgoztam le. Akkor még virágzott a textilipar, és megbecsülték a nyári gyakorlatos szakközépiskolásokat. Ilyenkor mindig egy másik kollégiumban voltam elhelyezve. Ekkor mindig együtt voltam Tecával, akivel nagyon jó barátnők lettünk. Együtt mentünk mindenhova. A többi szünetek különböző táborokban teltek. Két nyáron is több hetet a győrújbaráti gyermektáborban kistanár néniként töltöttem. Ez azt jelentette, hogy egy faházban nyolc gyerekre felügyeltem. Itt ismerkedtem össze egy baráti társasággal, akik egy ifiklubhoz tartoztak. Nagyon kedvesek és barátságosak voltak, mindjárt befogadtak. Nagyon jó bulikat szoktunk tartani, amikor már elaludtak a gyerekek. Így még egy kis pénzt is tudtam keresni. Nagyon jó volt a balatonszemesi sátoráborozás is, ahol találkozhattam régi intézeti társaimmal. A második nyári szünetben megadták, hogy egy hetet Novákpusztán fogok táborozni. Az ezt megelőző hétvégén nem volt hol aludjak, ezért a táborvezető telefonszámát adták meg, hogy keressem meg, nála leszek majd. Megbeszéltük, az állomáson fogunk találkozni, és egy fehér táska lesz a vállán, úgy ismerem majd meg. Így is történt. Ezt a hétvégét náluk töltöttem, és együtt mentünk a táborba. Ő nagyon kedves volt, és a szülei is nagyon aranyosak voltak. Felajánlották, ha nincs hova mennem, náluk tölthetem a hétvégéket. Többször is éltem ezzel a lehetőséggel. Egyik karácsonyi szünetet is náluk töltöttem. Sajnos, nem tudom miért, hiába voltak hozzám nagyon jók, mégis idegennek éreztem magam náluk. Például még egyedül a hűtőbe sem mertem benyúlni. Tudtam, amikor takarítanak, nekem is segítenem kellene, mégsem mertem segíteni, mert féltem, hogy rosszul csinállok valamit. Valahogy nem tudtam elengedni magam. Nem mertem beszélgetni, csak voltam, és semmit nem csináltam. Máig sem tudom, miért voltam velük szemben ilyen gátlásos. Így aztán énmiattam szakadt meg velük a kapcsolat, pedig még most is szeretettel gondolok rájuk.

Nagyon örültem akkor, amikor egy alkalommal megtudtam, hogy a húgommal együtt leszünk Brengbergbányán táborban. Mivel addig még soha nem voltunk együtt. Egy szobába kerültünk, és nagyon sokat

beszélgettünk. Ő akkor volt tizenkét éves. A mi szobánkban ő volt a legfiatalabb. Az utolsó estét szerettük volna emlékeztetéssé tenni, ezért betankoltunk egy kis borral. A többiek őt is megkínálták, és egy kicsit becsípett, amiért én nagyon mérges lettem. Kitaláltuk, hogy bekenjük az alvóknak fogkrémmel az arcát, és ez oly annyira sikerült, hogy észrevették a tanárok. Az lett a büntetésünk, hogy hideg zuhany alá kellett állni, úgy ahogy voltunk, ruhástól.

Egyik szakmai gyakorlat után pedig, még három hetet dolgoztam a gyárban, azért, mert szerettem volna kerékpárt venni. Ekkor egy munkásszállón laktam a gyár közelében. Megbeszéltem Imre testvéremmel, hogy nekiadom oda a keresetemet, nehogy elköltsem, és ne tudjak biciklit venni. Ő éppen Novákpusztán volt táborban, ezért leutaztam hozzá.

Visszafelé Óvárról vonattal jöttem. Még az állomáson vártam a vonat indulására, amikor odajött hozzám három fiú és megkérdezték tőlem a pontos időt. Én megmondtam nekik, erre ők elmentek. Felszálltam a vonatra, és ők hárman épp a mellettem lévő sorra ültek. Ekkor az egyik átült velem szembe, és elkezdtünk beszélgetni. Neki én már akkor nagyon megtetszettem, mert olyanokat mondott, amit még egy fiú szájából sem hallottam. Eleinte azt hittem, csak hülyeségből mondja mindezeket. Megvallom, már írtam is, sosem tartottam magam szépnek, akkor sem, de még most sem. Amikor Győrbe értünk, megkértek, menjek be velük a vigadóba. Így is történt. Ott megint elkezdtünk beszélgetni, de akkor már a többiek is kérdezősködtek rólam. Szerették volna megtudni, hol lakom, hány szobánk van, hány testvérem, kik a szüleim, van-e szíves tévénk és autónk, stb. Én bizony, amikor ilyen kérdéseket tettek fel, nagyon kényelmetlenül éreztem magam. Nem tudtam, hogy mit mondjak, az igazat, vagy hazudjak, amit nem szoktam. Ezért eléggé szűkszavú válaszokat adtam, dadogtam, ők nem tudták mire vélni a dolgot. Aztán amikor kiment vécére az a fiú, Zoli, akivel a vonaton beszélgettem, akkor a másik kettőnek megmondtam, hogy nem lakom sehol, csak koleszban, van hét testvérem, de állami gondozott vagyok én is, ők is, és intézetben nevelkedtem. Így már ők is megértették, miért nem válaszoltam a kérdéseikre. Amikor visszajött Zoli, akkor neki is elmondtuk. Ő csendesen megjegyezte, hogy ne féljek tőle, és nyugodtan megmondhattam volna mindezt akkor is, ha ő ott van. A vigadóból elkísért az állomásra, mert éppen Sopronba utaztam. Az indulásig volt még egy kis időm, ezért leültünk egy padra. Ekkor elcsattant az első csók. Elkérte a címetem, hogy tudjon levelet írni nekem. Ezek után már nem is nagyon volt kedvem elutazni, mert akkor nagyon szerettem volna

még vele lenni, ahogy ő is velem. Megbeszéltük, hogy augusztus huszadikán találkozunk, majd én megpróbálok valamit hazudni, hogy elengedjenek az intézetből. Felültem a vonatra, és olyan érzések kerítettek hatalmukba, amit eddig nem éreztem. Nagyon megtetszett nekem Zoli, olyan érzelmek támadtak bennem, a másfél óra alatt, amíg együtt voltunk, amit nem tudtam megfogalmazni. Olyan volt, mintha már jól ismerném, vagy már láttam volna valahol. Amikor már ő is megtudta a múltamat, akkor felszabadultabb tudtam vele lenni. Olyan megértő és kedves volt, ami teljesen elbűvölt. Úgy éreztem, ilyen az, amikor azt mondják: meglátni és megszeretni. Az intézetben kaptam is tőle egy nagyon szép levelet. Nagyon jó érzés volt elolvasni, és ezáltal tudni azt, hogy ő is ugyanazt érzi, amit én. Nagyon vártam már, hogy újból találkozzunk, tudtam, ő nem fog cserbenhagyni, mint a többi fiú. Az első randink az ETO stadionban a második félidőben az ő szektorban volt. Megnéztük a meccset, aztán szerette volna, ha elmegyünk az egyik faluba búcsúra. Ezt akkor én elleneztem, ezért elmentünk sétálni. Ezután felmentünk az otthonába. Anyukája nagyon kedvesen fogadott. Éppen egy jó film ment a tévében, amit megnéztünk, aztán éjjel szerette volna, ha ott alszom náluk. De én ragaszkodtam hozzá, hogy a nővéremnél töltsöm az éjszakát. Így éjnek idején elkísért. Ezek után nagyon sokat találkoztunk és beszélgettünk. Megszerettük egymást. Én úgy éreztem, ő az a fiú, akinek odaadom a szüzességemet. Ez egy felejthetetlen éjszakán meg is történt. Mind a ketten elfogadtuk egymást olyannak, amilyenek vagyunk. Mesélte nekem, hogy egy-két haverja először nem jó szemmel nézte a mi kettőnk kapcsolatát, de később már engem is elfogadtak. A családjával, azaz az Anyukájával és a testvéreivel is nagyon jól megértettem magam. Ettől kezdve a hétvégéket náluk töltöttem, és kevés idő kellett ahhoz, hogy úgy érezzem: családtagnak számítok, ami nagyon jólesett nekem. Ilyen nemigen volt eddigi életemben. Mindig nagyon vártam a pénteket, hogy megint együtt legyünk, mert fülig szerelmes voltam. Most először éreztem, hogy szerelmem viszonzásra került. November végén kiderült, hogy terhes vagyok. Amikor megmondtam neki, nagyon boldog lett, és megkért, legyek a felesége. Nekem akkor mindez nagyon hirtelen jött. Nem tudtam, mitévő legyek. Persze szerettem annyira, hogy megszüljem a gyermekünket és összeházasodjunk. Így hát igent mondtam neki. Az anyukája is mellénk állt, és azt mondta, ha már így alakult, ő majd segít nekünk abban, hogy nála lakhassunk addig, amíg nem lesz lakásunk. Nagyon boldognak éreztem magam. Tudtam, mindezt meg kell mondanom a kollégiumban és a GYIVI-ben is. Először Enikő néninek mondtam meg. Nagyon megdöbbsent, és éreztem, nagyon sajnál, amiért így jártam. Meg is dorgált, amiért nem vigyáztam magamra. Mondta nekem, hogy majd beszél az GYIVI

igazgatójával, és hármásban megbeszéljük mi lesz ezek után a teendő. El kellett gondolkodnom azon, vállalom-e a gyermeket úgy, hogy az iskolát nem fejezem be, pedig már csak az utolsó félévem volt hátra az érettségiig. Abban az időben terhesen nem lehetett iskolába járni, néhány év múlva már engedélyezték. Mindezt egyedül Gabinak mondtam el, a többi társam semmiről nem tudott. Sokat tépelődtem, hogyan tovább, hiszen a páromnak igent mondtam, most mégis itt állok kétségek között, mi is legyen, mi lesz a legjobb megoldás számomra. Vagy megszüلöm a gyermekemet, és nem szerzem meg az érettségit, vagy elvetetem, és befejezem az iskolát. Mindez nagyon felkavart, nem tudtam mitévő legyek. Amikor eljött az igazgató, vele és Enikő nénivel leültünk megbeszélni a teendőket. Olyan érzésem volt, mintha nem tudnák elképzelni azt, hogy igenis fel tudom nevelni a gyermekemet. Végül úgy döntöttünk, elmegyek abortuszbizottság elé, ahol megmondják, mikor kell befeküdnöm a kórházba. Azért egyeztem bele, mert azt sugallták, ha most nem végzem el ezt az iskolát, az örök életemre kihat majd rám, mert csak segédmunkás lehetek. Ha pedig leérettségizem, akkor lesz szakmám, és sokkal könnyebb lesz munkát kapnom. Tudtam, hogy igazuk van, de így is nagyon nehezen barátkoztam meg azzal, sőt nem is tudtam elviselni a gondolatot, hogy a bennem fogant gyermekemet elvetetem. Egy olyan életet, aki semmiről nem tehet, csak az én felelőtlenségem miatt nem születhet meg. Magamban gyilkosnak neveztem magam, aki csak azért, hogy könnyebb legyen a további élete, megöli magzatát. A másik, amitől nagyon félttem, az utána következők, ha netán nem sikerül a műtét, akkor soha nem lehet majd gyermekem. Nagyon el voltam keseredve, és üzentem a páromnak, egy hétig ne találkozzunk. Egyedül mentem be a kórházba, ahol több társammal vártuk, ki kerül a műtőbe. Nagyon félttem, mert még sosem altattak el. Nagyon egyedül éreztem magam, én voltam a tizenhét évemmel a legfiatalabb, és mivel nagyon kicsi és sovány voltam, a többiek még fiatalabbnak néztek, és elszörnyülködtek azon, hogy ilyen történt velem. Pedig ők is ugyanabban a cipőben jártak. Este kiengedtek a kórházból, nehogy a kollégiumban kiderüljön a dolog. Gabinak mindent elmondtam, ami ott történt, és egész este sírtam és zokogtam. Nagyon megbántam mindazt, amit elkövettem. Állandóan az járt az eszemben, mi lesz, ha ezek után többé nem lehet gyermekem. A másik, ami nagyon fájt, hogy a párom nem is tudta, mire szántam el magam. Nagyon félttem a találkozástól, amikor szembesülnie kell majd azzal, hogy a gyermekünk már nem fog világra jönni. Nem is mertem megkeresni. Egyszer csak jött tőle egy levél, amelyben azt írta, nagyon szeret, és történt bármi, ő kitart mellettem még akkor is, ha esetleg

elvetetem a gyermeket. Ő ekkor még nem tudta, hogy már túlestem rajta. Pár nap múlva megkerestem, és zokogva mondtam el, ami történt. Nagyon kedves és megértő volt, de láttam rajta, nagyon szomorú lett, csak nem akarta kimutatni, mert nem akart jobban kétségbeesésbe kergetni. Azzal vigasztalt, lesz még nekünk gyermekünk, csak nyugodjak meg, és minden rendbe fog jönni. Ettől kezdve minden este fohászkodtam Istenhez: add, hogy gyermekem lehessen, mert nekem gyermek nélkül semmit nem fog érni az életem. Pár hét múlva eljött a karácsonyi szünet, amit Zoliéknál töltöttem. Nagyon jól éreztem magam, Imre testvérem is velünk töltötte a szilvesztert.

Az utolsó hónapok

Megkezdődött az érettségire való felkészülés hajrája. Mindaz, ami történt, arra ösztökölt: igenis tanulnom kell, ha már ilyen nagy árat fizettem érte. Sokat segített ebben Enikő néni, aki mindig odafigyelt ránk, hogy a délutánokat tanulással töltsük. Esténként a Katica kérdezte ki a tételeket. A ballagási ruhán nagyon sok vita folyt az osztályban. Magamban szerettem volna, ha kosztümben ballagnék, mivel még nem volt nekem, ám a többség a pöttyös szoknyát, kék blúzzal és zsirardikalappal választotta. Az én ruhámat az egyik osztálytársam anyukája varrta meg.

Áprilisban megint el kellett mennem nőgyógyászhoz, ahol sokan voltak, és nem volt nyitva az ablak, ezért elájultam és majdnem be is pisiltem. Kiderült, megint terhes lettem. Bevallom, én akartam így, mert annyira bántott a bizonytalanság, hogy nem tudok majd gyermeket szülni. Amikor a megtudtuk a párommal, hogy gyermekünk lesz, nagyon boldogok voltunk. Azt hittük, miénk az egész világ, és mi leszünk a világon a legboldogabbak. Nagyon örültem, mert tudtam: így is le tudok majd érettségizni, mert akkor még nem fog látszani rajtam semmi. Egyedül Enikő néninek mondtam meg, aki azt mondta nekem: senkinek ne áruljam el, mert akkor nem érettségizhetek le, mert mint már említettem, akkor még tiltották. A barátnőim közül csak Gabi tudta meg. Boldog voltam, és gőzerővel tanultam még hétvégeken is. Ballagásra a testvéreimet, a gyámomat, Gabi nénit, apámat és Katicát hívtam meg. Az ünnepség a nővéremnél folytatódott. Nagyon stresszben voltam, féltem attól, ha esetleg megbuktatnának, oda a négy évem, se érettségim, se szakmám. Május elején a ballagás után megírtuk az írásbelit. Nagyon izgultam, hogy a matek sikerüljön, mert akkor abból nem kell majd szóbelizni. Szerencsére így is

történt. Magyarból szóbelin nagyon jó tételt húztam, el is ájultam örömben. Kivittek a teremből felmosdatni. Enikő néni meg azon izgult, nehogy másik tételt húzassanak velem. Épp azt a tételt húztam, amit átírtam a szalagavatóra, ezért egy kicsit bele is zavarodtam. A többi tantárgyból közepeseket sikerült kihúznom. A történelem volt a legnehezebb, ugyanis épp azt a tételt nem tudtam. Valami azért csak eszembe jutott belőle. Így, ha nehezen is, de sikerült az érettségim, amelytől nagyon megnyugodtam. Az osztályból elég soknak nem sikerült, kicsi köteg érettségi bizonyítványt osztott ki az elnök. A bankettet az egyik gyár csónakházában tartottuk. Volt, aki nagyon csúnyán beivott. Utána átmentünk a Jerevánba. Itt egy fiúnak nagyon megtetszettem, de mondtam neki, hogy már foglalt vagyok, ám nem mertem elárulni azt, hogy egy hónap múlva férjhez megyek, hiszen az osztályból senki nem tudta ezt a titkomat, és azt sem, hogy babát várok.

Az utolsó napok a koleszban nagyon szomorúan teltek. Nagyon rossz volt szembesülni azzal, hogy a barátnőm Gabi milyen messze lesz tőlem, és fáj a tudat, hogy sokáig nem találkozhatunk, csak levelezhetünk. Megkértem Zolit, ne jöjjön el, majd én elviszem a cuccaimat hozzájuk, ami egy bőröndnyi ruhát és a könyveimet tartalmazta. Mindenkitől elbúcsúztam. Fogtam a bőröndömet, és záporozó könnyekkel hagytam el a koleszt. Könnyeimmel magamra maradva sirattam jót és rosszat, mindent, amit itt éltem át. Felültem a buszra, és magam után hagytam mindent, ami ebben a négy évben megtörtént. Tudtam, ettől a naptól kezdem meg igazi életem, ahol már minden döntés az én kezemben lesz, és ha valamit elrontok, az már egyértelműen az én bűnöm lesz. Tudtam, ha valami jót cselekszem majd, azt az itt eltöltött időkben mellém álló, jó szándékú embereknek is köszönhetem. Nem féltem a jövőtől. Nem féltem attól, hogy a szívem alatt lévő gyermekemet cserbenhagyom, vágytam már arra, ami várt rám. Családot akartam, ahol biztonságban lehetek, és olyan emberekkel lehetek, akikről tudom, végleg összeköt az élet, és nem kell többé úgy búcsút vennem, mint annak idején az intézettől és most a kollégiumtól. Nem kell elválnom többé senkitől azzal a tudattal: lehet, hogy többé sohasem találkozunk.

„Nem lehet, hit nélkül nem lehet, hit nélkül sem alkotni, sem élni nem lehet”- motoszkált bennem, s hittem, hogy a jövő jobb lesz a múltnál, hisz „rajtunk is múlik, hogyan is múlik, és jó vagy rossz, ha véget ér.”

Gondolatok

Most, 37 évesen jutottam oda, hogy leírjam mindazt, ami a gyermekkoromról szól. Nem haragszom a szüleimre, sem a nevelőkre, sem a társaimra, még akkor sem, ha a gyermekkori sérelmeimre gondolok. Már semmi sem fáj, ami akkor abban az időben nagyon rosszul esett, és nyomta a szívemet, lelkemet. Szerencsémre mindig volt olyan ember körülöttem, akiben bízhattam, és aki átsegített a nehézségeken. Mindig volt a lelkemben valaki, akit szerettem, és akiről tudtam, hogy szeret, legyen az nevelő vagy tanár, vagy éppen egy nagyon jó barát.

Az embernek arra, hogy szeressék, mindig szüksége van, mert, ha baj éri vagy öröm, akkor mellette állnak. Itt a nevelőotthonban minden kis szeretetért meg kellett küzdeni. Adni és adni kellett azért, hogy kaphassak. A nevelők és tanárok szeretetért jól kellett viselkedni, és mindig kellett valami pluszt nyújtani, hogy észrevegyék, hogy figyeljenek rá, hogy ez a gyerek igenis szeretetre méltó. Minden gyermek a maga módján, de érezte a nevelőjével, hogy szereti. Volt, aki levelet írt, melyben tudatta, hogy neki ő a kedvence, ezért meg azért. Valamelyik nevelő illetve tanár örült az ilyen kis levélnek, kedvesebb és engedékenyebb volt ahhoz a gyerekhez, de ez nem volt nagyon feltűnő, mert megpróbáltak azért mindig igazságosak lenni, még akkor is, ha néha nem értettük, vagy nem úgy éreztük. Itt mindenkinek szüksége volt barátnőre is, akivel játszhattunk, akivel megoszthattuk, ha van valamink, és akivel meg tudtuk beszélni a problémáinkat. Nekem is sok barátnőm volt. Itt az intézetben könnyebb volt alkalmazkodnom, mert nem tudtam, milyen családban nevelkedni. Nem tudtam, milyen, amikor egy anya gondoskodik rólam, milyen az, amikor reggel anyukám ébreszt és készít fel az iskolára. Nem tudtam, milyen az, amikor este az ágyból nézhetem a tévét, milyen az, amikor születésnapomra tortát süt, ebédre elkészíti a kedvenc ételét, nem tudtam milyen az, amikor beteg vagyok, és ápol. Amikor rossz kedvem van, és megsimogat. Nem tudtam, milyen az, ha jó eredményt érek el, és büszke rám. Nem tudtam, milyen jó lehet, amikor szenteste együtt a család, mivel olyan kevés idő volt, amit együtt töltöttem a szüleimmel és az összes testvéremmel. Az együtt töltött idő összesen két karácsonyi, egy húsvéti és két nyári szünetből tevődött össze, és ekkor voltam hét-nyolc éves. Sokszor elképzeltem, hogy a testvéreimmel körbeüljük a karácsonyfát, és együtt énekelünk. Minden reggel irigykedve néztem a kerítésen kívül iskolába menő gyerekeket. Nagyon vágytam rá, bárcsak egyedül mehetnék iskolába, nem úgy, mint az intézetben, kettesével sétáltunk át egy másik épületbe. Akkor, gyerekként

még azt sem tudtam, miből készül a húsleves, amiben még hús sincs, mégis az a neve. Nagyon rossz étvágyú voltam, és sokszor ott kellett maradnom addig az ebédlőben, amíg meg nem ettem az összes ennivalót. Nem értettem, miért olyan fontos ez a nevelőknek, akik mindig azt hajtogatták: majd ha felnősz, megérted, miért nem lehet pazarolni az ennivalóval. Ma már ezt is megértem, de akkor, ott, az ennivalóról csak azt gondoltam, hogy szeretem, vagy nem szeretem. Nem tudtam akkor még értékelni, hogy azért az ennivalóért valaki megdolgozott és nagyon sok pénzbe kerül.

Azoknak a gyerekeknek, akiket családból szakítottak ki, mint például az idősebb testvéreimnek, sokkal nehezebb volt beilleszkedni, mert akármilyenek is voltak a szüleik, azért mégis érezték a szülői szeretetet, volt otthonuk, még akkor is, ha nem úgy törődtek velük, ahogy azt kellett volna. Egy gyerek akkor ezt még nem úgy élte meg, hogy a szülei rosszak, hanem úgy, hogy elvették őt a szüleitől, akiket ő még akkor is nagyon szeretett. Ők tudtak hazagondolni, és sokkal rosszabb volt így elviselniük, hogy nem lehetnek otthon. Ezért sokan többször is megszöktek. Nekik nagyon furcsa volt, hogy mindenhova csoportosan, csendben kellett menni. Akiknek otthon mindent megengedtek, és most intézetbe kerültek, nagyon nehéz volt azt is megszokni, hogy mindenért engedélyt kellett kérni, például a tanulószobáról is ki kellett kéredezni, ha végéznie kellett, vagy például nem addig nézhetett tévét, ameddig otthon, csak kilenc óráig stb. Nekik mindezért sokkal nehezebb volt, mint nekem, ezért is ezek a társaim magaviseletből sokkal rosszabbak voltak. Sokszor a nevelő fejéhez vágta, hogy ne dirigáljon, mert nem ő az anyjuk, stb. Akkor gyerekként nem beszélünk meg mindenkivel, hogy miért is kerültünk be, én annyit tudtam a szüleimről, hogy a problémák megoldása helyett inkább az italhoz fordultak. Az itt lévő gyerekek kb. hetven százalékának a szülei szintén. Akadt, akit részegen látogattak.

Engem nagyon bántott a tudat, hogy a szüleimnek többet ér az, hogy nap mint nap az italba menekülnek, ahelyett, hogy rólunk gondoskodnának. Megvallom, nem is nagyon gondoltam rájuk. Édesapám néha eljött, ezért én néha írtam neki levelet, de ebben is csak azt írtam, hogy mit hozzon nekem. Amikor eljött, nagyon örültem neki, de sosem mondta el, mi van anyámmal, mi meg nem kérdeztük. Mikor olyan nyolcadikos lehettem, már végképp elkönnyeltem, hogy anyukámnak nincs szüksége ránk. Később megtudtam, hogy már hosszú ideje kórházban van, mert tönkretette az alkohol az idegeit. Sokat beszélgettünk a testvéreimmel, hogy miért is alakult így. Volt, aki anyu pártját fogta, és volt, aki apuét. Én persze apuhoz húztam, mert őt

ismertem, anyut sajnos nem, mert a testvéreim közül én voltam vele a legkevesebbet. Végül is azon az állásponton voltunk, hogy mind a ketten hibásak voltak. Én már gyermekkoromban megfogadtam, hogy akárhogy is alakul az életem, az alkoholt nagy ívben elkerülöm, és ha lesz gyermekem, akkor szeretetben felnevelem, történjen bármi. Ezeket a fogadalmaimat azóta is betartom. Sajnos tizenéves koromban rászoktam a cigarettára, és azóta is szívom. Most, hogy szeretnék leszokni, tisztában vagyok azzal, milyen szenvedélybetegnek lenni. Most már tudom, ha rászoktam volna az italra, biztos, hogy rabja lennék, mert még a cigarettáról sem tudok lemondani. Biztos pont csak az lehet, hogy az ember ne kezdjen semmilyen drogba, mert a lejtőn nehéz megállni.

Amikor férjhez mentem, és vártam a születendő gyermekemet, sokat gondoltam Anyámra, és átéreztem azt az érzést, ami csaknem kilenc hónapig tartott, és belegondoltam, mennyi idő is telt el úgy számára, hogy a szíve alatt csecsemőt hordott. Ez nem kis idő volt az életében, hiszen nyolcszor kilenc hónap, az éppen hat év. Amikor már megszületett a kislányom, a férjemmel elmentünk meglátogatni édesanyámat a kórházba. Ekkor éppen Csornán volt, az idegosztályon. Meglepődött, és nagyon örült nekünk. Én is nagyon elcsodálkoztam, amikor megláttam csaknem tíz év után, mert éppen úgy nézett ki, ahogy emlékeztem rá. Talán egy kicsit meg volt hívva, de így sem volt kövér. Röviden elmondtam neki, mi van velem és a többi gyermekével. Ő is elmesélte miként él már évek óta a kórházban, ahol nagyon sokat segít a takarítónőknek és a beteg gyerekeknek. Nekem úgy tűnt, nem is olyan beteg. Bevallom rosszabbnak gondoltam az állapotát. Ahogy beszélgettünk, nem éreztem akkor sem semmilyen rosszat, s nem azzal a szándékkal voltam, hogy szemrehányásokkal illessem. Nem is kérdeztem tőle semmi olyant, amivel esetleg megbánhatnám, erre tudatosan figyeltem, mert semmiképpen nem akartam megbántani. Arra azért, mint minden ember, én is kíváncsi voltam, milyen voltam kicsinek. Elmondta, hogy nagyon rossz evő voltam, és ezért nagyon sovány és beteges. Mindenesetre láttam anyukámon, hogy nagyon örült nekem, és mindenkinek dicsekedett ott a kórházban, hogy én vagyok a Panka lánya. A beszédéből kivehető volt, hogy sokat gondolt ránk, és sokat mesélt rólunk a kórháziaknak. Nagyon boldognak éreztem magam, ahogy csillogott a szeme az örömtől, hogy meglátogattuk. Mindenkit végigkérdezett, és én mindenkiről elmondtam, amit tudtam. Kicsordult a könnye, ahogy elbúcsúztunk. Ekkor már ő jó néhány éve itt volt a kórházban, és látszólag jól is érezte magát. Én mégis sajnáltam, mert úgy éreztem, neki ez olyan, mint nekem az intézet volt - ahol szabályok szerint kellett élni, és minden időhöz volt kötve, és mindenért engedélyt kellett kérni -, nem beszélve arról, hogy nincs a családjával. Olyan gondolatok kavargtak bennem, hogy

a sors visszaütött neki, és ezt a csapást mérte rá, hogy ő is megízlelje a bezártságot, család nélkül. Amit köszönhetek anyukámnak, az, hogy nem vagyok egyedül. Mi testvérek nem váltunk el egymástól, most felnőttként is szeretjük és segítjük egymást, ami nagyon felemelő érzés.

Az én életem értelmét a gyermekeim jelentik. Nincs annál szebb öröm, mint amikor megszületik, amikor először kinyitja a szemét, amikor szopik, amikor megteszi az első lépéseket, amikor kimondja: anya, amikor megtanul írni és olvasni, amikor szép eredményeket ér el, amikor nevet, és még sorolhatnám. Ezért nem értem még most sem, hogy miért dobja el olyan sok nő magától a gyermekét, mikor az életben ez adja az embernek a legtöbb boldogságot. Minden ember életére kihat, hogy milyen volt a gyermekora. Ez olyan, mint amikor rosszul rakják le a ház alapjait, és a benne lakókat veszély fenyegeti. Akik intézetben nőnek fel, amikor kilépnek a nagy betűs ÉLET-be, rengeteg olyan akadállyal találkoznak, amit le kell küzdeniük. Amíg az intézetben egymás ellen ököllel vetettünk véget a konfliktusoknak, a kinti életben ezt a megoldást már törvény bünteti. Amikor kikerülünk, nagyon sokat számít, hogy az ember milyen közegbe cseppen. Akiket ekkor jó emberek vesznek körül, sokkal nagyobb az esélye arra, hogy a további élete egyenesbe jöjjön. Nagyon sokat számít, ha az embert felkarolják, és van előtte egy példa, egy olyan család, amely utat mutat neki a boldoguláshoz. Nekem sok olyan ember volt a közelemben, akik segítettek és tanácsot adtak. Ennek köszönhetem, hogy a problémák ellenére mindig megtaláltam a helyes utat, és saját lábamra tudtam állni. Szeretettel gondolok az intézetben töltött időre, a nevelőkre, a tanárookra és a társakra, bár mikor ott voltam, akkor haragban voltam a világgal, hogy miért éppen velem történik mindez, és nagyon igazságtalannak tartottam a sorsomat. Ma már megbékéltem mindennel. Mondhatnám úgy is, a rossz alapokra épített ház leomlott, de helyette építettek egy másikat, melynek az alapjait jól rakták le, és én ebben élek.

Gondolatok a múltról, az életről, a volt állami gondozottak nehézségeiről:

Találkozások

Tecával tíz év után újból találkoztunk. Ő keresett meg engem. Nagyon jól elbeszélgettünk, felidézve a múltat, az intézetet, és ami utána történt velünk. Nagyon sok társunk eszünkbe jutott, és azon elmélgedtünk, vajon őket merre sodorta az élet, mi lehet velük, és a nevelőinkkel. Ezért megbeszéltük, hogy találkozót szervezünk. Leutaztunk Sopronba, és megkerestük volt nevelőinket és tanárainkat. Elmondtuk nekik a találkozó ötletét, amit nagy örömmel fogadtak.

Ellátogattunk régi otthonunkba. Ő a kislányát, én a fiamat vittem magammal. Az intézet már teljesen más képet tükrözött belülről, még akkor is, ha kívülről az udvar és az épület azon kívül, hogy lepusztultabb lett, semmit nem változott. A folyosókról hiányoztak a szekrények, a cipős polcok. A szobákból az emeletes ágyak. A mi volt szobánkban a régi 18 fekvőhely helyett csak 3 ágy volt. Szinte minden helyiségről tudtam, annak idején mire szolgált. Az akkori hosszú folyosó most rövidnek tűnt. Ami feltűnő volt, az épületen belül több részt elkülönítettek, és zártak minden ajtót, ami nagyon zavaró volt. Az udvaron senki sem játszott. A mi időnkben 5-600-an voltunk, most csupán 50-en ha lehettek a gyerekek.

Elmentünk Kriszta nénihez, akivel én telefonon és levélben is tartottam a kapcsolatot. Épp olyan kedves és barátságos volt, amilyen szeretettel nevelt minket annak idején. Volt nevelőnket, Hédi nénit is meglátogattuk. Ő is nagyon kedvesen fogadott, érezni lehetett rajta, büszke ránk, amiért megálltuk a helyünket. Magdi néninél is jártunk, akit kb. 30 éve nem láttam. Örültem neki, hogy ő még emlékezett rám, és éreztem, mennyire kötődött mihozzánk, mennyire szeretettel beszélt rólunk. Ez nagyon jól esett. Több tanárt is felkerestünk, de mivel őket hívatlanul látogattuk meg, nem sokat időztünk náluk, csak megbeszéltük, hogy szeretettel várjuk őket a találkozóra.

Hogy a találkozó létrejöhessen, Teca még a televízió segítségét is kérte. Az egyik kereskedelmi csatorna közölt vele egy interjút, melyben elmondhatta: Szeretné megtalálni régi társait, akkori „testvéreit”.

Ennek megszervezéséhez kértük az otthon jelenlegi igazgatónőjének a segítségét is. Ő abban segített nekünk, hogy a társainknak a jelenlegi címét megadta, és támogatott minket abban, hogy az otthonban tarthatjuk meg majd az összejövetelt.

Az első társunk, akit megtaláltunk, Zsolti volt. Elmondtuk neki, hogy szeretettel várjuk a találkozóra. Ő kijelentette, nem jön el, mert ő már lezárta múltat. A testvére, Tündi viszont nagyon örült annak, hogy találkozhatunk, és ígérte, szívesen eljön. Vele is hosszasan elbeszélgettünk, és nagyon jókat nevetgélünk.

Ez idő alatt sikerült vennem egy számítógépet, és nekiálltam leírni az állami gondozásom történetét. Két hónap alatt el is készült piszkozatban. Egy megyei újságban ezzel kapcsolatban megjelent egy cikk, amely röviden leírta honnan jöttem, mi lett belőlem, valamint azt, hogy szeretnék szponzorokat találni leendő könyvem megjelenéséhez. Idéztek egy részletet is az írásomból. Ez a cikk nagy port kavart körülöttem, mivel sokan nem tudták gyermekkori múltamat. Sokan megkerestek, és sok sikert kívántak. Elmondták: nem is gondolták rólam, hogy intézetben nőttem fel.

Közben megkaptam Tecától a címetek. Ez nagy lelkesedéssel töltött el. Andrea, aki olvasott rólam az újságban, levelet írt nekem, amit a munkahelyemre akart eljuttatni, ám én megelőztem, mert felhívtam telefonon. Megbeszéltük, hogy találkozunk, s ez meg is történt. Az állomásnál beszéltük meg a randit. Gondoltam, engem a hajamról biztos megismer (mint már korábban említettem vörös színű a hajam). Amíg ott várakoztam, minden egyidős nővel szembenéztem, vajon ő-e. Egyszer csak megszólított. Nagyon meglepődtem, mert nem ismertem volna meg. Autóval jött, és hozzájuk vezetett volna az út, ha nem jut eszünkbe, hogy a listán szerepel, és arrafelé lakik még egy sorstársunk. Úgy gondoltuk, őt is meglátogatjuk. Megbeszéltük, én nem szállok ki a kocsiból, mert engem biztos felismerne. De tévedtünk, mert engem sem ismert meg. Babi nagyon meglepődött, egy kicsit zavarban volt, de ahogy telt az idő, úgy felengedett. Nagyon örültünk egymásnak. Babi szintén jön a találkozóra. Ezután elmentünk Andihoz, és ő megmutatta otthonát. Beszélgettünk a velünk történt eseményekről. Odaadta a levelet, amit nekem írt. Idézek belőle: "Elégge nehezen indultam az életben, szülői és anyagi háttér nélkül megtapasztaltam az Élet pozitív és negatív oldalát egyaránt. Mára elértem egy szintet, megállapodtam, anyagi, erkölcsi, és egzisztenciális téren, és ezt próbálom fenntartani. Igyekszem a lehető legtöbbet nyújtani a családomnak,

és mindazoknak, akik ezt igénylik. Az életem folytonos bizonyításból állt, eddig is, de az eredménnyel soha nem lehetek elégedett, amíg élek, még van mit tennem másokért. Néha úgy érzem, szüleink bűneiért nekünk kell megfizetni többszörösen. Mára már bennem sincs harag, tudnunk kell megbocsátani azoknak, akik ellenünk vétkeztek.” Találkozásunkkor ezek a gondolatok beszélgetésünket végigkísérték. Andreára én úgy emlékeztem, mint aki ott, akkor, nagyon bezárkózott lány volt, állandóan olvasott, és nem nagyon hallatta a hangját. Ő énrólam úgy nyilatkozott, hogy mindig Ibolyával martuk egymást, valamint elmesélte, hogy egyszer összeverekedtem vele, és megharaptam a fülét. Amikor a nevelő behivatott a nevelőibe, mind a ketten csak hallgattunk. Andrea most nagyon nyílt volt, és nem tűnt szótlanak, sőt ő is nagyon lelkesedett a találkozót illetően. Elmondta azt is, hogy őt 15 évig lidércálmok gyötörték a gyermekkori élményeit illetően. Ezért elment Sopronba, hogy megnyugodjon, ami sikerült is neki.

Az első, akinek írtam, Irén volt, mivel nagyon szerettem, és a társaim közül őt tartottam a legjobb barátnőmnem.

Ezt le is írtam neki levélben. Persze nem sokat írtam, mert nem nagyon tudtam, hogyan fogadja. Nagy meglepetésemre postafordultával megérkezett a válasz. Olyan levelet írt, amin kicsordult a könnyem. Idézek ebből is: „Nagyon- nagyon megörültem, amikor kézhez kaptam lapodat. Olyan sugárzóan kedves vagy, mint voltál. Még most is határtalan örömet érzek, ahogy írom neked ezt a pár sort. Köszönöm, hogy még most is ilyen nagy szeretet van benned irányomban, hiszen nagyon-nagyon régen nem tudtunk egymásról. Fontos a család, a szeretet, és a megértés. Remélem, soha nem leszel boldogtalan! Nem ezt érdemelned!” Ez a pár sor nekem annyira jól esett, hogy többször is elolvastam. Azon nyomban válaszoltam, és részletesen leírtam, hogyan élek, mi minden történt az óta velem. Újból leírtam, milyen sokat jelentett nekem az ő akkori barátsága. Napokig repdestem a boldogságtól. Aki ezt nem élte meg, el sem hiszi, hogy egy levél ekkora pozitív töltést és örömet tud adni.

Közben eljuttattam az írásomat először Magdi néninek, akinek még ruhaanyagot is küldtem. Telefonon tartottuk a kapcsolatot. Nagyon tetszett neki, amit írtam, és bevitte az intézetbe is, mindenki örült neki. Kriszta néninek pár nappal később adtam fel. Ezt most utólag nagyon sajnálom, mert pár nap múlva, amikor kerestem telefonon, már kórházban volt. Sajnos agyvérzést kapott és meghalt. Nagyon fáj a szívem, amikor megtudtam, mert Kriszta nénit édesanyámként szerettem, még akkor is, ha ritkán találkoztunk. Gyermekkoromban sokszor elképzeltem, hogy mi lenne, ha vele laknék, és ő nevelne. Ezeket az érzéseimet, soha nem mondtam meg

neki, most már bánom. Elmentem a temetésére, hogy ezzel is kifejezzem őszinte hálámat, szeretetemet, amit érzek iránta. Azt nem tudtam meg, olvasta-e, amit írtam, pedig nagyon szép dolgok elevenednek fel, amiért mindig is szertettel fogok gondolni rá. Szerettem volna ezáltal is kifejezni örök hálámat, és az iránta érzett szeretetemet. Emlékét örökre szívembe zártam.

Most telefonált Irén. Azt akarjuk megbeszélni, mikor találkozhatunk. Sajnos rossz hírrel szolgált. Egyik volt társunk, Anna, nagyon beteg, alig tud menni, és az egyik keze lebénult. A másik társunk Kalocsán van börtönben, mert valakit megkéselt. Mindez Irént úgy megviselte, hogy pár napig nem tudott aludni. Annát én is nagyon sajnálom, ahhoz még nagyon fiatalnak tartom, hogy ilyen beteg legyen. Kívánom, hogy jó környezetben éljen, mert a gyógyulásához, illetve a betegségének elviseléséhez ezt nélkülözhetetlennek tartom. A másik társunkat, akiről megtudtuk, hogy börtönben van, nagyon sajnáljuk. Neki nagyon rögzös lehetett a nagybetűs ÉLET, ami ide vezetett. Sajnáljuk, hogy nem találta meg a helyes utat. Talán egyedül lehetett, senki nem segített neki a boldogulásban. Vannak emberek, akik eleve vesztesek, én őt ilyennek tartom.

Andreával megint találkoztam. Beültünk a restibe kávézni. Közben átadtam neki a címeteket, a telefonszámokat. Ő segít nekem felkutatni a többiekét. Elbeszélgettünk az eltelt évekről is, valamint a többi társunkról, akiről ő tudott. Ekkor tudtam meg, egyik lány nem éppen jó útra tévedt. A gyereke elég rossz jelzőkkel illette, mivel az éjszakában dolgozik. Minket nagyon elszomorított, sajnálattal gondolunk rá. A másik társunkat a felesége tartja vissza attól, hogy velünk találkozzon, ami szintén nem esik jól nekünk, mert szeretnénk, ha mindenkivel együtt tudnánk lenni.

Beszélgetéseinkből kiderült, sokat számít az életben, kinek milyen férje, illetve felesége van. Mert egy párkapcsolat kihat az ember egész életére, a gyerekeire és mindenre. Nekünk, volt állami gondozottnak többszörösen számít, milyen társat választunk. Egyikünk sem volt tapasztalt olyan téren, hogy más szempontokat is mérlegeljen. Én például csak azt néztem, hogy szeretem, azt viszont még 18 évesen nem láttam, hogy az egész életemet le tudom-e élni vele. Minket akkor csak az érzéseink vezényeltek. Ha kaptunk is jó tanácsot, nem szívleltük meg, mert senkit nem engedtünk olyan közel magunkhoz, hogy hallgattunk volna rá, még akkor sem, ha éreztük, talán igaza lehet. Valójában nem voltunk tisztában azzal, hogy az élet nem csak szerelemről szól, hanem egyéb, más, kicsi de fontos dolgokról. Ebben

nekünk nem volt tapasztalatunk. Például a pénz beosztása, gyermeknevelés, az otthoni háztartási munka. A problémák megoldása, a hivatalos dolgok elintézése, és még sorolhatnám. A legfontosabb pedig az, hogy ezeket a dolgokat egyetértésben, a párunkkal megbeszélve kell megoldani. Nem volt sok olyan dologban tapasztalatunk, hogy különböző helyzetekben hogyan viselkedjünk, például a munkahelyen. Nekem mindig főnökkomplexusom volt, és amikor a főnökkel kellett beszélnem, mindig zavarban voltam. Szerencsére ez elmúlt, amit egy nagyon segítő vezetőnőnek köszönhetek.

Az iskolában ötödiktől végig Robi ült mellettem. Őt nagyon szerettem, de nem voltunk szerelmesek egymásba. Sokat gondoltam rá, mert a fiúk között egyedül vele értettem meg magam. Kinyomoztam a telefonszámát. Huszonhárom év után újból hallhattam a hangját. Elmondta, nagyon régen egyszer látott engem a strandon, köszönt nekem, én meg nem vettem észre. Ezért elnézést kértem. Nem tudom, akkor hol is voltam. Robi elmesélte, hogy későn nősült, és most van héthónapos kisbabájuk. A találkozóra ő is szívesen eljön. Nagyon kíváncsi leszek rá.

Ma találkoztam Ancikával, Etával és az intézetbeli legjobb barátnőmmel, Irénnel. Ancika megmutatta otthonát és a családját. Ő nagyon jó körülmények közt, meghitt, harmonikus családban él. Elmesélte, milyen régen vágyott gyermekre, aki így nagyon későn született, valamint elmondta, meghitt családi környezetet alakított ki magának, és boldogan él férjével. Mesélt terveitől is. Örültem neki, hogy milyen boldogan beszélt magáról és családjáról. Azért azt is elmesélte, házassága előtt voltak az életében nehéz pillanatok is. Megtudtam ugyanakkor, hogy egyik társunk, akiről már írtam, hogy beteg, milyen nehéz körülmények között van. Őt nagyon sajnálom.

Irénkével is találkoztam, aki ugyanolyan víg kedélyű maradt amilyen volt. Felidéztük, milyen jó barátnők voltunk. A mi barátságunk tovább tarthatott volna, ha annak idején őt is engedték volna abba az iskolába, ahová én is jelentkeztem, de őt nem engedték, és ezt semmivel nem indokolták akkor meg neki. Ez nagyon bántotta, és így utólag visszagondolva ezért is sokfelé sodorta az élet, mert egyik otthonból a másikba vitték. Így megfordult például Nagykörösön is, ami szinte az ország másik végében van. Úgy véli, ha annak idején velem jött volna az iskolába, akkor biztosan leérettségizett volna, akkor, amikor én. Ezt utólag, már saját lábán állva meg is tette. Sőt még fél évet főiskolára is járt. Elmondta, szeretett volna szociálpedagógus lenni, hogy intézetben dolgozhasson. Mindketten elmeséltük körülményeinket, és kiderült, hasonlóan gondolkodunk dolgokról, ugyanúgy, mint akkor, annak idején. Ugyanazokkal a problémákkal küszködünk, és a gyermeknevelésről is egy véleményen vagyunk. A múltat

is felidéztek, és elmondta, milyen rosszul érezte magát, amikor azt a pofont lekeverte nekem, amit már leírtam. Így megtudtam, valójában nem is nekem szánta, és nagyon bántotta a dolog. Mi négyen, Ancika, Eta, Irén és én, nagyon jól elbeszélgettünk. Azon a véleményen voltunk, hogy ilyen múlttal nagyon nehéz volt a nagybetűs életbe lépni, mert ahova csak mentünk, legyen munkahely vagy albérlet, netán egy új kapcsolat, és megtudták, hogy állami gondozottak voltunk, akkor már elutasítóan, lenézően kezeltek bennünket. Talán egyedül én voltam kivétel. Például Irén nagyon nehezen jutott albérlethez. Elbeszélgettünk arról, hogy megtanultuk: nem beszélünk a múltról. Miért is írom mégis mindezt meg? Azért, mert azt szeretném, ha megértenék, mi is ugyanolyan emberek vagyunk, mint a többiek. Csak éppen semmink, senkink, és élettapasztalatunk sincs, amikor kikerülünk az életbe, az első, amivel szembesülünk: a megbélyegzés. Nem tudom, mért gondolják sokan azt, hogy az intézetben felnőtt embereket ahelyett, hogy segítenék, inkább kihasználják, és ha tehetik, gátolják, nehogy meg tudja mutatni a világnak azt, hogy ő is ember. Legalább is abban az időben ez volt a jellemző. Igaz, nekem csak akkor voltak nehézségeim, amikor a fiúk beléptek az életembe. De így, hogy sok társammal beszélgettem, most érzem igazán azt, hogy előítéletek alapján kezelnek minket. Néhányan ezért is titkolják múltjukat. Bevallom, én is csak a hozzám legközelebb álló embereknek mondtam el. De úgy érzem, azért, mert pár társunk rossz útra tévedt, ezért még nem kell minket elítélni.

Akik olvasták az újságban megjelent cikkemet, hogy írom ezt a könyvet, meglepődtek, és azt mondták nem is gondolták rólam, hogy ilyen hányatott gyermekkorom volt. Akik viszont tudták, hogy intézetben nőttem fel, többen is azt mondták, hogy én sosem beszéltem az ott töltött időről, és nagyon zárkózottnak tartottak. Bevallom, ez valójában így volt. De máig nem szégyellem a múltamat. Ha például statisztikát néznénk, például a börtönökben, nem mondanám, hogy az „intézetisek” nagyobb arányban vannak jelen, ahhoz képest, hogy hány nevelőotthonban felnőtt ember van az országban. Az elképzelhető, hogy közöttünk az iskolázottsági arány alacsonyabb, de én úgy gondolom, hogy kétkezi munkával is lehet becsületes éltet élni. Sajnos, amikor valaki rossz útra téved közülünk, akkor mindig kihangsúlyozza a sajtó és a média a nevelőotthonos múltat, és ez nagyon megpecsételi a többiek sorsát, mert eleve le vagyunk írva. A mai rohanó világunkban háttérbe szorulnak a pozitív dolgok, és a média csak a negatív eseményeket sugározza, ahelyett, hogy a jó dolgokra is odafigyelnének, mert arra is szüksége van az embereknek. Azért, hogy

abból is erőt merítsünk és megmutassuk: mi is tudunk jó emberek lenni. Aki egy kicsit jobb szívé, azt kegyetlenül kihasználják. Az ember tisztában van ezzel, de nem tud szabadulni a kihasználóitól, mert megfenyegetik különböző dolgokkal. Ebből a körből segítség nélkül nem lehet szabadulni. A mai világban mindenki a maga peccsenyjét sütögeti. Mi, akik csak kis pénzből élünk, ha érezzük azt, hogy valamelyik társunkat igenis segíteni kell, akkor mellé állunk. Kiállunk mellette még akkor is, ha olyan tanácsot kapunk, hogy ne segítsünk. Pár társam éppen azért, mert nincs semmilyen anyagi háttere, ezért nagyon kiszolgáltatott helyzetben van. Például amikor megromlott a házassága, nem volt képes új életet és jó körülményeket teremteni a gyermekének, ezért előfordult, hogy a férje kisemmizte, azaz ő kapta a gyerekeket, nem az édesanya, mert annak semmije sem volt. A másik az, hogy eltűri például a férje kicsapongásait és alkoholizmusát, mert nincs aki befogadná gyermekével. „Intézetis” múlttal nagyon nehéz társat választani. Több társamnak ezért ment tönkre nem is egy kapcsolata. Mi megtanultunk alkalmazkodni, mégis érződik rajtunk a gyermekkor nyoma. Vagy túl érzékenyek vagyunk, vagy túl agresszívak. Nagyon kevés élettapasztalattal rendelkezünk. Nem ismerjük fel időben azt, hogy ki akar jót nekünk, és ki az, aki becsap és kihasznál. Akik visszakerülnek felnőttként szüleikhez, azok legtöbb esetben nagyot csalódnak. Mert az a szülő, aki csak felnőtt korában kezd el a gyermekével kapcsolatot teremteni, legtöbb esetben csak a gyermek pénzét akarja. Ezért aztán még nagyobb csalódás éri ezt a gyermeket, aki így másokkal szemben is elveszti a bizalmát.

Egy hét van hátra a találkozóiig, amit nagyon várok, a többiekkel együtt. A köszöntőt én fogom felolvasni.

Felhívott Teca azzal a céllal, vállalnám-e, ha egy kereskedelmi tv kijönne az otthonomba, hogy bemutassa, hogyan élek a családommal. Örömmel vállaltam, ezért amikor megkerestek telefonon, igent mondtam. Egy kicsit izgulok, mert ha ilyen és ehhez hasonló dolgok történnek velem, akkor addig, amíg nincs vége, nagyon nyugtalan vagyok. Ezt sokszor éreztem gyerekkoromban is. Próbálok összeszedni a gondolataimat, mit is fogok majd mondani a tv-nek.

Találkozó, azaz 2004. 05. 29-30.

Már kora reggel felébredtem, pontosan hajnali három óra volt. Elterveztem, csak óránként gyűjtök rá, mert nagyon izgatott voltam, ilyenkor csak szívom sorjában ezt az átkozott cigarettát. Tíz órára ígérkeztek a tv-től. Majd küldtek egy sms-t, hogy negyed tizenegyre jönnek. Addig volt időm szépen rendet rakni. A lányom és a férjem nem tudott itthon lenni. A kisfiam nem akarta, hogy őt is „kamerázzák”. Mondtam neki, azért ne menjen el, mert nekem fontos lenne, hogy legalább ő itthon legyen. Felvételnél annyira zavarban voltam, hogy már alig emlékszem arra, hogy miket mondtam. Ez az egész dolog számomra nagyon érdekesnek tűnt. Nagyon aranyosak voltak a stáb tagjai, és szerencsémre elvittek Irénhez, hogy ott is felvegyék, ahogy találkozunk. Ugyanis mondtam nekik, hogy én már reggel le szerettem volna utazni hozzá, mert szerettem volna többet beszélgetni vele, és tudtam, ott lesz nála Anna, akit 24 éve nem láttam. Ő az, akiről írtam, hogy beteg. A találkozást többször meg kellett ismételni, ami aztán nevetésbe fulladt. Bevallom, mivel Annát én ilyen régen láttam és tudtam, hogy beteg, ezért féltem a találkozástól. Amikor megláttam, előttem felrémlt gyermekkori mivolta. Csak a tekintete volt nagyon keserű. Megöleltem és megsimogattam az arcát. Mondtam neki, nem sokat változott. Ő magára mutatott, és azt mondta, dehogyisnem, hát nem látod? Persze láttam, milyen állapotban van, ezért kijavítottam magam, és mondtam neki, az arca semmit nem változott. Megörültem, amikor észrevettem, hogy a tekintete mosolygósra fordult. Nem kérdeztem a betegségéről, mert nem akartam kínozni, de ő röviden elmondta. Irén megkínált ebédrel. Amikor szedelőzködtünk, segíteni akartam Annának, de ő elutasította, ami nekem inkább megnyugtatóként hatott, mert érezhető volt, hogy nem hagyja el magát.

Az intézet előtt már néhányan várakoztak. Mi bementünk a közeli virágboltba, mert Magdi néninek épp aznap volt a névnapja. Andi is vett pár szál szegfűt, amit a nevelőknek szántunk. Mi is a többiekhez társultunk. Sajnos, nem voltunk sokan. Igaz a nővérem és a bátyám is eljött. Ezen kívül ott várt az Andi, Ancika, Teca és Babi. Velük, mint már írtam, előre találkoztam, így nem okoztak meglepetés számomra. Akivel még nem találkoztam, Ildi volt. Ő nagyon megöregedett számomra, és az utcán biztos

nem ismertem volna fel. Vártunk, hátha jön még valaki. Ekkor megérkezett Robi. Ő is nagyon megváltozott, de a jellegzetes arcáról biztosan felismertük. A haja őszes és kopaszodó lett. Vártuk Tündét is, mert megígérte, hogy eljön. Sajnos sokan nem jöttek el, pedig levélben mindenkit értesítettünk. Bevonultunk egykori otthonunkba. A földszinten egy társalgóban vártak minket megterített asztallal. Néhány tanár és nevelő ott volt. Hédi néni, aki a mi csoportunknak volt a nevelője, nem jött el. Magdi néni később érkezett. Ahogy belépett az ajtón, rögtön megrohantuk a virágokkal és köszöntöttük. Ezek után a jelenlegi igazgató mondott néhány szót, majd én is elmondtam a megírt köszöntőmet.

Köszöntő

Szeretettel köszöntök mindenkit, egykori tanárainkat, nevelőinket, és társainkat. Tavaly nyáron találkoztam 10 év után Tecával. Felelevenítettük a gyermekkori élményeinket. Eszünkbe jutottak egykori nevelőink, tanáraink és társaink. Arra az elhatározásra jutottunk, akit tudunk, felkutatunk. Érdekelt minket, vajon kit merre sodort az élet. Ezért döntöttünk, úgy, hogy megszervezzük ezt a nem mindennapi találkozót. Ebben nagy segítségünkre volt a nevelőotthon jelenlegi igazgatónője. Köszönet neki ezért, hogy itt lehetünk. Nyáron már megkerestünk néhány nevelőt és tanárunkat, akik nagy örömmel fogadták a találkozó ötletét. Kevés időnk volt a beszélgetésre, azért így is sok mindent megtudtunk tőlük, amit akkor nem tudhattunk. Egyik nevelőnk például azt mesélte el, amikor új kislány érkezett a csoportjába, akkor ez a kis lány mindig odabújt az ölébe. Ő szerette volna megölelni, de nem tehette, mert még húsz másik gyermek volt mellette. Nem tehette meg, mert mit szólnak a többi gyerekek. A másik azt mesélte, hogy amíg ő velünk foglalkozott az otthonban, addig a saját gyermekének dadust kellett fogadnia. Ezekből a szavakból is kicseng, számukra a nevelőotthonban végzett munka egy másik nagycsaládban való boldogulást jelentette. Azt, hogy mindig úgy dönteni, hogy senkinek ne fájjon. Tudjuk, nem voltunk hálásak, hogy is lehettünk volna, mikor mindenki az igazát kereste. Köszönettel tartozunk és hálával, amit eddig nem mondhattunk el.

Szeretettel köszöntöm egykori társaimat is. Sajnos néhány társunk a hívásunkra azt válaszolta, hogy ő lezárta a múltat, és ezért nem jön el. Én úgy gondolom, a múltból igenis lehet erőt meríteni. Úgy érzem, ami akkor

fájt, ma már begyógyult, amit akkor nem értettem, ma már világos számomra. Sok társammal egyetértésben becsüljük nevelőinket és tanárainkat, amit eddig nem tudtunk megköszönni, most megköszönjük. Társaimmal való elbeszélgetések alapján úgy gondolom, ma már megértjük, ennyi gyerek között képtelenség volt igazságot tenni. Mi társak is sokat veszekedtünk, verekedtünk, de ez a nap arra is gyógyírt ad. Már nincs bennünk harag, örülünk egymásnak, amin akkor sírtunk, ma már nevetünk. Több mint húsz év telt el azóta, hogy elkerültünk az otthonból. Ma már családos anyaként, apaként mindenki felépítette a saját életét. Tisztelet minden társamnak, aki ma már rendezett, harmonikus családban egyengeti gyermekét, megadva neki mindazt, amit ő nem kaphatott meg, a szülői szeretetet. Tudjuk, van, aki még most is keresi a világban a helyét. Ám mi őket sem vetjük meg, úgy gondoljuk, rossz időben rossz helyen voltak, s talán nem állt mellettük senki. Akkor, abban az időben haragban voltunk a világgal. Nehezen viseltük el a szigort, a fegyelmet, de ma már megértjük, ennyi gyerek mellett nem lehetett volna ezek nélkül rendet rakni. Sajnos nem lehetnek köztünk azok a tanárok, nevelők és pár társunk, akik már nem élnek, ezért örájuk emlékezve kérem, mindenki álljon fel, és egyperces gyásszal gondoljunk rájuk.....Végül a találkozó mottójaként egyik társam leveléből idézek: az életben a legfontosabb a család, a szeretet és a megértés.

A köszöntő végén néma felállással tisztelegtünk azoknak, akik már nem lehetnek velünk. Ezek után mindenki elmondta, mi is történt vele az elmúlt huszonhárom év alatt. Van közöttünk nagycsaládos, aki hat gyermeket nevel, elvált, akinek ezáltal kisiklott az élete, smasszer, aki a börtönben főtrzs, kétkezi munkás és vállalkozó. Úgy éreztem, valamilyen úton, mind akik ott voltunk, megálltuk a helyünket, és büszkék lehetünk magunkra, még akkor is, ha nem lettünk milliomosok, nincs nagy anyagi háttérünk. Ebben a szeretethiányos világban úgy éreztük, összetartozunk, és igenis kíváncsiak vagyunk egymásra. Mindenki nagyon örült a másiknak. Elővettük a képeket, és büszkén mutogattuk gyermekeink fotóját. A régi emlékek is felszínre törtek, amikor megnéztük egykori lakhelyünket. Hiányoltuk a szobánkából az emeletes ágyakat. Szinte kívülről fűjtuk, kinek hol volt a fekhelye. Közben nagyon sokat nevetgélünk. Eszünkbe jutottak egykori csínytevéseink, egykori fájdalmaink. Olyan volt az egész, mint amikor az ember sok- sok év után visszatér szülőhazájába, és emlékekről beszél az utca, a bokor, a diófa. A találkozó nagyon sokáig tartott. Páran előbb elmentek. A végén viszont elmentünk a városba vacsorázni. Az estét

az otthonban töltöttem Tecával egy szobában, úgy, mint a régi szép időkben. Reggel korán keltem, mert Robi elhozott Győrbe. Útközben beszélgettünk. Ő elmondta, nagyon jó anyagi körülmények közt él, megmutatta a fotókat az utazásairól, ahova legtöbbször egyedül ment. Pár éve él együtt jelenlegi feleségével, aki most szült egy gyermeket neki.

Mi, akik újból együtt voltunk, megbeszéltük, nem szakadunk el egymástól, és minden évben találkozni fogunk.

Amikor hazaértem sok minden járt a fejemben. A társak, akikkel együtt nevelkedtem, és az a rengeteg érzés, ami ezen a napon felhalmozódott bennem. Ilyenkor, amikor az ember ennyi idő után találkozik a társaival, akkor egy kicsit elgondolkodik az elmúlt időkről. Nem csak a gyermekkori élményeket eleveníti fel, hanem egy kicsit számot vet élete eddig eltelt idejével. Én is így voltam vele. Arról, hogy intézetben nőttem fel, nem tehettem. De amikor betöltöttem a tizennyolcadik születésnapomat, és kézhez kaptam a határozatot, mely szerint megszűnt az állami gondozásom. Azután már én voltam, aki irányítottam az életemet. A bűneimért én feleltem, és én számoltam el magammal. Ez a huszonhárom év, ami az óta eltelt, nem volt felhőtlen. Úgy érzem, én is kijártam az élet iskoláját. Voltam nagyon boldog és nagyon boldogtalan. Végül is gyermekkori vágyamat, hogy gyermekeimet szeretetben és odafigyeléssel neveljem fel, az úgy érzem, sikerült megvalósítanom. Ha rájuk gondolok, nagyon boldognak érzem magam. Úgy érzem, édesanyának lenni a legnagyobb boldogság az én életemben. Bár nem tudtam anyagilag azt biztosítani, amit szerettem volna, de úgy érzem, a szeretetem ezt a hiányt pótolta, és ez számomra a legfontosabb.